

GİRESUN
ÜNİVERSİTESİ . UNIVERSITY

Yüksek Lisans Tezi

Abdullah ÖZTÜRK

2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI
Yüksek Lisans Tezi

Abdullah ÖZTÜRK
172026018

2021

GİRESUN

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**KENTLER ARASI İŞ BİRLİĞİ VE KENT DİPLOMASİSİ: TÜRKİYE'DEKİ
BELEDİYELER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

**INTER-CITY COOPERATION AND CITY DIPLOMACY: A RESEARCH
ON MUNICIPALITIES IN TURKEY**

ABDULLAH ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. LEVENT MEMİŞ

GİRESUN-2021

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 22/06/2021 tarihli ve 2021/23 sayılı enstitü yönetim kurulu kararıyla oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Abdullah Öztürk'ün "*Kentler Arası İş Birliği Ve Kent Diplomasisi: Türkiye'deki Belediyeler Üzerine Bir Araştırma*" başlıklı tezini incelemiş olup aday 23/06/2021 tarihinde, saat 13.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Doç. Dr. Çiğdem AKMAN	
Üye	Doç. Dr. Levent MEMİŞ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Onur KULAÇ	

ONAY

../../2021

Prof. Dr. Güven ÖZDEM

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “*Kentler Arası İş Birliği Ve Kent Diplomasisi: Türkiye’deki Belediyeler Üzerine Bir Araştırma*” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

16/07/2021

Abdullah ÖZTÜRK

ÖN SÖZ

Bu çalışmada diplomasinin yeni bir türü olan kent diplomasisi ve kentler arası iş birliği kavramlarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda kent diplomasisini gündeme getiren gelişmelerden biri olan kentleşmeye bağlı çevresel sorunlar ele alınarak Türkiye'deki belediyeler üzerine bir araştırma yapılmıştır. Sonuçta kentleşmeye bağlı çevresel sorunlar karşısında Türkiye'nin kent diplomasisi alanındaki faaliyetleri örnekleriyle incelenmiş ve Türkiye'deki belediyelerin kent diplomasisi çalışmaları ortaya konmuştur.

Yüksek lisans eğitimimin her aşamasında özellikle de tez çalışmamın ortaya çıkışında bana yol gösteren, rehberlik eden, yardımlarını esirgemeyen ve önemli katkılar sunan sayın danışmanım Doç. Dr. Levent MEMİŞ'e teşekkürü borç bilirim. Aynı şekilde tez savunma jürimde bulunan ve çalışmama sundukları önerilerle sağladıkları katkılardan ötürü Doç. Dr. Çiğdem AKMAN ve Dr. Öğr. Üyesi Onur KULAÇ'a teşekkür ederim.

ÖZET**KENTLER ARASI İŞ BİRLİĞİ VE KENT DİPLOMASİSİ: TÜRKİYE’DEKİ
BELEDİYELER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA****Abdullah ÖZTÜRK****Giresun Üniversitesi, Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi****Yüksek Lisans Tezi, 116 Sayfa, Haziran 2021****Danışman: Doç. Dr. Levent MEMİŞ**

Kent diplomasisi, küreselleşme ve yerele duyulan ilgi artışının etkisiyle 1980’den itibaren ivme kazanan bir olgu haline gelmiştir. Yerel yönetimler, yerel dış politikaları doğrultusunda kent diplomasisi yürütmekte ve kentlerin çıkarlarını ve politikalarını uluslararası alanda temsil etmek üzere şehirlerarası dayanışma sağlayarak küresel barışa ve sorunların çözümüne katkı sağlamaktadırlar. Benzer kentsel sorunları paylaşan kentler arasında sorunların çözülmesi, yaşam kalitesinin artırılması amacıyla iş birlikleri kurulmaktadır. Kentler arasında bilgi ve deneyim transferinin sağlanması, kaynakların entegre olarak kullanılması, değer artışı gibi olanaklar sağlanması için iş birlikleri kent diplomasisi alanında önemli bir araçtır. Kentlerin bölgesel, ulusal ve sınırlar ötesinde kurdukları ittifaklar, kentler arasındaki iş birliğini güçlendirmektedir. Bu bağlamda tez çalışmasının amacı, kent diplomasisinin kavramsal çerçevesini oluştururken kentlerin diplomasi alanındaki potansiyel rollerini ortaya koymak ve çevresel sorunlar kapsamında kent diplomasisi alanındaki Türkiye’deki kentlerin durumunu analiz etmektir. Çalışmanın oluşturulmasında nitel araştırma yöntemi kullanılarak durum çalışması gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak bu tez çalışması ile kent diplomasisine kavramsal bir bakış sağlanmış; kent diplomasisinin gelişimi, uygulama araçları ve formlarının neler olduğu ve kentleşmeye bağlı çevresel sorunlar karşısında Türkiye’nin kent diplomasisi alanındaki faaliyetleri örnekleriyle incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kent Diplomasisi, İş Birliği, Çevre, Belediye, Türkiye

ABSTRACT**INTER-CITY COOPERATION AND CITY DIPLOMACY: A RESEARCH
ON MUNICIPALITIES IN TURKEY****Abdullah ÖZTÜRK****Giresun University, Political Science and Public Administration
Master Thesis, 116 Pages, June 2021****Supervisor: Levent MEMİŞ**

City diplomacy has become a phenomenon that has gained momentum since 1980 with the effect of globalization and the increase in interest to local. Local governments carry out city diplomacy in line with local foreign policies and contribute to global peace and the solution of problems by providing intercity solidarity to represent the interests and policies of the cities in the international arena. Collaborations are established between cities that share similar city problems in order to solve problems and increase the quality of life. Cooperation is an important tool in the field of city diplomacy in order to provide information and experience transfer between cities, to use resources in an integrated manner, to increase value. The alliances that cities form regionally, nationally and across borders strengthen the cooperation between cities. In this context, the aim of the thesis study is to reveal the potential roles of cities in the field of diplomacy while forming the conceptual framework of city diplomacy and to analyze the situation of cities in Turkey in the field of city diplomacy within the scope of environmental problems. In the creation of the study, a case study was carried out using the qualitative research method. As a result, with this thesis, a conceptual view of city diplomacy was provided; the development of city diplomacy, its application tools and forms, and Turkey's activities in the area of city diplomacy in the face of environmental problems due to urbanization have been examined with examples.

Keywords: City Diplomacy, Cooperation, Environment, Municipality, Turkey

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	VIII
TABLO LİSTESİ.....	X
ŞEKİL LİSTESİ.....	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞMEYLE GELİŞEN YENİ BİR ULUSLARARASI AKTÖR OLARAK KENT VE KENT DİPLOMASİSİ.....	5
1.1. Diplomasinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	5
1.2. Türkiye’de Diplomasinin Tarihsel Süreci	8
1.3. Diplomasinin Yeni Bir Türü: Kent Diplomasisi	9
1.3.1. Kent Diplomasisinin Gelişimi	12
1.3.2. Kent Diplomasisinin Gerekçeleri	13
1.3.3. Kent Diplomasisinin Amaçları	14
1.3.4. Kent Diplomasisinin Formları	15
1.3.5. Kent Diplomasisinin Araçları	17
1.3.5.1. Formel İş Birlikleri/Araçlar	18
1.3.5.2. Formel Olmayan İş Birlikleri/Araçlar	19
1.4. Bölüm Genel Değerlendirmesi	21

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KENT YÖNETİMİ VE ÇEVRE POLİTİKALARI	23
2.1. Kent Kavramı	23

2.2. Kentleşme Olgusu.....	24
2.3. Kentleşmeye Bağlı Çevresel Sorunlar	25
2.3.1. Katı Atıklar Sorunu.....	25
2.3.2. Suyun Kullanımı Sorunu	26
2.3.2.1. Yeraltı Sularının Kirlenmesinden Kaynaklanan Su Kirliliği	27
2.3.2.2. Göllerin Kirlenmesinden Kaynaklanan Su Kirliliği.....	27
2.3.2.3. Denizlerin Kirlenmesinden Kaynaklanan Su Kirliliği	28
2.3.3. Toprak Kirliliği.....	28
2.3.3.1. Sanayileşme.....	29
2.3.3.2. Aşırı Gübreleme ve İlaçlama.....	30
2.3.4. Hava Kirliliği.....	30
2.3.4.1. Küresel Isınma ve İklim Değişikliği	31
2.3.4.2. Ozon Tabakasının Tahribi	32
2.3.4.3. Asit Yağmurları.....	33
2.4. Türkiye’de Çevresel Sorunların Çözümünde Uygulanan Politikalar	34
2.4.1. 1982 Anayasası’nda Çevre	35
2.4.2. Çevre Kanunu	35
2.4.3. Milli Parklar Kanunu.....	37
2.4.4. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu.....	37
2.4.5. Orman Kanunu	37
2.4.6. Kıyı Kanunu	38
2.4.7. Belediye Kanunu	38
2.4.8. Uluslararası Çevre Sözleşmeleri.....	39
2.4.9. Avrupa Birliği’nin Çevre ve İklim Değişikliği Politikası	41
2.5. Türkiye’de Kentsel Yönetim İhtiyacı Olarak Belediyeciliğin Gelişimi	41
2.6. Türkiye’de Belediyelerin Yapısı ve İşlevleri	44

2.6.1. Belediyeler	45
2.6.1.1. Belediye Meclisi	47
2.6.1.2. Belediye Encümeni	47
2.6.1.3. Belediye Başkanı.....	47
2.6.2. Büyükşehir Belediyeleri	48
2.6.2.1. Büyükşehir Belediye Meclisi	49
2.6.2.2. Büyükşehir Belediye Encümeni	49
2.6.2.3. Büyükşehir Belediye Başkanı.....	49
2.6.3. Mahalli İdare Birlikleri	50
2.7. Bölüm Genel Değerlendirmesi	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KENT DİPLOMASİSİNE ARACI UNSURLAR VE KENTLER ARASI İŞ BİRLİKLERİ

3.1. Türkiye’de Aktif Kent Diplomasisi.....	53
3.2. Uluslararası Kuruluşlara Üyelikler ile Kurulan İş Birlikleri	58
3.2.1. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı (<i>UCLG-United Cities and Local Governments</i>)	61
3.2.2. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (<i>UCLG-MEWA, United Cities and Local Governments Middle East and West Asia Section</i>)	62
3.2.3. Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (<i>CEMR-Council of European Municipalities and Regions</i>).....	64
3.2.4. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (<i>KONGRE-Congress of Local and Regional Authorities</i>).....	64
3.2.5. Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi (<i>CoR-European Committee of the Regions</i>).....	65
3.2.6. Avrupa Bölgeleri Meclisi (<i>AER-Assembly of European Regions</i>)	65

3.2.7. Avrupa-Akdeniz Bölgesel ve Yerel Meclisi (<i>ARLEM-Euro-Mediterranean Regional and Local Assembly</i>)	66
3.3. Projeye Bağlı Kurulan İş Birlikleri	66
3.4. Kentler Arası Ağlar ile Kurulan İş Birlikleri	71
3.4.1. Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB)	75
3.4.2. C40-Kentleri (<i>C40 Cities</i>)	76
3.4.3. Metropol Kentler Birliği (<i>METROPOLIS</i>)	77
3.4.4. Avrupa Şehirler Birliği (<i>EUROCITIES</i>)	77
3.4.5. Küresel Belediye Başkanları Forumu (<i>GCoM- Global Covenant of Mayors for Climate and Energy</i>)	78
3.4.6. Avrupa Enerji Kentleri (<i>Energy Cities</i>)	78
3.4.7. Bölgeler 20 (<i>Regions-20</i>)	79
3.4.8. Sürdürülebilir Kentler Birliği (<i>ICLEI-International Council for Local Environmental Initiatives/Local Government for Sustainability</i>)	79
3.4.9. İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Sözleşmesi (<i>The Covenant of Mayors for Climate and Energy</i>)	80
3.5. Kardeş Şehir İlişkileri	81
3.6. Türkiye’de Kent Diplomasisinin Bir Unsuru Olarak Kentler Arasında İş Birliğinin Genel Görünümü	85
3.7. Bölüm Genel Değerlendirmesi	89
SONUÇ VE ÖNERİLER	91
KAYNAKÇA	99
ÖZGEÇMİŞ	116

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AER: Avrupa Bölgeleri Meclisi

ARLEM: Avrupa-Akdeniz Bölgesel ve Yerel Meclisi

AŞBMA: Azerbaycan Şehir Belediyeleri Birliği

BM: Birleşmiş Milletler

CEMR: Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Birliği

COR: Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi

EUROCITIES: Avrupa Şehirler Birliği

FMCU-UTO: Dünya Birleşmiş Kentler Federasyonu

FEMP: İspanya Belediyeler ve Kentler Federasyonu

GCOM: Küresel Belediye Başkanları Forumu

ICLEI: Sürdürülebilir Kentler Birliği

IULA: Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği

KONGRE: Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi

MBB: Marmara Belediyeler Birliği

MEWA: Orta Doğu ve Batı Asya Teşkilatı

METROPOLIS: Metropol Kentler Birliği

NALAS: Güney-Doğu Avrupa Yerel Yönetim Birlikleri Ağı

SALAR: İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

SWS: Sürdürülebilir Atık Sistemleri

TBB: Türk Belediyeler Birliği

TİKA: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

UCLG: Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de İllere Göre Belediyelerin Uluslararası Kuruluşlara Üyelik Sayıları	60
Tablo 2. Türkiye’deki Belediyelerin UCLG-MEWA Üyelikleri	63
Tablo 3. Projeye Bağlı Kurulan İş Birliklerinin Gerçekleştirdiği Faaliyetler.	69
Tablo 4. Kentler Arası Ağların Amacı ve Kuruluşa Üye Belediyeler	73
Tablo 5. Türkiye’deki Belediyelerin Kardeş Şehir Sayıları	83
Tablo 6. Uluslararası Belediye İş Birliklerinin Bölgesel Dağılımı	84

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Türkiye’de Yerel Yönetim Türüne Göre Uluslararası Kuruluşlara Üyelikler	61
Şekil 2. Yıllara Göre Yerel Yönetimlerin Uluslararası Kuruluşlara Üyelikleri	61
Şekil 3. Türkiye’nin Yıllara Göre Uluslararası Kardeş Şehir Sayıları	82
Şekil 4. Belediye Türlerine Göre Uluslararası Kardeş Şehir Sayıları	84

GİRİŞ

Dünya nüfusunun büyük çoğunluğu kırsal bölgelerde yaşarken günümüzde bu oran kentlerde yaşayanlar lehine değişmiştir. Özellikle 2007 yılından itibaren kırsal bölgelerden şehirlere göç akımı hızlanmıştır. 2018 yılında yapılan bir araştırmada, nüfusun yüzde 50'den fazlasının kentlerde yaşadığı tespit edilmiştir. Bu durum, kırsal bölgelerden şehirlere doğru göçün daha da hızlanacağını göstermektedir. Bu istatistiğe göre gelecek 10 yılda bu sayının % 60'lara kadar yükseleceğini ve her üç kişiden birinin kentlerde yaşayacağını tahmin etmek zor değildir (BM, 2018). Ülkemizdeki durum da bundan farklı değildir. Başta İstanbul, Ankara, Kocaeli ve İzmir gibi büyük şehirler olmak üzere şehirlerimizin nüfusu her geçen gün daha da artmaktadır. Şehirlerdeki bu nüfus yoğunluğunun siyasetten ekonomiye bütün politikaları etkileyeceği bir hakikattir. Bu durum hem ulusal hem de uluslararası düzeyde sermaye dağılımında bir dengesizliğe yol açacak ve bu da bizi siyaset, dünya görüşü, bilgi ve kültür alanında toplumsal bir değişime götürecektir.

Küreselleşme ve kentleşmenin hızla yayılmasıyla kentler büyük önem kazanmaktadır. Küreselleşme ve kentleşme, yerel toplulukların profesyonelleşme sürecini tetiklemekte ve bu da yerel yönetimlerin dünya çapında iş birliği ağları oluşturma ihtiyacını doğurmaktadır (Muhasilovic, 2020: 142). Uluslararası konjonktürde devletlerarasında ilişkilerin yürütülmesi geleneksel diplomasi süreçleriyle gerçekleşmektedir. Ancak günümüzde yerel yönetimler, uluslararası arenada yeni oyuncular olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimler arasındaki etkileşimi koordine edecek yeni bir diplomasi biçiminin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Özellikle II. Dünya Savaşından sonra uluslararası temaslar artmıştır. Ulus-devletler ekonomik, siyasi ve sosyal krizi yönetebilmek adına ulusal ve uluslararası alanlarda iş birliği kurma çabası içerisine girmişlerdir. Fransa ve Almanya arasındaki şehirlerarası iş birlikleri, Amerika'da şehir eşleştirme ve kardeş şehir programları, potansiyel çatışmaları en aza indirmeyi ve ortak sorunlara birlikte çözüm bulmayı hedeflemektedir (Akman ve Akman, 2017: 230).

Belediyelerin uluslararası ilişkiler yönetiminde aktif olarak kullanılan kent diplomasisi, kentlerin önemini artırmış ve kentler arası ilişkiye dinamizm kazandırarak diplomasi alanında yenilikler getirecek bir olgu haline gelmiştir. Günümüzde uluslararası iş birliği, yerel yönetimleri güçlendirme politikaları, iklim değişiklikleri, göçler, doğal afetler, uluslararası projeler ve fonlar, kent diplomasisinin gelişmesinde etkili olmuştur (Batal ve Tuğlu, 2018: 198). Ulus devletlerarasında gerçekleştirilen lobi faaliyetleri, şehirlerarası diplomaside atılan adımlar, çevre, iklim ve doğal afetlerle mücadele politikaları ve bunların gündeme taşınması, yerel yönetimlerin ulusal düzeydeki başarılarının birer göstergesidir (Köseoğlu, 2019: 47). Kentler arasındaki bu ilişkinin, çevresel sorunların çözümünde, çatışmanın önlenmesinde, anlaşmazlıkların giderilmesinde, yeniden yapılanma ve kültürel mirasın korunmasında önemli katkıları olmuştur (Muhasilovic, 2020: 143).

Etkili çalışmalarıyla hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yetki ve güç kazanan yerel yönetimler, benzer problemlere sahip birimlerle güç birliği yaparak problemlerin üstesinden gelebilmekteler, projelerini destekleme amacıyla uluslararası fonlardan faydalanabilmektedirler (Batal ve Tuğlu, 2018: 197). Bu ilişkiler kentlere küresel çapta bir siyasi paydaşlık sağlamaktadır. Merkezi yönetimlerin bazı hizmetleri yerel yönetimlerle paylaşması, yerel yönetimlerin sorumluluğunu artırmış ancak şehir nüfus oranlarındaki artış, vatandaşın talebini ve ihtiyaç kalitesini yükseltmiş ve bu da şehirlerin yönetimini zorlaştırmıştır. Bunun sonucu olarak şehirlerarası sorunların çözümünde belediyelerin birbirleriyle uluslararası iş birliğine gitmesinin önemi artmış ve bu çerçevede bir proje ve bu projeyi destekleyen finansman yoluyla kardeş şehir uygulamaları, davetler ve ziyaretler başlatılmıştır (Tuzcuoğlu, Akman ve Akman, 2020: 1214).

Kentler arası iş birliğinin özellikle gelişmekte olan ülkelere avantajı olduğu gibi dezavantajları da vardır. Demokratik hükümetlerle kurulacak bir ilişki yerel düzeyde sivil katılımı teşvik ederken uluslararası düzeyde aynı başarıyı göstermeyebilmektedir (Batal ve Tuğlu, 2018: 197-198). Dünyadaki birçok şehir benzer politik sorunlara sahip olduğu için aralarında bir ilişki geliştirmişler, kasabalardan büyük şehirlere varıncaya kadar kardeş şehir adı altında ortak projeler

üretmişler, sorunların çözümünde bir dayanışma içine girmişler ve bu ilişkileri de sürekli ziyaretlerle güçlendirmişlerdir (Köseoğlu, 2019: 57-58).

Bu çalışmanın amacı çevresel sorunlarla ilişkili olarak kentler arası iş birliklerini tespit etmek ve bu iş birlikleri içinde Türkiye'deki belediyelerin gerçekleştirdiği faaliyetleri incelemektir. Çalışmanın kapsamı aşağıdaki varsayımlara göre oluşturulmuştur:

- Kent nüfusunun artması, kentsel alanların genişlemesi ve çevresel sorunların değişen doğası yeni politikaları gündeme getirmiştir.
- İki yabancı belediye arasındaki ilişkilerde yaşanan yoğun trafik, ikili ilişkilerin işlediğinin bir göstergesidir.
- Bazen mevzuatlar hususunda sıkıntılarla karşılaşılsa da belediyeler bu hususta oldukça mesafe kaydetmişlerdir.

Belirlenen amaç ve varsayımlar doğrultusunda sunulan çalışmada şu sorulara cevap verilmeye çalışılacaktır:

1. Kent diplomasi kavramını gündeme getiren gelişmeler nelerdir?
2. Kent diplomasisi kavramı nasıl kullanılmakta ve içeriği neden oluşmaktadır?
3. Ulusal düzeyde yürütülen diplomasi hangi açılardan yeterli olmamaktadır?
4. Kent diplomasisinin karşılık bulacağı, Türkiye'nin nasıl bir yerel yönetim yapısı bulunmaktadır?
5. Türkiye kentlerinde gündeme gelen çevresel problemler nelerdir?
6. Türkiye'de kent diplomasisinin bir unsuru olarak kentler arasında nasıl bir iş birliği görünümü vardır?
7. Türkiye'de yer alan kentler, çevre konusu üzerinden nasıl bir kent diplomasisi gerçekleştirmektedir?

Türkiye'de 2000'lerde ortaya çıkan kent diplomasi, uluslararası ilişkiler alanında bölgesel ve küresel ölçekteki ilişkilerine katkı sunabilecek bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan literatür taramasında; kentler arası iş birlikleri ve kent diplomasisi üzerine sınırlı sayıda makale, derleme ve tez çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ise Türkiye'deki belediyelerin çevresel sorunlara ilişkin iş birliklerini değerlendirmesi açısından önem arz etmektedir.

Çalışmanın kapsamı; Türkiye'deki belediyelerin çevre odaklı kurduğu uluslararası çeşitli iş birlikleri, kardeş şehir uygulamaları ve uluslararası projeleri kapsamaktadır.

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden betimleme yöntemi kullanılmıştır. Betimleyici araştırma yöntemi, bir durumun tasvirini elde etmeye çalışan araştırmalardır. Bu yöntemle araştırmanın konusunu oluşturan malzemelerden ortaya çıkarılan veriler tasvir edilerek ana özellikleri ortaya konmaktadır (Baltacı, 2019: 377). Bu bağlamda geliştirilen soruların cevabı ilgili mevzuat, literatür ve uygulamalar üzerinden bulunmaya çalışılmaktadır. Literatür taramasında kütüphanelerde çeşitli kitap ve elektronik kaynaklar, arşiv ve internetten derlenen veriler incelenmiştir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır ve içeriği şu şekilde özetlenebilir:

Birinci bölümde diplomasi ve kent diplomasisi kavramları genel çerçevede incelenmiştir. Kent diplomasisinin amaçları ve araçları konusu kavramsal düzeyde detaylandırılmıştır.

İkinci bölümde kentlerin artışına ve buna bağlı olarak kentlerde önem kazanan yerel yönetim birimi olarak belediyelerin (büyükşehir belediyesi, belediye birlikleri) yapısı ve işlevlerine Türkiye bağlamında yer verilmiştir. Diğer taraftan kentlerin karşılaştıkları çevresel sorunlara da değinilmiştir.

Tezin son bölümünde ise Türkiye özelinde kent diplomasisine aracı olacak unsurlar etraflıca ele alınmıştır. Bununla birlikte sadece çevre odaklı ilişkilerin geliştirildiği diplomasi araçlarında Türkiye'deki kentlerin durumu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞMEYLE GELİŞEN YENİ BİR ULUSLARARASI AKTÖR OLARAK KENT VE KENT DİPLOMASİSİ

Bu bölümde diplomasi ve kent diplomasisinin geniş tanımlarına yer verilmekte ve tarihsel süreçleriyle ilgili bilgiler sunulmaktadır. Ayrıca kent diplomasisinin içeriği hakkında kapsamlı bilgiler sunulmuştur.

1.1. Diplomasinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Diplomasi kavramı, Yunanca *diplos* kelimesinden türemiş olup, *çift* veya *iki* kat anlamına gelmektedir (Çınar, 2014: 153). İlk defa Antik Yunan'da kullanılan ve daha sonra diğer dillerde kullanılmaya başlayan *diploma*, ikiye katlanmış kâğıt veya belgeye verilen isimdir (Adcock ve Mosley, 1975: 7-10). Antik Yunan, diplomasinin ilk başladığı kadim medeniyetlerdendir. Ege ve Akdeniz havzasında kurulan bu uygarlık aynı zamanda demokrasinin de ilk uygulandığı medeniyetlerdendir. Jeopolitik konumu ve kültürel mirası sebebiyle birçok uygarlıkları etkilemiş ve kültür ihraç eden devletlerarasında yerini almıştır. Modern anlamda birçok yenilikler ilk defa Yunan'da ortaya çıkmıştır. İşte bunlardan biri de diplomasidir. İlk defa bilgi ve kültür alışverişi şeklinde başlayan bu ilişkiler, zamanla devletlerarası diplomasiye dönüşmüştür. Birbirleriyle siyasi, sosyal ve kültürel ilişkiler kuran devletlerin ve aktörlerin sayısı hızla çoğalmaya başlamış ve böylece devletlerarası diplomatik ilişkiler hız kazanmıştır.

Uluslararası uyuşmazlıkları ve çatışmaları çözmenin iki temel yöntemi vardır: Ya savaşarak ya da diplomasi kullanarak. Ya sorunu zor ve güç kullanarak çözmeye çalışırsınız ki, buna savaş yöntemi denir. Bunu ülkeler zorda kalmadıkça tercih etmemektedir. Ya da sorunu barışçıl yollarla çözmeye yoluna giderseniz ki işte buna da diplomasi yöntemi denir. Ülkeler daha çok bu yolu tercih ettiklerinden diplomatik ilişkiler, devletlerarasında en önemli ve çözüme kavuşturan yöntem haline gelmiştir. Diplomaside esas olan devletlerarası ilişkilerin resmi kurumlar aracılığı ile yürütülmesidir. Bu sebepten devletlerin birbiriyle olan ilişkilerine ve kullanılan metotların tümüne diplomasi denilmektedir (Kocabıyık, 2019: 163-196).

Diplomasiyi birçok şekilde tanımlayabiliriz. Örneğin; diplomasi bir uzlaşma sanatıdır. Ya da dış politikanın yürütülüş biçimi ve uluslararası ilişkilerin yürütülme sürecidir. Türkçe lügatlerde de diplomasi; uluslararası ilişkileri düzenleyen antlaşmalar bütünü olarak tarif edilmektedir. Uluslararası bir toplantıda ülkesini temsil etme işi ve bu işle görevli kişilerin oluşturduğu topluluk olarak da tanımlanmaktadır. Aslında diplomasi, zor bir görüşmeyi ustalık ve beceriklilikle atlatmak, hüner ve marifetini göstermektir. Bir nevi açığözlülüktür denilebilir (İskit, 2007: 3-5).

Ünlü diplomasi yazarı Sir Ernest Satow diplomasiyi, devletlerin resmi ilişkilerini yürütürken kullandıkları zekâ ve incelik olarak tanımlar. Satow, bu tanımıyla müzakere ve uzlaşmanın diplomasinin esasını oluşturduğuna dikkat çekmekte, diplomasinin uluslararası ilişkileri modernleştirici ve güçlendirici rolüne ve diplomatik alışverişte dürüstlüğüne önemine vurgu yapmaktadır (Satow, 1979: 3). Albert de Broglie diplomasiyi; devletlerarası ilişkilerde gücün hâkim olmasını önlemek için medeniyetin yarattığı en iyi şey olarak tarif ederken; Edmund Burke, uluslararası ilişkilerdeki maharet ve yetenek şeklinde tarif etmiş (İskit, 2007: 4) ve Harold Nicolson da diplomasinin, egemen devletlerin birbirleri ile müzakere halinde olması anlamına geldiğini ifade etmiştir (İskit, 2007: 46).

Diplomasiyi farklı şekilde tanımlayanlar da olmuştur. Ambrose Bierce bunlardan biridir. O, diplomasi *yalan söyleme sanatıdır* der. Yine Talleyrand; “*inkâr etme*” ve Ludwig Boerne; *sahte laflar etmek* şeklinde tanımlamışlardır. İlginç tanımlamalar da yapılmıştır. Mesela; Lester B. Pearson; “*Diplomasi başkasının sizin istediğinizi yapmasına müsaade etmektir*” derken, Çu En Lay; “*Diplomasi savaşın başka vasıtalarla sürmesidir*” diye tarif etmiştir. Diplomasi atasözlerine de konu olmuştur. Bir atasözünde; “*Diplomasi en fena şeyleri en hoş şekilde söylemektir*” diye ifade edilmiştir (İskit, 2007: 4). Eğer bir kavram çok farklı anlamları çağırıyorsa o kavram, yanlış anlamlara rahatlıkla yol açabilir. Böylece, diplomasinin kendine özgü bir dili olduğu ve bu dilin uluslararası anlaşmalarda ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Diplomasi ile dış politika kavramları çoğu zaman karıştırılmaktadır. Bunlar bir bütünün parçası ve birbirlerine yapışık ikizler gibidirler. Dış politika, uluslararası ilişkilerde uygulanacak hedef ve amaçları kapsamaktadır. Diplomasi ise, bu hedeflerin ya da amaçların uygulamaya geçirilme sürecini ifade etmektedir. Diplomat da devletin belirlediği politikaları yürütmektedir. Diplomasideki eleştiriler daha çok dış politikayı hedef almaktadır. Diplomasi dış politikaya bağımlı olsa da ve her ikisi de aynı hedefe ulaşmayı amaçlasa da hedefe ulaşma yolları ve yöntemleri farklıdır. İngiliz diplomat Sir Victor Wellesley diplomasi ile dış politika arasındaki farkı güzel bir şekilde özetlemiştir: Ona göre diplomasi, politika değil politikayı uygulayan bir araçtır. Bunlar birbirini tamamlayan ve iş birliği içinde hareket eden unsurlardır. Diplomasi politikadan bağımsız olarak hareket edemez. Politika stratejiyi saptamakta, diplomasi ise taktikleri belirlemektedir (İskit, 2007: 16-17). Aralarında fark olmakla birlikte her zaman diplomasi, dış politikanın bir alt dalı olarak görülmüştür ve bu alanın içinde gün geçtikçe kaybolmuştur.

Diplomasi, çıkarları uzlaştırma ve her iki tarafın yararına çözümler üretmek maksadıyla başvurulan bir yöntemdir. Tarafları kendi görüşlerinin doğruluğuna inandırmaktır. Diplomaside her iki tarafın lehine karar alınacağı için diplomatlarda bulunması gereken en önemli özellik görüşmelerde karşısındakileri etkileyebilme güç ve maharetine sahip olmaktır. Bu sebepten görüşme ve anlaşma bir sanat işidir. Bu o kadar önemlidir ki devletlerin kaderi, bu görüşmelerin iyi ya da kötü yürütülmesine bağlıdır. Aynı zamanda onların başarılarına ve yeteneklerine bağlıdır. Kötü bir diplomasinin sonuçları büyük yıkımlarla sonuçlanmıştır. Buna tarihten birçok örnek gösterilebilir. Ülkeler arasında atılan nefret tohumları, sürgünler, devrimler, felaketler hep kötü diplomasinin sonuçlarıdır (Olson ve Sondermann, 1966: 267). Diplomasi, bir devletin geleceği ve devamlılığı için hayati önem taşımaktadır. Bunun bir meslek dalı olarak araştırılması gerekmektedir.

Bütün bu tanımlardan çıkardığımız sonuca göre diplomasi; bir sanat, marifet ve hüner işi olup bir sistemden ziyade kişilerin ve devletlerin ilişkilerinde vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletlerin ilişkilerini bir dostluk çerçevesinde yürütmesi diplomasinin ana amacıdır. İnsanların, çatışma yerine karşılıklı iş birliğine dayalı bir dünyaya ihtiyacı vardır. Ancak devletler,

diplomasinin öneminin bilincine vardıklarında bu iş birliği gerçekleşecektir. Sürekli görüşme, dikkatli gözlem, bilgi ve kültürel deneyim, yapıcı söylemler ile bu başarılabılır (Tuncer, 2009: 6).

Dünyada birçok insanın kaderi, devletlerarasında diplomatik yollarla gerçekleştirilen siyasal, ekonomik ve askeri alanlardaki ilişkilere bağlıdır. Uluslararası ilişkiler geliştikçe, diplomasinin de devletlerarası ilişkileri düzenlemedeki payı artacaktır. Politika, strateji ve diplomasi, her şeyin yürütmeye dayandığı bir sanattır (Etzold, 1977: 7). Ancak diplomasiyi anlamak, tarih boyu geçirdiği süreci incelemek ve günümüzle kıyaslayarak faydalı ve yararlı sonuçlar çıkarmak ve yeri geldiğinde bunu uygulamak en yararlı yöntem olacaktır.

1.2. Türkiye’de Diplomasinin Tarihsel Süreci

Türkiye, gücünü tarihinden almaktadır. Osmanlı Devleti köklü bir diplomasi geleneğine sahipti. 600 yıldan fazla bir süredir varlığını koruması ve birçok savaşlara rağmen hayatını sürdürmesi güçlü bir diplomasi geleneğine sahip olmasından kaynaklanmaktaydı. Osmanlı’dan sonra bu gelenek Türkiye Cumhuriyeti ile devam etmiştir. Türkiye diplomasisi ile Osmanlı diplomasisi arasında yakın benzerlikler mevcuttur (Ortaylı, 2006: 35-42).

Hem Osmanlı’ya hem de Türkiye Cumhuriyeti’ne Batılılaşma anlayışı, eğitimini Batı’da almış aydınlar sınıfı ile gelmiştir. Yani Batı’da, Batı tarzında yetişmiş diplomatlar bu işi gerçekleştirmiştir. Türkiye, diplomasisiyle ülkeler üzerinde artık ciddi bir baskı uygulayabilmektedir. Bugün Balkanlar, Kafkasya, Orta Doğu, Afrika, Orta Asya, Avrupa, Amerika ve hatta Latin Amerika Ülkeleri’nde bunu görmekteyiz. Aynı durum Osmanlı’da da vardı. Osmanlı Devleti ile Safevî Devleti arasındaki ilişkileri buna örnek olarak gösterebiliriz (Kodaman ve Akçay, 2010: 75-92).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan kısa bir süre sonra Dışişleri Bakanlığı kurulmuş ve ilk temsilcilikler; Bakü, Roma, Tiflis ve Moskova’da açılmıştır (Daban, 2017: 37-38). Ardından Türkiye’nin yeni başkenti Ankara’da temsilcilikler açılmaya başlanmış; ilk temsilciliği Sovyetler Birliği açmış, onu Gürcistan, Azerbaycan,

Afganistan ve Bulgaristan takip etmiştir. Daha sonra Avrupa devletleri, İstanbul’da bulunan temsilciliklerini Ankara’ya taşımışlar ve 10 yıl sonra temsilciliklerin sayısı 50’ye yaklaşmıştır (<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-fransa-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, 05.12.2020).

Mustafa Kemal Atatürk’ün ilkeleri doğrultusunda hareket eden Türkiye Cumhuriyeti, “Yurtta sulh, cihanda sulh” anlayışını dış politikada hedef olarak benimsemiştir. Artık Türkiye Cumhuriyeti savaş meydanlarındaki tecrübesini bundan sonra uluslararası arenada göstermeye başlamış ve devletlerle barışçıl ve denge politikasına yönelik bir yol izlenmeye başlanmıştır. Ülkelerle kurulan diplomatik ve yakın ilişkilerle savaş değil, barış amaçlanmıştır. Bu anlayış, ilk örneğini II. Dünya savaşında vermiştir. Türkiye’nin bu savaşa girmemesi bir diplomasi başarısıdır (Çelik, 2011: 21). Zaten diplomasi ana hedefi de anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmektir (Uçarol, 2000: 598). Bugün Türkiye, geçmişinden aldığı tecrübe ve bilgi ile önemli bir diplomasi kariyerine sahiptir. Dışişleri Bakanlığı en önemli ve tecrübeli kurumlar arasındadır. Türkiye’nin konumunun da onu bu noktaya getirdiğini söyleyebiliriz. Zira Türkiye Jeopolitik konumu gereği istikrarlı bir dış politika izlemek zorunda kalmıştır (Gevgili, 1982: 117-120).

1.3. Diplomasinin Yeni Bir Türü: Kent Diplomasisi

Kent diplomasisi, belediyelerin diğer ülkelerin belediyeleri ile karşılıklı ilişkilerini esas alan bir olgudur. Bu durum günümüzde yaygın olarak da kullanılmaktadır. Van der Pluijm ve Melissen’e göre (2007: 36), her ne kadar bazı belediyeler bu politikaya ayak uyduramamışsa da çoğu belediyelerin uluslararası alanda gösterdiği bu çabalar takdire şayandır. Belediyeler arası bu ilişkiler, profesyonel bir kadronun ortaya çıkmasına zemin hazırlamış ve bu kadro da *kent diplomasisi* veya *şehirler diplomasisi* adıyla literatüre yeni bir kavram kazandırmıştır. Günümüz diplomasisinde bu kavramlarla sıklıkla karşılaşmaktayız. Kent diplomasisi, şehirlerin dünya ölçeğinde kendilerini temsil etmeleri ve birbirlerinin çıkarlarına yönelik kazanımlar elde etmeleri için uyguladıkları politikalara verilen isimdir. Kent diplomasisi vasıtasıyla belediyeler, uluslararası arenada gösterecekleri maharet ve yeteneklerle, resmi ilişkilerini yürütecekleri zekâ

ve incelikle profesyonellik kazanacaklar ve ülkeler bazında iyi niyet elçileri olacaklardır. Çok yönlü diplomatik faaliyetlerle de etkileri ve tanınırlıkları büyüyerek artacaktır. Böylece geleneksel diplomasi sürecini değiştirme fırsatını elde edecek, profesyonel ve bilimsel diplomasi fırsatını yakalayacaklardır.

Kent diplomasisi uygulamalarına bakıldığında, zamanla değiştiği ve farklılaştığı görülmektedir. Bu da onu tanımlamayı zorlaştırmaktadır. Bu sebepten kent diplomasisi ile ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Van der Pluijm ve Melissen (2007: 6) kent diplomasisini, uluslararası bir alanda yerel yönetimlerin maharetli yöneticilerle karşılıklı çıkarlara dayalı ilişkileri olarak tanımlamaktadır. Bu durumda kent diplomasisinin, mevcut diplomatik süreçleri değiştirecek profesyonel ve pragmatik ve aynı zamanda diplomatik bir faaliyet olduğu anlaşılmaktadır.

Pluijm ve Melissen'e göre (2007: 33) kent diplomasisi; kalkınma, ekonomi, güvenlik, kültür ve ağ oluşturma gibi alt bölümlere sahiptir. Bu birimlerden her biri bir ilişki ağını temsil etmektedir. Ülkeler arası çatışma ve sonrası yürütülen faaliyetler güvenliği, gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelerin belediyelerine yapacakları yardım kalkınmayı, yerel yönetimlerin cazibe merkezi haline gelmesi ekonomik boyutu, toplulukları birbirlerine yakınlaştırmayı amaçlayan çalışmalar kültürü, yerel yönetimlerin birbirleriyle bağlantılar kurarak iş birliğine gitmeleri de ağ oluşturmaya hedeflemektedir. Yerel yönetimlerin menfaatlerini uluslararası alanda savunmaları da olayın temsil boyutudur.

Avrupa Konseyi de kent diplomasisine önem vermekte ve şehir diplomasisini; yerel yönetimlerin halkın barış, demokrasi ve huzur içinde yaşamalarını sağlamak amacıyla çatışmayı önleyici ve sosyal bütünleşmeyi teşvik edici bir tutum sergileyecekleri ve bu konuda aktif rol oynayacakları bir araç olarak görmektedir (Daoudov, 2013: 35). Bu, şehirlerin; bütün ulusların demokrasi, insan hakları ve hukuk devleti değerlerini paylaşan bir üyesi olarak rolünün tescillendiği anlamına gelmektedir. Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi (CoR) de bu tanıımı kabul etmekte ancak ilave olarak yerel yönetimlerin; barış ortamı için sosyal bütünleşmeyi, yaşanılabilir bir çevre için çatışmaların önlenmesini küresel bazda teşvik etmeleri gerektiğini ifade etmektedir.

Kent diplomasisine göre yerel yönetimler, menfaatlerini ve çıkarlarını uluslararası alanda temsil eden kurumlar ve süreçler olarak kabul edilmektedir (Coolsaet, 2004: 1). Yine çatışma ortamını ortadan kaldırarak sosyalleşmeyi geliştirmek ve demokrasinin hayata geçmesi için savaş mağduru ülkelerde yerel yönetimlerin üstlendiği bütün faaliyetler kent diplomasisinin alanına ve tanımına girmektedir (Sizoo ve Musch, 2008: 1-3). Kent diplomasisi, sadece çatışma ortamında değil, barış ortamında da yaygın olarak kullanılmaktadır (Sizoo ve Musch, 2008: 6). Küresel barışa katkı da kent diplomasisinin önemli faaliyetlerindendir (Demirtaş, 2016: 156).

Yerel yönetimler, çatışma öncesi ve sonrasında barış ortamı sağlamak için önemli roller üstlenirler. Askeri bir güce sahip olmayan yerel yönetimler, siyasi konularda her zaman barışçıl ve çözüm odaklı bir yaklaşım sergilerler. Yerel yönetimlerin barışçıl ve çözüm odaklı tavırları, dünya barışında kullandıkları en büyük motivasyondur. Devletler, ordularıyla politikalarını belirlerken, belediyeler barış ortamı oluşturarak politikalarını belirler. Bu durumda silahlı güçlere karşılık silahsız güçler, dünyaya barışı getirme imkânına daha fazla sahiptirler. İkinci motivasyon kaynağı ise yerel yönetimlerin politikalarının güvenlik odaklı değil, barışçıl odaklı olmasıdır. Üçüncü motivasyon kaynağı da barışın sürekliliğinin yerel yönetimlerin varlık sebebi olmasıdır. Çünkü savaşın olduğu yerde yıkım vardır ve bundan da en fazla şehirler ve yerel yönetimler zarar görür. Bunların yanında yerel yönetimlerin devletler gibi güç ve kibir yerine hoşgörüyü ve insani ilişkileri benimsemeleri de barış ortamına sağlayacakları katkının potansiyelini göstermektedir (Demirtaş, 2016: 156).

Yerel diplomasiinin hem ulusal hem de uluslararası alanda dünya barışına sağlayacağı önemli bir katkı da arabuluculuktur. Arabuluculuğun amacı; ihtilafları çözmek, barış ortamını sağlamak, çatışmaları önleyerek muhataplar arasında karşılıklı çıkara dayalı iş birliğini geliştirmektir. İki ülkenin yerel yönetimleri arasındaki ihtilafı üçüncü bir ülkenin yerel yönetiminin çözmesini uluslararası alana; iki yerel yönetim arasındaki ihtilafı yabancı bir ülkenin yerel yönetiminin çözmesini de ulusal alana örnek olarak verebiliriz. Burada amaç arabuluculuk misyonunu temsil eden yerel yönetimlerin tarafsız ve diplomatik hamleler yapacak maharete sahip

olmalarıdır (Daoudov, 2013: 41).

1.3.1. Kent Diplomasisinin Gelişimi

Uygulaması eski kendisi yeni bir terim olan kent diplomasisi, II. Dünya savaşı sonrası tahrip olan şehirler ve kentler arası programlarda aktif bir şekilde kullanılmıştır (Overbeek, 2007: 15). Kent diplomasiinin savaş sonrası etkili kullanılmasıyla şehirler imar edilmiş, gönüller tamir edilmiştir. Bu aynı zamanda yerel yönetimlerin farklı ülkelerde gösterdiği önemli başarılarından kabul edilmiştir. Bu başarı ve ilişkiler daha sonraki zamanlarda da devam etmiş ve küresel ölçekte iş birliği çalışmalarına hız verilmiştir (Sizoo ve Musch, 2008: 10). Teknolojik gelişmeler ve ilerlemeler de kent diplomasisinde uluslararası irtibatı ve ilişkileri güçlendirmiştir. Bu ilişkiler sadece ticaret ve ekonomi ile sınırlı kalmamış, kültürel, siyasi ve diğer birçok alanda karşılıklı çıkarlara göre gelişmiştir. Burada katalizör rolü oynayan bilgi ve iletişimdeki yenilikler, kent diplomasisi lehine büyük fırsatlar doğurmuştur (Pluijm ve Melissen, 2007: 7). Bütün bunlar, uluslararası alanlarda yerel yönetimlerin güçlenmesine katkı sağlamıştır. Bu çalışmalar meyvesini 1970’li yıllarda vermeye başlamış, pek çok ülkede kent diplomasisi kampanyaları başlanmıştır. İlk defa nükleer silahlanmalara karşı farkındalık oluşturmak, politikalar geliştirmek ve hatta yanlış devlet politikalarına bir tepki olarak ortaya çıkan (Berg, 2008: 95-101) kent diplomasisi, ulusal ölçekte iç politikaya hitap ederken; 1980’lerden sonra uluslararası alanlarda faaliyet göstermeye başlamış ve bu çalışmalar, kampanyalar ve programlarla şekillenmiştir (Berg, 2008: 96). Kent diplomasisi kampanyaları daha çok çatışma ortamını ortadan kaldırmayı, barışı sağlamayı ve yeniden yapılanmaları hedeflemektedir. Bir çatışma ortamından sonra ortaya çıkan yeniden yapılanmalar, kent diplomasiilerinin en çok kullanıldığı alanlardandır. Yerel yönetimler bugün dış politikadaki etkilerini artırma gayreti içindedirler (Avramopoulos, 2003: 32). Ancak kent diplomasisi yakın zamanlarda yasal bir zemine oturmuştur. Belediyeler, uluslararası yasal bir kimliğe sahip olmadığı gibi bu kurumlarda bağımsız bir varlıkları da yoktu. Ancak, uluslararası hukukta yapılan değişiklikler kent diplomasisine yasal bir zemin sunmuştur (Papisca, 2008: 28).

1.3.2. Kent Diplomasisinin Gerekçeleri

Yerel yönetimlerin halkına karşı yapması gereken pek çok hizmet vardır. Ancak diğer vatandaşlarla dayanışma içine girmek de kent diplomasisinin önemli hizmetlerindendir. Yerel yönetimlerin diğer vatandaşları koruma, barış ve kalkınmaya katkı sunma gibi sorumlulukları vardır. Onlar ideal bir ortaklardır. Çünkü evde sosyal uyum ve istikrarlı bir demokrasi yaratmak gibi tanıdık konularla başa çıkma konusunda deneyim kazanmışlardır. Kalkınmaya katkıda bulunma adına, çatışmaya yakın bir bölgedeki bir yerel yönetimin yardım talebi karşılanır (Sizoo ve Musch, 2008: 9). Çatışmaya yakın bölgelerdeki yerel yönetimlerin yardım talep etmelerinin temel nedeni, çatışmanın etkilerini en doğrudan yaşayan birimler olmalarıdır. STK'lar, çatışma durumunda bir yerel yönetimin sorunlarını erken bir aşamada tespit edebilir ve yerel yönetimden daha hızlı uluslararası temas kurabilir. Bu temaslar aracılığıyla sorunlara çözüm üretilebilir (Sizoo ve Musch, 2008: 7).

Yerel yönetimin kendisinin bir kişiliği yoktur, bu nedenle içinde eylemi çağrıştıran *biri* veya *bir şey* olmalıdır. Bu dayanışmayı sergileyenler çoğunlukla yerel yönetimlerdeki bir birey veya bir grupta meşgul kişilerdir. Etkili kişilerin uluslararası siyasi konulara ve kalkınma iş birliğine kişisel katılımı, bu nedenle bir şehrin kent diplomasisine dâhil olmasının ana nedenlerinden biridir (Pluijm ve Melissen, 2007: 14-15). Ancak, belediyeleri yönlendiren sadece dayanışma değildir. Kişisel çıkar da bir rol oynamaktadır. Ortak bölgedeki ticari bağlantılar gibi çoğu zaman ekonomik çıkarlar, bir kent diplomasisi programı başlatmak için temel argümanı oluşturmaktadır (Gartung, 2000: 861). Başka bir deyişle; yerel yönetimler, kent diplomasisi programından da bir şeyler elde etmek ister. Kent diplomasisinin avantajlarından biri karşılıklıdır: Yerel yönetimler hem ortaklıktan hem de programlardan faydalanır (Haar vd., 2009: 22). Ancak, destekleyici taraftaki yerel yönetim, programdan genellikle alan taraftaki yerel yönetime göre daha az kâr elde eder. İtibarının iyileştirilmesi, sivil toplum katılımı veya değişim olanakları, destekleyici yerel yönetime sağlanan faydalar olarak gösterilebilir.

Yerel yönetimleri kent diplomasisinde uygun ortak yapan şey, sivil topluma en yakın hükümet katmanı olmalarıdır. Vatandaşlarının günlük yaşamına dâhil

olurlar ve kendilerini etkileyen ihtiyaç ve sorunların farkındadırlar. Kısmen bunun bir sonucu olarak, bağışçı ülkelerdeki çoğu yerel yönetim, çok fazla teknik uzmanlığa sahiptir ve rutin olarak orta ve uzun vadeli proje planlama ve bütçeleme uygulanmasına katkı sunmaktadır (Overbeek, 2007: 33).

1.3.3. Kent Diplomasisinin Amaçları

Ülkelerden farklı olarak kentler, görünüşte birbirine zıt iki amaca ulaşmak için uluslararası hareket ederler: Bunlar; evrensel ahlak ilkeleri ve yerel çıkarlardır. Evrensel ahlak ilkelerini amaç edinen değere dayalı kent diplomasisi, çatışmaların önlenmesi, kalkınma yardımı ve dayanışma, iklim değişikliği, göçler ve kentleşme gibi küresel zorlukların ele alınması, bölgesel entegrasyon gibi hedefleri uygulamak veya savunmak için kentler arası iş birliklerinin oluşturulmasını hedefler. Bu amaçla uygulanan yapılandırılmış iş birlikleri, temsilcilerinin uluslararası düzeyde savunuculuk yapmalarına ve bazen STK'larla iş birliği içinde ulus devletler ve hükümetler arası kuruluşlara lobi yapmalarına olanak tanıyan siyasi ve yönetsel bileşenlere sahiptir (Grandi, 2020: 9).

Şehir diplomasisinin yayılması ve küresel olarak tanınması, büyük ölçüde değer temelli bir yaklaşımla bağlantılıdır. Çıkar temelli kent diplomasisi, genel olarak yerel topluluk için somut faydalar sağlamaktadır. Bu bağlamda beklenen sonuçlar iki gruba ayrılabilir (Grandi, 2020: 9-10):

1. *Hizmet sunumunun iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi*; Kent diplomasisi hem bilgi aktarımı hem de ortak yenilik süreçleri şeklinde teknik iş birliği içermektedir. Bu nedenle, potansiyel etki, beklenmedik ve benzeri görülmemiş zorluklarla (örneğin, iklim değişikliği tehlikeleri, COVID-19) başa çıkmaya yönelik yeni teknolojilerin veya metodolojilerin tanıtılması yoluyla belediye hizmetlerinin kalitesinin ve maliyet etkinliğinin iyileştirilmesini kapsamaktadır.
2. *Kent diplomasisinin hem ekonomik hem de kültürel boyutlarında ortak öncelik olan çekiciliği artırmak*; Bu sonucun potansiyel etkisi, şehrin küresel konumu, artan yabancı turist akışı, yatırımlar ve öğrenciler nedeniyle yerel kalkınmanın artmasıdır.

Kent diplomasisinin sayılan bu amaçları genellikle iç içe geçmiştir. Özellikle, uluslararası bir eylemin hem yerel çıkarlara (örneğin, yerel ekonomiyi iklim değişikliğine karşı daha dirençli hale getirme, yerel eşitsizliklerle mücadele etme) hem de değerlere (eşitlik, çeşitlilik, biyolojik çeşitliliğin korunması vb.) cevap verebileceği sürdürülebilir kalkınma planlarında karşımıza çıkmaktadır (Grandi, 2020: 10). Bu kapsamda kent diplomasisinin yürütülmesinde kurulan kentler arası iş birlikleri birçok amaca hizmet etmektedir. Amaçlar; ortak akıl yürütme, en ideal uygulamanın paylaşılması, çevresel koruma, kentlerdeki yaşam kalitesinin yükseltilmesi, sorunu anlama, sorunlara çözüm üretme kapasitesinin artırılması, bilgi transferi, farklı bakış açılarını tanıma süreci, kendine düşen sorumluluğun farkına varma ve yükümlülüklerini yerine getirme, kaynak ve zaman sorununu aşma ve politika transferi olarak düşünülebilir (Kavanoz, 2020: 348).

1.3.4. Kent Diplomasisinin Formları

Kentlerin diplomasi süreçlerine katılımı, genel olarak lobi faaliyetleri ile başlar, proje odaklı kalkınma ve iş birliği faaliyetleri ile güçlenir ve diyalog faaliyetleri ile tüm bu faaliyetlere sürdürülebilirlik kazandırılır. Bu bağlamda kent diplomasisi genel olarak üç kategoriye ayrılabilir. Bunlar; (1) lobicilik, (2) kalkınma ve iş birliği (3) diyalog faaliyetleridir (Sizoo ve Musch, 2008: 17-18).

Lobicilik; bir hükümetin, başka bir hükümetle veya uluslararası kuruluşlarla belli konularda kendi lehlerine kararlar almasını ve gerçekleştirmesini amaçlayan diplomatik bir faaliyettir (Aziz, 2003: 26). Lobiciliğin amacı, kamuoyu üzerinde küresel çapta farkındalıkları artırmak, ulusal hükümetlere lobi yaparak uluslararası müzakereleri etkilemek ve kentlerin diplomatik aktörler olarak ortaya çıkmalarını hızlandırmaktır. Yerel yönetimler, taraflar arasında arabuluculuk yaparak hem genel hem de özel konularda lobicilik faaliyetleri yürütmektedirler (Overbeek, 2007: 4). Çünkü belediyeler, iletişim kampanyalarıyla farkındalıkları artırarak karar organlarının daha hızlı eyleme geçmelerine katkıda bulunabilme gücüne sahiptirler. Yerel yönetimlerde özellikle belediye başkanları, şehirlerini tanıtmaya ve uluslararası statülerini yükseltmek için lobicilik yapma zorunluluğu duymakta hatta bu onlar için önem arz etmektedir (Çalışkan, 2019: 64-65).

Kent diplomasisi her platformda, çatışmaları önleme ve çatışma sonrası şehrin yeniden inşası ve toplumlar arası sosyal uyum oluşturulmasını ön plana çıkarmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda lobicilik, çoğunlukla bir çatışma çıkmadan önce yapılmaktadır. Lobicilik, diplomasinin geleneksel anlamına en çok dokunan bir yerel diplomasi biçimidir (Sizoo ve Musch, 2008: 15). Yerel yönetimler, konumlarının ve meşruiyetlerinin artması için barışçıl yerel liderleri desteklerler (Sizoo ve Musch, 2008: 11). Çünkü güçlü ve meşru bir yerel yönetim, istikrarlı bir geleceğin temelidir ancak yabancı yerel yönetimler de lobicilik konusunda daha aktif bir rol üstlenerek, arabulucu, ikna edici, kolaylaştırıcı ve eğitmen olarak hareket ederler (Overbeek, 2007: 4). Bütün bu faaliyetler, taraflar arasındaki çatışmayı çözmeyi ve sonlandırmayı amaçlamaktadır. Yerel yönetimler, bu genel lobicilik faaliyetleri yanında özel lobicilik biçimlerine de odaklanmaktadırlar. Lobiciliğin gündemlerinden biri de insan haklarıdır. Yerel yönetimler, insan haklarının önemini vurgulamak için platformlara katılarak veya gösteriler düzenleyerek kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışırlar.

Yerel yönetimlerin diğer kentler ile ilişkiler geliştirmesinin bir başka yolu da **kalkınma ve iş birliği**dir. Kalkınma ve iş birliği, çatışma öncesi ve sonrası faaliyetlere ve belediye hizmetlerinin iyileştirilmesine katkı sağlar. İlişkilerde barışçıl politikalar ve yaklaşımlar sergileyen yerel yönetim liderleri ve belediye başkanları, kalkınma ve iş birliği faaliyetleri ile desteklenir. Belediye başkanları bunu, konumlarını güçlendirmenin bir yolu olarak görürler (Sizoo ve Musch, 2008: 17-18). Kalkınma ve iş birliği, proje temelli olarak yürütülür. Güvenlik, kalkınma, ekonomi, kültür ve temsil alanlarında projeler geliştirilir (Pluijm ve Melissen, 2007: 28). Kardeş şehir projeleriyle ilişkilerin kurulması, kültür alışverişinin yapılması ve iyi uygulamaların paylaşılması, etkili bir yol olarak kabul edilir. Bu uygulamaların yaygınlaştırılması, ya ortak projeler ile ya da ikili özel ortaklıklarla gerçekleştirilir. Bilgi alışverişi ve deneyim paylaşımı gibi projelerle hedef kamuoyu etki altına alınır ve yerel kamuoyu oluşturularak uluslararası alanda etkili bir metot geliştirilir (Çalışkan, 2019: 66).

Diyalog faaliyetleri ile bir ülkenin veya kentin imajı, tarihi, toplumun örf ve adetleri, gelenek ve görenekleri, kültürel değerleri, sanatsal ya da yerel ürünlerinin

uluslararası alanda sergilenmesi kastedilir. Yerel yönetimlerin birbirleriyle karşılıklı diyaloga girmeleri ile çatışma ortamının önlenmesi, çatışma sonrası uyum ve güven ortamının sağlanması amaçlanır (Batmaz, 2016: 106). Diyalog faaliyetleri sadece yöneticiler ve karar organlarına yönelik olarak değil, medyaya yönelik de yürütülmektedir. Çünkü bilgi alışverişi, savaşı taraflar arasında karşılıklı anlayışa yol açabilmekte böylece savaşı önleme veya uzlaşma sürecine yardımcı olmaktadır (Sizoo ve Musch, 2008: 18). Kentlerin belediyeler aracılığıyla karşılıklı gerçekleştirilen davet ve ziyaretleri, lobicilik ve diyalog faaliyetlerinin temelini oluşturduğu gibi var olan diyalog süreçlerini de güçlendirmektedir.

1.3.5. Kent Diplomasisinin Araçları

Diplomasi alanında çalışanlar, diplomasi devlet seviyesindeki diplomasiye çok daha fazla araçlara sahip olduğunu bilir ve her aktör dış ilişkilerini sürdüreceği farklı diplomatik araçlar kullanır. Şehirlerin uluslararası alanda ön plana çıkarmaları, şehirlerin diplomatik faaliyetlerinin gelişmesini beraberinde getirmiştir. Kentlerin uluslararası alanda faaliyetlerinin çoğalması ile yerel yönetimler, dış politikalarında ulaşmak istedikleri hedefleri belirleyerek yabancı yerel yönetimlerle iş birliği yapmış, uluslararası kamuoyunda görünür olmak için lobi ağı kurmuş, çok ortaklı projelere katılarak, ilişkileri yürütme konusunda deneyim kazanmışlardır. Bu sahada kent diplomasisinin ana yürütücüleri olan belediyeler bu çalışmalarını mali fonlarla desteklenen projeler vasıtasıyla yürütmektedirler (Çalışkan, 2019: 61-62).

Şehirler, diğer şehirlerle uluslararası boyutta birçok diplomatik faaliyet yürütmekte ve bu faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere bazı araçlar kullanmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz (Batal ve Tuğlu, 2018: 201):

- Şehirlerin uluslararası pazardaki rekabetçiliğini geliştiren ve güçlendiren eylemler,
- Kardeş şehirler adı altında gerçekleştirilen şehirlerarası ortaklıklar,
- Uluslararası ağlar ve yerel yönetim birlikleri gibi çok taraflı ortaklıklar,
- İş birliklerini geliştirme adına uluslararası karar alıcılar seviyesinde lobicilik,

- Ulusal ve yabancı yerel yönetimler ile uluslararası kuruluşlarca fonlanan projeler ve programlara katılım,
- İnsan hakları ve yoksullukla mücadele gibi sorunlarda Üçüncü Dünya Ülkeleri ile iş birliği,
- Barışın yaygınlaştırılması ve çatışmaların önlenmesi amacıyla diplomasi faaliyetleri yürütmek.

Yerel ve yabancı belediyelerle kurulacak iş birlikleri, belediyeçilik anlayışının gelişmesine ve çalışanların standartlarının yükselmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca benzer problemleri deneyimlemiş belediyelerden bilgi transferi ve ivedilikle çözüm üretilmesi sağlanarak yerel ekonominin güçlendirilmesi için kazanımlar elde edilecektir (Batal ve Tuğlu, 2018: 202). Ulusal mevzuatımız incelendiğinde kent diplomasisinin araçlarını formel ve formel olmayan iş birliği araçları olarak ikiye ayırmak mümkündür.

1.3.5.1. Formel İş Birlikleri/Araçlar

3335 sayılı Kanun'un 1. Maddesine göre Belediyeler, kanunlar muvacehesinde iş birliğine yönelik, yurt içinde ve yurt dışında federasyon, dernek ve benzeri birlikler kurup üye olabilmektedirler. Kent yönetimleri, faaliyetlerini daha ileri noktaya taşıyabilmek ve ilişkilerini geliştirmek için bu ve benzeri kuruluşlara üye olabilirler. Bu bakımdan uluslararası kent birlikleri ve uluslararası kuruluşlar, önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bu kuruluşlar aracılığıyla kentler kendi durumlarını daha iyi tahlil edebilme imkânını kazanacaklardır (Batal ve Topçu, 2019: 365). Bu kurumsal yapıların güçlenerek, uluslararası gündemlere ve standartlara uyum sağlamaları yerel yönetimler için temel bir kazanım olacaktır (Öktem, Göçoğlu ve Koç, 2016: 49-86).

Uluslararası kuruluşların işlevlerini şu şekilde sıralayabiliriz (Baharçiçek, 2007: 239-240):

- Her ülkenin kendi çapında sorunları vardır. Bu sorunlara çözüm üretmek her zaman kolay olmamaktadır. İşte bu sebepten sorunların çokluğu ve çeşitliliği, yabancı kuruluşların devreye girmesini gerektirmektedir.

- Devletlerin politikası birbirleri ile çeliştiğinde uluslararası kuruluşlar bu politikaları uzlaştırma konusunda önemli görevler üstlenirler.
- Uluslararası kuruluşlar, devletlerarasında güveni sağlama ve iş birliğini geliştirme hususunda çaba sarf ederler.
- Yoksullukla mücadele ve yardım konusunda görev alırlar ve uluslararası hukukun gelişmesine ve işlenmesine yardımcı olurlar.

Yukarıdaki faaliyetleri göz önüne alındığında, uluslararası kuruluşların dünya politikasında önemli bir yerinin olduğunu söyleyebiliriz (Çalış, 2006: 27). Bu kuruluşların geçmiş yapıdan kaynaklanan bazı boşlukları dolduracağı ve ilişkileri daha sistematik hale getireceği muhakkaktır (Çağırın, 2013: 13-14). Devletlerin, bu kuruluşlar üzerindeki etkileri göz önüne alındığında ilişkileri olumsuz yönde etkilemesi de mümkündür. Çünkü uluslararası kuruluşlar genelde güçlü olan devletlerin çıkarına daha çok hizmet ederler. Bu da onların zayıf yönleridir (Baharçipek, 2007: 40). Bunu, alınan kararlarda görmek mümkündür. Bu sebepten uluslararası kuruluşların aldığı kararlar tartışma konusu haline gelmiştir (Gabriela, 2013: 312). Bu yüzden bu ve benzeri kuruluşlar, devletler üstü bir anlayışla, güçlü ve kararlı, temsil yeteneğine sahip tarafsız insanlar tarafından idare edilmelidir (Heywood, 2013: 514). Bu farklı tutumuna rağmen yine de çevre, sağlık, finans, ticaret ve krizlerle mücadele etme konusunda onların iş birliğine ihtiyaç vardır (Gabriela, 2013: 313). Çünkü bu kuruluşlar, etkili ve dinamik bir yapıdır (Çalış, 2006: 28-29). Son zamanlarda hem ulusal hem de uluslararası ölçekte yerel yönetim birimlerinin kurulması bunu göstermektedir (Akdoğan, 2007: 76). Bunların sayısı 88'e ulaşmaktadır (Akman, 2017: 501).

Uluslararası iş birlikleri konusuna bu çalışmanın üçüncü bölümünde detaylı şekilde yer verilmiştir. Türkiye'deki belediyelerin kentleşmeye bağlı çevresel sorunlarla mücadele kapsamında üye olduğu uluslararası kuruluşlar sıralanmış ve açıklanmıştır.

1.3.5.2. Formel Olmayan İş Birlikleri/Araçlar

Türk yerel yönetimler hukuku, uluslararası ortaklık kurmak için belediyelere kardeş şehir ile ortak faaliyet ve hizmet projeleri yapma yetki ve imkânı vermektedir.

Bununla birlikte uluslararası festivaller ve ziyaretler ile mutabakat zaptı ve iyi niyet mektupları, uluslararası iş birliklerinde bir başlangıç aşamasının öncüsü olarak kabul edilmektedir.

Kardeş şehir uygulamaları, şehirlerarasındaki ikili bağların en eski ve yaygın olanını ve yirminci yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan ilk anlaşmayı oluşturur. Anlaşma, iki şehir arasında yakın veya uzun vadeli bir ortaklıktan oluşmaktadır (Grandi, 2020: 11). Kardeş şehir, iki belediyenin bir araya gelerek sorunları birlikte çözme ve dostluğa dayalı ikili ilişkiler gerçekleştirme anlayışıdır. Kardeş şehir uygulamaları, belediye başkanlarının yazılı mutabakatı ve iki şehir arasındaki resmi anlaşmalar ile gerçekleşmektedir. Bu mutabakat, kardeş şehir uygulamalarından özel anlaşmalara, eğitim, kültür ve çevre konularına ya da belediye hizmetlerindeki ortaklıklara kadar bütün alanları ilgilendirmektedir. Bu bağlamda önemli olan husus, kardeş şehir olmanın iki şehir arasında bir tür özel ilişki kurmak ve bunu belirlemek için düzenlenmiş olmasıdır (Acuto vd., 2016: 6). Bu anlaşmaların esnekliği, birçok şehrin iklim değişikliği veya COVID-19 gibi resmi olarak belirtilmeyen konularda iş birliği yapmasına da izin vermektedir (Grandi, 2020: 12). Kardeş şehir uygulaması, kentler arası bilgi ve deneyim paylaşımını sağlayan önemli bir iş birliği modelini teşkil etmektedir. Kent diplomasisinin etkin olarak kullanıldığı kardeş şehir uygulamaları, ulusal sınırlar içerisinde uygulanabildiği gibi uluslararası sınırlar içinde de uygulanabilmektedir. Yani iki yabancı şehir, kültürel ve sosyal iş birliklerini geliştirmek üzere ittifaklar kurabilir. Günümüzde, küreselleşmenin bizi getirdiği noktada kardeş şehir kavramı sadece belediye yetkililerini değil, iş ortaklarını ve vatandaşları da içeren daha geniş bir perspektifte ele alınmaktadır (Baycan vd., 2010: 1188).

Belediyeler, proje üretme ve uygulama birimleridir. Bu projeler, belediyelerle ilgili altyapı projeleri olabildiği gibi yerel kalkınmayı ve kamuoyu duyarlılığını artırmayı hedefleyen kültürel, ekonomik ve sosyal projeler de olabilir. Bu projeler sınırlı olup, hizmet amacı güden bütün kurumlarla gerçekleştirilebilir. Eğer bunlar kamu yararına yönelik projeler ise uluslararası fonlar tarafından ya da AB hibe programları tarafından desteklenir. Bu projede; projenin amacı, yararı ve sonuçları, projenin paydaşları ve yürütücüleri belirtilerek belediye meclisinden yetkili kişi ile

ilgili bağlayıcı bir karar çıkartılır. Eğer proje AB hibe programları kapsamına giriyor ya da projede kredi kullanılması hedefleniyorsa bunun için de yine belediye meclisinin onayı gerekmektedir. Kredi ve destek projeleri, farklı değerlendirme kriterlerine sahip olduğundan, proje ortaklarının konumu, projenin mali yönden desteklenme şansını artıracağı unutulmamalıdır (http://www.dapaturk.com/docs/siyasi/Kardes_Sehir_El_Kitabi_Son_Hali.pdf, 20.04.2021).

Mutabakat Zaptı, iki şehir arasında yapılan bir iyi niyet antlaşmasıdır. Daha çok simgesel bir değer taşımaktadır. Her zaman somut proje temelli bir karşılığı olması beklenmez. Ancak ilişkileri güçlendirme ya da tamir etmeye katkı sağlar. Mutabakat Zaptı ya da iyi Niyet Mektubu, yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinde bir başlangıç aşaması olup, zaman içerisinde iş birliği protokolü ve kardeş şehir ilişkisi şeklinde gelişim gösterebilir (<http://www.tdbb.org.tr/tdbb/wp-content/uploads/2016/01/kardessehirelkitabi.pdf>, 20.04.2019).

1.4. Bölüm Genel Değerlendirmesi

Devletlerin birbirleriyle ilişkilerinde kurdukları metotlar olarak tarif edebileceğimiz diplomasi, ilk dönemlerden günümüze en geçerli yöntem olarak kabul edilmektedir. İnsanların yaşayıp insanlığın öldüğü, bir düğmeye basılıp binlerce insanın yok edildiği bir dünyada sorunu barışçıl yollarla çözme büyük önem arz etmektedir. Her ülkenin diplomasi yöntemi farklı olabilir. Ancak değişmeyen bir şey vardır ki o da her ülke savaş yerine barışı esas kılmak için diplomasiden azami derecede istifade etmelidir. Bütün ülkeler uluslararası ilişkilerde hedef ve amaçlarını dış politika ile belirlerken diplomasi ile de bu hedeflerini gerçekleştirmek için çalışmalıdır. Başarı için her ikisinin birlikte çalışması ve projeler geliştirmesi bir devletin geleceği ve devamlılığı için hayati önem taşımaktadır. Dünyanın çatışmaya değil, iş birliğine ihtiyacı vardır. İnsanların kaderi diplomasi yoluyla gerçekleştirilen ilişkilere bağlıdır. Hiçbir ülke bu sorumluluklardan kaçamaz. Her ülke geçmişten günümüze bir diplomasi köprüsü kurarak geleceklerini inşa etme çabası içine girmelidir.

Türkiye, Osmanlı Devleti ile başlayıp Türkiye Cumhuriyeti ile devam ettirdiği diplomasi geleneğini en iyi sürdüren ülkelerden birisidir. Ana ilkesi Atatürk'ün; “Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesidir. Bu ilkenin gerçekleşmesi de kent diplomasisinin uluslararası alanda gösterdiği başarı ile yakından ilişkilidir.

Kent diplomasisi ile yerel yönetimler, ülkelerarası iş birliklerinde gösterdikleri beceri ve maharetler sayesinde iyi niyet elçileri olmalı, hem çatışma hem barış ortamında küresel barışa katkı sağlamalıdır. Yerel yönetimlerin projeleri barışçıl ve çözüm odaklı, politikalarında da süreklilik esas olmalıdır. Dünya barışına katkı sağlamak amacıyla arabuluculuk ve dayanışma dâhil çözüm odaklı siyasi, iktisadi, ticari ve kültürel alanlarda meşru bütün yöntemler denenmelidir. Diplomasi, karşılıklı menfaat ilişkilerine dayansa da evrensel ahlak ilkeleri ortak çıkar olarak kabul edilmelidir. Değere dayalı bir kent diplomasisinin başarısı ölçülemeyecek kadar değerlidir. Kent diplomasisinde lobicilik, iş birliği ve diyalog önemli faaliyetlerdendir. Ancak bu faaliyetlerin yapılabilmesi, başarılı yerel yönetimlerin varlığına bağlıdır. Böyle bir yönetim, istikrarlı bir geleceğin temelidir. Başarısı da diplomasiyi etkili kullanmasına bağlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KENT YÖNETİMİ VE ÇEVRE POLİTİKALARI

Bu bölümde çalışmanın çerçevesini belirleyecek olan kent, kentleşme kavramları açıklanmış ve kent diplomasisini gündeme getiren gelişmelerden kentleşmeye bağlı çevresel sorunlara değinilmiştir. Türkiye’de uygulanan çevre politikaları, kanunlar ve yönetmelikler ışığında irdelenmiştir. Ayrıca çevresel sorunlarla mücadelede kent yönetiminden sorumlu belediyelerin tarihsel süreci ile yapı ve işlevlerine yer verilmiştir.

2.1. Kent Kavramı

Dünyanın her yerinde kent yaşamı, benzerlikleri yanında farklılıkları da içinde barındırmaktadır. Hayatın yaşandığı alanlarda karşımıza çıkan sokak tabelalarındaki ve iş yerlerindeki adlandırmalarda bu farklılığı gözlemlemek mümkündür (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 254). Kent kavramı, her ülkenin dilinde farklı kavramlarda kullanılmaktadır. Örneğin bu kavram; Arapça’da “*Medine*”, Fransızca’da “*cite*”, Yunanca’da “*polis*”, Latince’de “*urbs*” ve “*civitas*”, Almanya ve İskandinav bölgelerinde “*kale*”, “*burgh*”, “*borough*”, kelimeleri ile ifade edilmektedir (Benevolo, 1995: 19).

Kent kavramı, tarihsel süreç içerisinde değişime uğramıştır. Günümüzde kentin tanımlanmasında demografik, işlev veya ekonomiye bağlı, toplum bilimsel ve yönetim olmak üzere dört ölçüt kullanılmaktadır. Bu ölçütler kapsamında kent; sanayi ve ticari hizmet alanları bulunan, tüm hizmet ve ürünlerin ulaştırıldığı sınırlı bir alanda farklı pozisyonlardaki insanların yoğunlaştığı, değişik sosyal grupları bünyesinde barındıran, merkezden ve yerinden yönetim temsilcisi ve kurumlarının olduğu, mahalli, bölgesel veya uluslararası ilişki kurabilme yetisine sahip bir toplumu ifade eden yerleşim yeri olarak tanımlanmaktadır (Yıldız ve Karalar, 2019: 220). Hayatı paylaşmanın zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkan kentlerin gelişmesine dayanak teşkil eden sebepleri siyasal, ekonomik, teknolojik ve psiko-sosyal olarak dört temel nedene dayandırmak mümkündür (Güven, 2016: 24). Kırsal

nüfusun kentlere göç ederek siyasal, sosyal ve ekonomik alanlarda bir takım değişikliklerle karşılaşması kentleşme olgusunu meydana getirmiştir.

2.2. Kentleşme Olgusu

Sosyal ve ekonomik gelişme, mutlu bir yaşam tarzı, kırsal kesimlerden kentlere göçü hızlandırmış bu da şehirlerin sayısının artmasına ve büyük şehirlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Doğal olarak bu da beraberinde örgütlenmeyi, farklı alanlarda uzmanlaşmayı ve ilişkilerin boyutuna bağlı olarak önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. İşte bu değişime biz kentleşme olgusu diyoruz (Keleş, 1998: 80). Şehirlere göçün yoğunlaşması sonucu, şehirlerde nüfusun artmasını, okur-yazarlık oranlarındaki farklılıkları, farklı yaşam tarzlarının meydana gelmesine sebep teşkil eden mahalleleri, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşam biçiminin bir yansıması olarak değerlendirebiliriz. Bunların hepsi kentleşmeyi oluşturan olgulardır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 255). Batıda şehirleşme sanayi devrimi ile başlamaktadır. Türkiye ve benzeri ülkelerde bu gelişmeyi tek bir sebebe bağlamak oportünist bir yaklaşım olur. Gelişmekte olan ülkelerde kentleşmenin birçok nedeni vardır. Siyasi, ekonomik, sosyal, psikolojik, mutluluk, refah ve imkânlar bunlardan bir kısmını oluşturmaktadır (Kaya vd., 2007: 9-11).

Türkiye’de kentleşme 1900’lü yıllardan itibaren başlamıştır. Ancak ilk 50 yılda bu düşük oranda seyretmiş ardından köylerden kasaba ve şehirlere doğru hızlı bir göç akımı başlamıştır. Kırdan kente doğru bu göç akımı günümüzde de devam etmektedir. İlk zamanlarda sanayi alanında hizmet sunan kentler, günümüzde birçok alanda hizmet vermektedir (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 258). Şunu ifade etmek gerekir ki; günümüzde kırsal bölgelerden kentlere göçün niteliğinde bir değişiklik gözlemlenmektedir. Özellikle genç kesim büyük kentlere göç ederken yaşlı ve emekli kesim köylerine dönme eğilimi göstermektedir. TÜİK’in yaptığı bir nüfus araştırmasında (TÜİK, 2019) 83 milyon 154 bin 997 kişiden 77 milyon 151 bin 280’nin il ve ilçe merkezlerinde yani kentlerde, 6 milyon 3 bin 717 kişinin ise belde ve köylerde yaşadığı ortaya çıkmıştır. Bu verilere göre nüfusun çok büyük bir kısmının hala şehirlerde yaşadığı görülmektedir.

2.3. Kentleşmeye Bağlı Çevresel Sorunlar

Şehirler, çevre sorunlarının en yoğun biçimde yaşandığı yerlerdir. Bu durum, kentleşmenin doğal bir sonucudur. Nüfusun hızlı artışı, endüstriyel atıklar, insan sağlığını tehdit eden kirlenmeler, ses ve gürültü kirlilikleri ve bunun yanında alt yapı ve ulaşım sorunları, arsa, konut ve gecekondulaşma (Özer, 2017: 264-266), işsizlik, ücret dağılımındaki dengesizlik, plansız ve programsız yerleşimler, ekolojik alanların tahribi, sosyal tabakalar arasındaki çatışmalar, kültürel değişiklikler, planlama ve yönetim sorunları (Es ve Ateş, 2004: 218-219) gibi pek çok sorun kentlerin devasa sorunlarıdır. Bu sorunlar; konut, okul, hastane ve iş imkânları başta olmak üzere bütün alanlarda talep ve beklentileri artırmaktadır.

Çevre ile ilgili bu sorunlar, doğal dengenin bozulmasını, insan faktörü başta olmak üzere, toprak, hava, su, bitki, canlı türleri ve biyolojik çeşitliliği ciddi anlamda tehdit etmektedir. İnsanlığın ve tüm canlıların yaşam alanı olan çevre, bu sorunlar sebebiyle devamlılığını sürdürememe gibi bir tehditle karşı karşıyadır (Taytak ve Meçik, 2009: 4). Kentleşmeye bağlı çevre sorunlarını aşağıda yer verilen başlıklar üzerinden ele almak mümkündür.

2.3.1. Katı Atıklar Sorunu

Sanayi atıkları, termik santraller, limanlar, tersaneler, marinalar, gemi atölyeleri, deniz kıyılarında tesis edilen fabrikaların yol açtığı atıklar, taşıtlar, tarımsal, erozyonel ve endüstriyel bütün atıklar kara atıkları olarak karşımıza çıkmaktadır. Üstelik şehirleri kirleten bu tesislerin şehir merkezlerinde ve kenarlarında kurulmuş olması, kentlerin nasıl bir kirlilik atmosferi girdabında boğuştuğunu bize canlı olarak göstermektedir. Deniz taşıtlarının yol açtığı kirlilik, tanker kazaları sonucu denizlere dökülen petrol, katı ve sıvı atıklar, denizlerdeki balık türlerini ve diğer bütün canlıları etkilemekte ve insanlar için büyük problem oluşturmaktadır. Bunlarla birlikte havadan rüzgârların getirdiği kirleticiler, akarsular vasıtasıyla taşınan kirleticiler, asit yağmurları ile toprağa inen kirleticiler, insan sağlığını ve şehir hayatını ciddi anlamda tehdit etmektedir (Güven, 2017: 1052).

Katı atıklar, toprak ve suyun kirlenmesi gibi çevresel sorunları da beraberinde getirmektedir. Örneğin; toprağa dökülen katı atıkları toprak kendi içinde çözemezse

toprak kirlenir. Aynı şey su için de söz konusudur. Toprak ve su kirliliği ekolojik değişmelere ve bu değişmeler de insan sağlığını tehdit etmeye başlar. Sorun bununla da kalmaz. Bütün canlıların sağlığı tehlikeye girer ve yeryüzünde yaşam kalitesi gittikçe azalır.

Katı atıkların içeriğinde bulunan maddelerin yeniden ekonomiye kazandırılması için, bunların zararsız hale getirilerek geri dönüştürülmesi oldukça önemli bir husustur. Bu bağlamda katı atıkların yok edilmesi gereken bir atık türünden ziyade geri dönüşümü baz alınarak çevreye yeniden kazandırılması gereklidir. Katı atık yönetimi yerel yönetimlerin geliştireceği uygun modellerde iş birliği ve ortaklıklarla çevrenin korunması ve kalkınmanın sağlanmasında büyük önem arz etmektedir.

2.3.2. Suyun Kullanımı Sorunu

Kentleşme, nüfus ve sanayileşmedeki hızlı artış, bir başka sorunu daha gündemimize taşımaktadır. O da insan gereksinimlerini karşılayacak doğal kaynakların kirlenmesiyle her geçen gün yok olan su sorunudur. Bu, kentlerde yaşayan insanların en büyük sorunlarından biridir (Ertürk, 2011: 96). Suyun yanlış kullanımı ve kirletilmesi, suyun yerin derinliklerinde kaybolmasına sebep olmaktadır. Kırsal bölgelerde bile zirai tarım ve gübrelerin su alanlarına dökülmesi, içme sularını kirletmekte bu da insan sağlığını tehdit etmektedir. Ülkemizde kırsal bölgelerde bile su sıkıntısı çekilmektedir. Akarsuların ve denizlerin kirletilmesi de şehir hayatını olumsuz etkilemekte ve bütün bunlar insan sağlığını ciddi anlamda tehdit etmektedir. Topraktan çıkan kaynak sularının, nehirlerin ve deniz suyunun kirletilmesinde yine en büyük faktör insan faktörüdür. İnsanlar, geleceklerini ve hayatlarını kendi elleriyle tahrip etmektedirler (Ertürk, 2011: 98).

Suyun kullanımı sorunu sadece bir çevre ve sağlık sorunu değil aynı zamanda da bir güvenlik sorunudur. Temiz su kaynaklarının hızla yok olması gelecekte su savaşlarını başlatacaktır. Bu sadece içerde değil, dışarıda da güvenliği tehdit edecektir. Bu sağlık ve güvenlik sorunlarını tetikleyen başlıca faktör, suyun doğru kullanılmamasıdır (Akkol, 2019: 74).

2.3.2.1. Yeraltı Sularının Kirlenmesinden Kaynaklanan Su Kirliliği

Yeraltı suyu, yer altındaki geçirgen tabakalarda biriken kuyu ve kaynak sularından oluşmaktadır. Yeraltı sularının ana kaynağını yağışlar meydana getirmektedir. Yeryüzüne düşen yağmurlar, süzülerek yeraltı katmanlarına doğru hareket etmekte ve bu katmanlarda süzülen sular, temas halinde olduğu her maddeyi aşındırarak eritmektedir. Bu sebepten yeraltı suları bol miktarda mineral içermekte ve bu kimyasal bileşimler temas ettiği maddelere göre değişim arz etmektedir (Sargın, 2010: 4-6).

Yeraltı sularının kirlenmesinin en büyük nedeni, kentleşmenin yoğun bir şekilde yaşandığı yerlerden lağım ve benzeri suların yeraltı sularına karışmasıyla olmaktadır. Kirliliğin en önemli etkenlerinden biri de arıtılmadan toprağa salınan sanayi atıkları oluşturmaktadır. Bunun yanında tarım ilaçları ve yapay gübreler de yağışla birlikte süzülerek yeraltı sularını kirletmekte ve bunlarda insan sağlığını ciddi şekilde tehdit etmektedir (Bozkurt, 2013: 39-40).

Yeraltı sularının kirlenmeye ve bozulmaya karşı korunması hususunda yönetmelik yapılmış ve bu yönetmelikte gerekli esaslar belirlenmiştir. Bu yönetmelikte; yer altı sularının izlenmesi, kimyasal durumunun değerlendirilmesi, tedbir programları, koruma alanları, denetimi, idari yaptırımları gibi pek çok konuda hükümler mevcuttur.

2.3.2.2. Göllerin Kirlenmesinden Kaynaklanan Su Kirliliği

Kirlenmenin en hassas alanlarından biri de göllerdir. Atmosferde ve akarsularda meydana gelen kirlilik göllere taşınır. Bu taşınma daha çok akarsular, sanayi ve drenaj yoluyla olur. Göllerin akışı akarsulara göre farklılık arz ettiğinden kirliliğin boyutları da farklılık gösterir. Azot, nitrat ve ev tipi atıklar yoğun miktarda fosfor içerdiğinden tarımda drenaj suları ve bazı sanayi atıkları, göllerde organik madde miktarını artırarak orada birtakım kimyasal değişikliklerin ortaya çıkmasına sebep olur. Bu olaya ötrofikasyon denir. Göllerin yüzeyini kaplayan atıklar güneş ışığının suyun derinliklerine inmesine engel olduğu için gölün doğal dengesi hızla bozulur (Aydoğdu ve Gezer, 2009: 87).

Göllerin bir diğer kirlenme sebebi de asit yağmurlarıdır. Atmosferde oluşan ve rüzgârlar yoluyla kilometrelerce uzaklara taşınan bu maddeler gölleri tahrip etmektedir. Bu asit yağmurları özellikle durgun göllerde toplanarak birikmeye başlar ve bu da su kalitesinin bozulmasına sebep olur. Eğer bu kirleticiler ağır metaller ve kolayca parçalanmayan pestisitlerden oluşuyorsa yoğunlaşarak göl tabanında birikirler ve gölün dolmasına sebep olurlar. Kolay çözülebilen atıklar ise göl tarafından temizlenirler. Göl tarafından temizlenemeyen atıklar ise göldeki oksijeni tüketir ve gölü oksijensiz bırakır (<https://cevreonline.com/gol-kirliligi/>, 01.07.2021).

2.3.2.3. Denizlerin Kirlenmesinden Kaynaklanan Su Kirliliği

Denizlerin kirlenmesi; insan sağlığını ve balıkçılığı etkileyen, denizin kalitesini düşüren maddelerin denize bırakılması ile oluşur. Denizlerdeki balık ve diğer canlıların sayılarının ve türlerinin her geçen gün azalması, kent, endüstri ve tarım atıklarının denizi kirletmesi, kıyılardaki yapılaşma ve düzensiz avlanmaların bir sonucudur. Denizler ve doğal kaynakların sürdürülebilirliği insan hayatı için oldukça önem arz etmektedir. Bunun üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkede yaşayan insanlar için ne kadar önemli olduğu yadsınamaz. Sanayi, deniz taşımacılığı ve denizlere boşaltılan atıkların yanında deniz kazaları, kentlerdeki alt yapıdan kaynaklanan atıkların denizlere ulaşarak denizleri kirletmesi, hidrokarbon ve gemi çöplerinin denize dökülmesi deniz suyunun kirlenmesinin başlıca sebeplerindendir (<https://cevreonline.com/deniz-kirliligi-ve-kaynaklari/>, 01.07.2021).

2.3.3. Toprak Kirliliği

Toprak da insan hayatı için hava ve su kadar önemlidir. Havanın ve suyun kirlenmesi insan hayatını ne kadar olumsuz etkiliyorsa toprağın kirlenmesi ve kirletilmesi de o kadar etkilemektedir (Karaca ve Turgay, 2012: 13). Toprağın insanlar tarafından kirletilmesi sadece insanları değil, o toprakta yetişen bitkileri ve bitkilerle yetişen canlıları da olumsuz etkilemektedir. Toprağa dökülen kimyasal atıklar, toprağın özelliğini bozmakta ve toprağın altındaki su ve bitkileri kirletmektedir. Bu kirliliğin boyutlarını tahmin etmek bile güçtür (Ertürk, 2011: 99). Zirai uygulamaları, katı ve sıvı atıkları ve hava kirliliğini, toprak kirliliğinin başlıca sebepleri olarak sayabiliriz (Güler ve Çobanoğlu, 1997: 18).

Şehirlerde toprak kirliliğine yol açan diğer bir etken de hava kirliliğidir. Bazı şehirlerde hala kömür kullanılması, fabrika bacalarından çıkan zehirli gazlar, taşıtların etrafa saldıgı egzoz gazları toprakla birleşmekte ve topraktaki canlı yaşamı sona erdirmektedir. Kentlerde açılan fosseptik çukurları vasıtasıyla toprağa salınan kirliliğin boyutu da diğerlerinden az değildir. Bu şekilde toprakta depolanan ya da toprağa salınan kirlilik, toprağın derinliklerine sızarak yer altı sularını kirletmektedir (Karaca ve Turgay, 2012: 16).

Toprağa akıtılan endüstriyel atıklar zamanla taşıyıcı kanalların taşmasına sebep olmakta ve atıklar toprak yüzeyine yayılmakta ve bu da toprağın özelliğini bozarak bitkilerin ölümüne sebebiyet vermektedir (Güler ve Çobanoğlu, 1997: 19). Bütün bu yanlış uygulamalar, toprak ekosisteminin fiziksel, kimyasal ve biyolojik dengesini bozmaktadır (Algan ve Bilen, 2005: 83). Gerek kentleşme ve gerekse endüstrileşmenin bir sonucu olarak toprağın kirlenmesi, verimli toprakların kaybına sebebiyet vermektedir. Tarım alanlarının endüstriyel alanlar olarak tahsis edilmesi de bu kaybı ve kirliliği daha da artırmaktadır (Güler ve Çobanoğlu, 1997: 23). Bunlara nükleer santralleri, fabrikaları, ev ve taşıtlardan çevreye salınan atık maddeleri de ilave edebiliriz. Bunların hepsi toprak, hava ve suyun kirlenmesinin ana nedenleridir (Algan ve Bilen, 2005: 86). Orman yangınları, yanlış kentleşme ve turizm yatırımlarını da buna eklersek toprağın verimi azalır, üretim düşer ve toprak yaşam merkezi olmaktan çıkar (Karaer ve Gürlük, 2003: 201).

2.3.3.1. Sanayileşme

Endüstriyel atıkların toprağa salınması sanayi alanlarının yanlış yerlerde konumlandırılması ciddi toprak sorunlarına neden olmaktadır. Kentleşme ve turizm alanlarındaki plansızlıklar ve bu alanların yanlış seçiminin artma eğilimi gösterdiği Türkiye’de toprağın korunması ile ilgili milli bir politika yürütülmemesi gibi nedenlerden dolayı toprağın amaç dışı kullanımı artmıştır (Görmez, 1991: 36). Sanayileşmede en verimli topraklar, ova topraklarıdır. Oldukça fazla olan kiremit ve tuğla fabrikaları ova topraklarının yok olmasına neden olmakta, açılan çukurlar ve atıklar topografik yapıyı bozarak hem çevreyi hem de toprağı kirletmektedir.

2.3.3.2. Aşırı Gübreleme ve İlaçlama

Nüfus artışı ile birlikte kentlerde yaşayan insanlara gıda temini için tarım arazilerinde verimliliği artırmak ve arz talep oranını karşılamak amacıyla yapılan aşırı gübreleme dolaylı yoldan çevreye zarar vermektedir. Dolayısıyla aşırı gübreleme ve ilaçlama, kentleşmeye bağlı bir çevre sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Gübreleme ile toprakta yaşayan canlılar için zararlı maddeler her geçen gün artmakta, özellikle sodyum, potasyum ve toprakta asitliği arttırıcı gübreler, toprak yapısını tahrip etmekte, aşırı azotlu ve potasyumlu gübreler topraktaki mikro besin elementlerinin doğal dengesine zarar vermekte ve topraktaki besinlerin bitkiler vasıtası ile alınmasını engelleyerek besinler dengesini bozmaktadır. Kimyasal gübrelerin fazla miktarda kullanılması solucanlar ve diğer mikro organizmaların yok olmasına sebep olmakta ve yeterinden fazla azotlu gübre kullanımı bitki dokularında nitrat birikimi meydana getirmektedir. Bitkilerde biriken bu azotlar insan ve hayvan sağlığında problemlere yol açmaktadır. Su kaynaklarını tehdit eden nitrat ve fosfat oranlarının artışı ve aşırı miktarda gübre kullanımı canlıları tehdit etmektedir (Taşkaya, 2004: 3-4). Kimyasal gübreler bir taraftan verimliliği artırırken diğer taraftan toprak kirliliğine neden olmaktadır. Tarım alanındaki zararlı haşerelere karşı kullanılan organik ve mineral pestisitler de toprağı kirletmektedir (Akman vd., 2000: 139).

2.3.4. Hava Kirliliği

Kentleşme ile karşılaştığımız bir diğer sorun da hava kirliliğidir. Hava kirliliği kentlerin ana sorunlarından biridir. Bu kirlilik duman, toz ve koku şeklinde şehirlerin üzerine çöreklenmekte ve zamanla insanlara, bitkilere ve bütün canlılara zarar verecek boyutlara ulaşmaktadır (Ulusoy ve Vural, 2001: 11). Kentlerde fabrika bacalarından çıkan dumanlar, hava kirliliğinin en başında gelse de evlerde yakılan kömür, fosil yakıtları ve taşıtların çevreye verdiği kirliliği de küçümsemek gerekir. Bunlara hızlı nüfus artışını, trafik, endüstriyel çeşitliliği ve yanlış arazi tahsislerini de ekleyebiliriz. Hava kirliliği aslında insanların daha çok kazanma hırsıyla çevreye verdiği tahribatın bir sonucudur diyebiliriz (İbret ve Aydınözü, 2009: 73). Gelişmiş ülkelerin daha fazla kazanma, insanları ve tabiatı sömürme anlayışı sadece insanların tükenişine değil, toprağın, suyun ve havanın da yok

oluşuna sebebiyet vermektedir. Çok kazanma hırsı ve anlayışı, dünyaya aşırı bağlılık ve sevgi, aslında dünyayı yaşanacak bir yer olmaktan çıkarmaya doğru adım adım gitmektedir (Deniz, 2009: 96). Bu yönüyle olaya bakıldığında hava kirliliği, insan sağlığı üzerinde en ciddi etkiyi yapmakta ve çevre sorunlarının da başında gelmektedir (Deniz, 2009: 98).

Hava kirliliği, havada yabancı maddelerin insan sağlığına ve diğer canlı türlerine zararlı olabilecek sürede kalmasıyla oluşur (Tünay ve Alp, 1996: 1). Ülkemizde hava kirliliği, 1950 yılından sonra şehirlerde nüfus yoğunluğunun artış göstermesiyle başlamış ve büyük şehirlerde hava kirliliğine bağlı sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Bu durum hava kirliliğinin insanların gündemine gelmesini zorunlu kılmıştır. Endüstrileşme ile birlikte çarpık kentleşme, motorlu taşıtlardaki artış ve yeşil alanların azalması da hava kirliliğinin hızla artmasına sebep olmuştur (Özer vd., 1997: 190-191).

2.3.4.1. Küresel Isınma ve İklim Değişikliği

Sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte enerji ihtiyacının temel kaynağını oluşturan fosil kaynaklarının kullanımının yaygınlık kazanması, sera gazlarının atmosfere salınması, yer kürenin ısınmasına ve iklimlerin hızlı değişimine yol açmıştır. Temelde sıcaklık artışına bağlı bu hızlı değişim; bitkileri, hayvanları, tarımsal üretimi, su kaynaklarını vb. alanları etkilemiş; diğer taraftan havada yaşanan hızlı değişim, hortum, tayfun, tsunami, sıcak hava dalgası, sel gibi sonuçlara yol açarak özellikle kentsel alanda önemli can ve mal kayıplarına sebebiyet vermiştir. Bu durumların ısı artışıyla birlikte dünyanın farklı yerlerinde daha fazla yaşanır olması, iklim değişikliğini de aynı doğrultuda hissedilir kılmaya başlamıştır (Memiş, 2020: 97).

İklim değişikliği, çevresel kirlenmenin zirve noktasıdır. Doğal kaynakların aşırı derecede sömürülmesi, doğanın dengesini bozmuş ve bu da iklim değişimine neden olan çok önemli çevresel sorunları ortaya çıkarmıştır (Hekimoğlu ve Altindeğer, 2008: 1). Küresel ısınma ve iklim değişikliği; insan kaynaklı fosil yakıtları, erozyon ve sanayi mamulleri, sera gazı kullanımı ve küresel düzeyde iklim değişikliklerinin yaşanması süreci olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 2011: 105).

Küresel ısınma, iklim değişikliğine sebebiyet vermiş, iklim değişikliği de atmosferde bulunan sera gazlarının konsantrasyonlarının değişmesine yol açmış ve sonuçta yerkürenin aşırı derecede ısınması bir takım çevresel dengesizlikleri ortaya çıkarmıştır. Sera gazının, iklim değişikliğini tetikleyen en önemli faktör olduğu bilinmektedir (Karakaya ve Özçağ, 2001: 2). Çünkü sera gazı, küresel ısınmaya yol açan gazların atmosferdeki oranlarının hızla artmasına neden olmaktadır (Akın, 2006: 32).

Dünya ikliminin olumsuz yönde değiştiği, bütün iklim bilimcileri tarafından vurgulanmaktadır (Öztürk, 2002: 48). Küresel ısınma ile dünyada değişikliklerin olacağı, buzulların eriyeceği, deniz seviyesinin yükseleceği, bir takım hava olaylarıyla karşılaşılacağı, kuraklığın, çölleşmenin ve salgın hastalıkların artacağı ve bunun da önemli sonuçlarının olacağı bilim adamları tarafından beklenmektedir (Ertürk, 2011: 105). Bu da doğal olarak tüm insanları etkileyecek sorunların artmasına neden olacaktır. Bu durum bütün insanları, kurumları, devletleri ve sistemleri etkileyecektir (Çobanyılmaz ve Yüksel, 2013: 39).

Küresel ısınmaya bağlı olarak meydana gelecek bir iklim değişikliği, yer yüzeyindeki hayatı tehdit eden en büyük tehlikedir (Sağlam vd., 2008: 89). Kentleşme, aşırı tüketim, yakıtlar, atık maddeler, nüfus yoğunluğu, müreffeh bir hayat yaşama arzusu ve bunu tetikleyen etkenler küresel ısınmanın en önemli artırıcılarıdır (Akın, 2006: 29). Küresel ısınma ve iklim değişikliklerine neden olacak sanayi ürünleri ve sera gazları başta olmak üzere bütün bu etkenler, sanayi devriminden itibaren hızlı bir artış sürecine girmiştir. Bu da doğal olarak dünyanın yüzey sıcaklıklarının artmasına neden olmuştur (Türkeş vd., 2000: 7). İklim değişikliğini ve küresel ısınmayı; sanayi devrimi, fosil yakıtları ve sera gazlarının atmosferdeki etkisi gibi bir kaç sebebe bağlamak gerçekçi değildir. Çünkü küresel ısınma birçok sebebi içinde barındırmaktadır. Ancak bu saydıklarımız, kirliliğin ve küresel ısınmanın itici sebeplerini oluşturmaktadır diyebiliriz (Türkeş, 2012: 5-6).

2.3.4.2. Ozon Tabakasının Tahribi

Ozon tabakası yeryüzünü güneşin zararlı UV ışınlarından koruduğu için büyük önem arz etmektedir (Lerner ve Lerner, 2006: 98-100). Ozon, CFC (Cloro

Floro Carbon) gazlarının kimyasal reaksiyonları sonucu tahrip olmaktadır. Bilim adamları ilk defa 1985 yılında Antarktika'da ozon tabakasında bir delik görmeleri sonucu bilimsel çalışmalarına hız vermişler ve bununla ilgili olarak 1987 yılında bir protokol imzalamışlardır (Gordon, 2003: 223-224). Günümüzde CFC'ler; spreylerde, soğutucularda, klima sistemlerinde, elektronik sanayinde, sert ve yumuşak köpük üretiminde ve daha birçok alanlarda farklı amaçlar için kullanılmakta, ozon tahribatı ve cilt kanseri başta olmak üzere birçok zararlı sonuçlara yol açmaktadır (Lerner ve Lerner, 2003: 420-421).

2.3.4.3. Asit Yağmurları

Motorlu taşıtlardaki egzoz atıkları, termik santral atıkları, konut atıkları ve sanayi atıkları havayı kirletmektedir. Asit yağmurlarıyla su ve toprak kirlilikleri artmakta ve canlılarda ciddi sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Asit yağmuru, toprağın kimyasal yapısını ve biyolojik koşulları olumsuz etkilemektedir. Toprakta bulunan kalsiyum, magnezyum gibi elementler su vasıtasıyla toprağın tabanına ulaşmakta ve bu da toprağı zayıflatmakta ve zirai hâsılatı etkilemektedir. Toprağı en çok asitleştiren maddeler, kükürt bileşikleridir. Aşırı azot bileşikleri, endüstrileşmenin meydana getirdiği asit nemi de toprağın asitleşmesinde rol oynamaktadır. Toprağa ve göllere karışan cıva ve alüminyum gibi zehirli maddeler, asidik nemle çözümlenerek besin ya da içme suyu yoluyla bitkilere, hayvan ve insanlara ulaşarak zararlı etkiler yaratmaktadır. Ağaç köklerinin besin depolamasının bozulmasından sorumlu da yine asitleşme sonucunda toprakta oluşan alüminyumdur. Büyük şehirlerin bina ve anıtlarında asit yağmurlarının etkisini görmek hiç zor değildir. Bu tarihi yapılarda sülfürdioksit ve yağışın sulandırdığı asitten dolayı bozulmalar oluşur. Asit yağmurları tüm çevreye zarar vermekte fakat en çok bundan etkilenen de ormanlar ve tarım alanları olmaktadır. Yağışlar yoluyla toprağın yapısındaki magnezyum ve kalsiyum gibi elementler, toprağın derinliklerine taşınmakta ve bunun sonucunda ağaçlar ve bitkiler topraktan yeterince faydalanamadığı için kurumaktadır (<https://cevreonline.com/asit-yagmurlari/>, 01.07.2021).

2.4. Türkiye’de Çevresel Sorunların Çözümünde Uygulanan Politikalar

Bir yerel yönetim şekli olan; alt yapıdan ulaşım, peyzajdan mimariye birçok görevler üstlenen belediyeler, kuruldukları günden itibaren insanların yerel ihtiyaçlarını karşılamada önemli roller üstlenmiş, insanlara daha iyi ve kaliteli bir hizmet verme adına halkın ihtiyaçlarının karşılandığı ilk başvuru mercii olmuştur. Merkezi yönetimden karşılanamayan halkın bazı talepleri, yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilmektedir (Erdem, 2015: 20). Devletlerin, sınırları aşan çevresel sorunlara karşı birlikte çalışma sorumlulukları vardır. Çünkü bu sorunlar sadece bir devletin değil, bütün insanların sorunudur (Kaplan, 1997: 38). Her ülkenin çevre hakkındaki politikaları farklı olsa da ülkelerin, çevre sorunlarında ortak hareket ederek iş birliğine gitme ve ortak politikalar üretme zorunluluğu vardır (Kızılboğa ve Batal, 2012: 193 ve Toprak, 2006: 151). Bu politikalar; sağlıklı yaşam alanları oluşturma, toplumun değerlerini koruma, halkın yerel ihtiyaçlarını karşılama ve onlara yardımcı olma, iş birliği ve gelecekle ilgili alınması gereken tedbirleri alarak insanlara daha kaliteli bir hayat tarzı sunma şeklinde ifade edilebilir (Kızılboğa ve Batal, 2012: 194).

Nüfus artış hızının gelişim hızından yüksek olması, bölgeler arasındaki farklılıklar, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, çevrenin korunması ile ekonomik kalkınma hedefleri arasında uzlaşma sağlanamaması, hukuki ve kurumsal düzenlemelerin yetersizliği, çevre konusunda yeterli duyarlılığın olmaması gibi sorunlar, Türkiye’nin karşı karşıya bulunduğu çevresel sorunlardır. Son dönemlerde kamu politikalarının işleyişine yönelik çevre sorunlarını da kapsayan tartışmalar dikkat çekmektedir. Burada çevre, iklim değişikliği, yoksulluk, salgın hastalıklar, suç, göç, kadın, vb. sorunların çözümünde kent yönetimlerinin rolü ve tutumu büyük önem arz etmektedir. Söz konusu sorunlarla başa çıkabilmek için kent yönetimlerinin geliştirebileceği kent diplomasinin araçlarından biri olarak kentler arası iş birlikleri öne çıkmaktadır. Özellikle günümüzde artış gösteren çevresel sorunların ve kentlerde yaşayan kalabalık nüfusun bu alanları etkilemesinden hareketle kent yönetimleri, iş birliğinin en önemli unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Karmaşık sorunların çözümünde belediyelerle birlikte sivil toplum örgütleri, üniversiteler, STK’lar ve özel sektör, kentlerde iş birliğine katkı sunan aktörlerdendir. Tüm aktörlerin

ortaklığı, karmaşık sorunların çözümünde son derece önemlidir (Kavanoz, 2020: 337).

Çevre konusu anayasa güvencesinde olup birçok hukuki düzenlemelere tabidir. Bu aynı zamanda uluslararası antlaşmaların da konusudur. Türkiye'nin de bazı ülkelerle çevre konusunda altına imza attığı ve üye olduğu antlaşmalar vardır (Gürseler, 2008: 200). Çevreyle ilgili olarak Türk Çevre mevzuatını şekillendiren yasal çerçeveyi beş bölümde incelemek mümkündür. Bunlar; Anayasa, kanunlar, Uluslararası Sözleşmeler, Yönetmelikler, Tebliğ ve Kararlar şeklindedir.

2.4.1. 1982 Anayasası'nda Çevre

Türkiye'de çevre konusunda anayasa güvencesinde ilk adım, 1982 Anayasası'nda "Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler" başlığı altında 56. madde ile atılmıştır. Bu adımın atılmasında Birleşmiş Milletlerin 1972 yılında Çevre ve İnsan konulu konferansının etkisi büyüktür. Anayasa'nın 56. maddesine göre; "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevrenin kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşın ödevidir" denilmektedir. Bu madde, çevreyi koruma ve yaşanılabilir hale getirme konusunda vatandaşların görevler üstlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sağlık politikaları adı altında ele alınan çevre politikası, 1982 Anayasası ile güvence altına alınmıştır (Gürseler, 2008: 200-203). Bu madde ile dolaylı ilişkisi bulunan, 5. 12. 13. 17. 23. 35. 43. 44. 45. 63. 168. 169 ve 170. maddeleri de sayabiliriz.

2.4.2. Çevre Kanunu

Çevre ile ilgili yasal düzenlemeler de mevcuttur. Bunlardan biri 2872 numaralı Çevre Kanunu'dur. Bu kanunun temel amacı, bütün canlılar için yaşanılabilir bir çevre oluşturmaktır. Çevre sorunlarına yönelik çözümler 2872 sayılı Kanun'un 3. maddesinde düzenlenmiştir. Bu kanunda belirlenen genel ilkelerin özeti şudur: Çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi hususunda meslek odaları, sivil toplum kuruluşları, bakanlık ve yerel yönetimler koordineli çalışarak çevre ile uyumlu ortak projeler üretirler. Çevreyi kirletenler ceza öderler. Bunlarla birlikte çevre sorunlarının çözümüne yönelik gerekli teknik, idari, mali ve hukuki düzenlemeler de Bakanlığın koordinasyonunda yapılır. Çevre Yasası'nın, çevrenin

korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesinde öngörude bulunduğu bazı ilkeler şöyledir (Keleş ve Hamamcı, 2005: 350-351):

1. Gerçek ve tüzel kişilerin görevlerinden biri çevreyi korumaktır. Bu nedenle alınacak önlemlere herkes uymakla yükümlüdür.
2. Çevrenin iyileştirilmesi ve korunması için alınacak tedbirlerde, insan ve diğer canlıların sağlığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bununla birlikte, kalkınma hedeflerine olumlu ve olumsuz katkılar da kısa ve uzun vadeli olarak hesaplanır.
3. Toprak ve kaynak kullanımı ile ilgili projelerde kuruluşlar çevrenin korunması ve kalkınma etmenleri arasında dengeyi gözeterek değerlendirme yapmalıdır. Bu bağlamda, en elverişli yöntem ve teknoloji seçilmelidir.
4. Kirlenmenin azaltılması, önlenmesi ve giderilmesi için yapılacak harcamalarda “kirletenin ödemesi” ilkesi doğrultusunda hareket edilmelidir. Ayrıca çevreye verilen zararda “kusur koşulu” aranmaması da hükme bağlanmıştır.

Bunun yanında çevre ile ilgili pek çok yönetmelik, genelge ve tebliğlere de yer verilmiştir. Bu hukuki metinler arasında; “Türk Ceza Kanunu, Kabahatler Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu, Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediye Kanunu, İmar Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Maden Kanunu, Kıyı Kanunu, Boğaziçi Kanunu, Su Ürünleri Kanunu, Orman Kanunu, Hayvanları Koruma Kanunu, Veteriner Hizmetleri, Kara Avcılığı Kanunu, Gıda ve Yem Kanunu, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Genel Sağlık Kanunu, Bitki Sağlığı ve Milli Parklar Kanunu” gibi çok sayıda yasal metni sayabiliriz” (Kızılboğa ve Batal, 2012: 196).

Bugün ülkemizde çevreyle ilgili koordinasyonu sağlayan yetkili kurum, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’dır. Bu hususta Sağlık Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı da ilgili bakanlıkla iş birliği içindedirler. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, GAP Bölge Kalkınma İdaresi

Başkanlığı, İller Bankası gibi kurumların da çevre politikalarının uygulanmasındaki katkıları küçümsenemez (Toprak, 2017: 177).

2.4.3. Milli Parklar Kanunu

Kanunun temel amacı; milli parkların, anıtların ve çevreyi koruma alanlarının belirlenmesine, korunmasına, geliştirilmesine ilişkin esasları düzenlemektedir. Milli parklar ve çevre ile ilgili anlarda resmi kurumlar tarafından yapılacak her türlü proje Orman ve Su İşleri Bakanlığı iznine tabi olup uygulamalar da aynı kanun hükümlerine göre denetlenmektedir. Milli parkların belirlenmesinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığının onayı gerekmektedir.

2.4.4. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

Bu kanunun başlıca amacı, taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili her türlü faaliyetleri düzenlemek ve yetkili kurumların kuruluş ve görevlerini tespit etmektir. Kültür ve tabiat varlıklarının korunması, Cumhurbaşkanlığı ve TBMM'nin idare ve kontrolündedir. Uygulamalar Cumhurbaşkanının onayı ile gerçekleşir. Gerek duyulursa Kültür ve Turizm Bakanlığı ile de iş birliği yapılabilir. Milli Savunma Bakanlığının denetim alanına giren kültür ve tabiat varlıklarının korunması da aynı kurum tarafından yapılır. Ancak bu konuda Milli Savunma Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında yapılan bir protokol çerçevesinde işler yürütülür.

2.4.5. Orman Kanunu

Bu kanunla; ormanların işlevi, korunması, sınıflandırılması, devlete ve şahsa ait ormanlar, kadastro işlemleri, yangınlar ve ormanlarla ilgili esaslar düzenlenmiştir. Devlete ait ormanların kullanımı, tarihi binaların restorasyonu ve muhafazası, balık üretme alanı olarak kullanılmasına Orman Genel Müdürlüğünce belirli sürelerde izin verilmektedir. Yangınlarda Orman idaresi ile diğer kamu kurumları arasındaki ilişkiyi mülki amir sağlar. Yangın söndürme çalışmalarına katılan resmi ve gayri resmi her türlü aracın giderleri Orman Genel Müdürlüğü tarafından karşılanır.

2.4.6. Kıyı Kanunu

Bu kanun; deniz, doğal ve suni göl, akarsu kıyıları ile deniz kıyılarının doğal ve kültürel özelliklerini koruma ve kamu yararına kullandırma esaslarını tespit amacıyla düzenlenmiştir. Kamu yararına yapılacak işlemlerde önce valilik görüşü alınır sonra teklif Çevre ve Şehircilik Bakanlığına gönderilir.

2.4.7. Belediye Kanunu

Şehir yönetiminden sorumlu belediyeler, halkın ihtiyaçlarını karşılamak üzere yerel halka kamu hizmeti sunan halkın seçtiği yetkili organlardır (Ulusoy ve Akdemir, 2009: 260). Halkın refah standardını yükseltme ve ihtiyaçlarını karşılama, yeni politikalar ve çözümler geliştirme, belediyelerin sorumluluk alanına girmektedir. Kentleşmenin getirdiği sorunları da dikkate alırsak belediyelerin yükünün daha da arttığı görülmektedir (Ulusoy ve Vural, 2001: 12). Yerel yönetim birimi olarak belediyelerin kent diplomasisini aktif şekilde kullanmaları, kentler arası iş birlikleri kurmaları da belediyelerin görevlerindendir. Çevre politikalarının uygulanmasında kentler arası iş birliklerinin, kentleşmeyle ilgili benzer sorunlar yaşayan kentlerle iş birliği sağlamada ve sorunlarla başa çıkmada önemli bir yeri vardır.

Kentlere yoğun göçün başladığı tarihten itibaren çevre ile ilgili sorunlar belediyeler için önem arz etmekte, kentten ve çevreden kaynaklanan kirleticilerle mücadele etmek, belediyelerin önemli görevleri arasında sayılmaktadır. Teknolojik gelişmeler, kentlerin sorunlarının artışına neden olmaktadır. Bu sorunların ilk muhatabı da belediyelerdir (Güven ve Alan, 2018: 1883). Ulaşım, altyapı, katı atık, su, trafik ve kalabalık nüfus gibi pek çok çevre sorununa merkezi ve yerel yönetimlerin yanlış politikaları da eklenince, kentlerde sorunların hızla attığı görülmektedir (Ertürk, 2011: 95).

Belediyeler kalıcı çözümlere ulaşmak için bazı hedefleri gerçekleştirmesi lazımdır. Bunları şöyle özetlemek mümkündür:

- Şehir ve bölge planları yapılırken mutlaka çevresel değerleri de dikkate alan çalışmalar yapılmalı, çevre sorunlarına karşı önleyici ve onarıcı politikalar

belirlenmeli, kurumlar arasında koordinasyon sağlanmalı, kullanılmış kaynakların ve atıkların geri dönüşümünü sağlayıcı projeler oluşturulmalı, kaynakların israfı önlenmeli, teknik donanım sağlanmalı ve tesisler kurulmalıdır.

- Bunların yanında halkın yaşam kalitesini artırıcı önlemler alınmalı, hava, su ve gürültü kirliliği gibi günlük hayatı doğrudan etkileyen unsurlara dikkat edilmeli, çevre alanındaki uluslararası gelişmeler takip edilerek faydalı olanlar model alınmalıdır.
- Ayrıca halkın; çevre konusunda bilinçlenmesi sağlanmalı ve sorunların çözümüne katılımı teşvik edilmeli, tarih, tabiat ve arkeoloji varlıklarına karşı koruyucu tedbirler alınmalıdır (Yaşamış, 1993: 28; Keleş, 2009: 360).

Çevre politikalarının yürütülmesinde ve kentler arası iş birlikleri alanında, aktif görev alan kent yönetimi ve çözüm odaklı yerel yönetim birimi belediyeler, ilk muhataplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kent diplomasisinin yürütülmesinde aracı rol oynayan belediyeler ve yerel yönetimlerin bir araya gelmesiyle oluşan birliklerin çevreye yönelik görev ve sorumlulukları “Türkiye’de Belediyelerin Yapısı ve İşlevleri” başlığı altında detaylı şekilde açıklanmıştır.

2.4.8. Uluslararası Çevre Sözleşmeleri

Çevre sözleşmeleri, uluslararası çevre sorunlarının çözümü için devletleri ortak hareket etmeye çağıran, çevreyi koruma, insanların doğal kaynaklar üzerindeki etkisini sınırlandırma gibi yasal bağlayıcılığı bulunan hukuki düzenlemelerdir (Mitchell, 2003: 432). Devletler çevresel problemlere karşı oldukça duyarlıdır. Bu konuda küresel bazda atılımlar 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlamıştır. O dönemde konferanslar yapılmış ve sözleşmeler imzalanmıştır. Bunlardan bir kısmı şunlardır:

Roma Kulübü Büyümenin Sınırları Raporu (1972); Bu rapor çevre duyarlılığı ve yeşil düşünce akımını başlatmıştır. Rapor, ekonomik ve ekolojik açıdan çevrenin iflasını vurgulaması açısından kayda değerdir. Rapor, doğal kaynak kullanımı, ekonomik büyüme, endüstrileşme ve nüfus artışının devam etmesi halinde büyük sorunların yaşanacağını ileri sürmekte ve ekonomi ile çevre arasında bir denge

kurulmasının önemine dikkat çekmektedir (Meadows vd., 1993: 12). Bu rapor her ne kadar ses getirmişse de farklı yorumlamalara sebep olmuş ancak genel bir kabul görmemiştir. Bu alanda yayınlanmış ilk belge olması açısından kayda değerdir.

Stockholm Konferansı/BM İnsan ve Çevre Bildirgesi (1972); Türkiye'nin de yer aldığı 113 ülkenin katılımı ile Stockholm'de düzenlenen konferansta ilk defa çevre konusu tartışılmıştır. Konferans, çevre sorunlarını uluslararası boyuta taşıması açısından dönüm noktası olmuştur. Bu çalışma, "Birleşmiş Milletler Çevre Programı"na öncülük etmiştir. Çalışmada ele alınan ilkeler hayata geçirilememiştir. Yine çevre ve kalkınma sorunları artarak devam etmiş, gelişmiş ülkelerle gelişmemiş ülkeler arasındaki ekonomik uçurum giderek artmıştır (Özmehmet, 2008: 6).

Çevre ve Kalkınma Raporu (Brundtland Raporu, 1987); Bu rapor, rasyonel kaynak kullanımını ekonomik bir olgu şeklinde ortaya koymakta, çevresel ekonomide sürdürülebilir kalkınmayı esas almaktadır. Rapor tüm ülkelere; uzun vadeli ve kalıcı ekonomik büyümeyi, çevre ile kalkınma arasındaki dengeyi gözetken bir ekonomik yapıyı ve uzun vadede sürdürülebilir bir ekonomik gelişmeyi öngörmektedir (Özmehmet, 2008: 6).

Rio Konferansı (1992); Raporda; dünyadaki kaynakların kullanımı için uluslararası ortak çalışmaların önemine dikkat çekmiş, küresel iş birliğinin ancak devletlerin, yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin katılımıyla gerçekleşebileceğinin altı çizilmiştir. Bu konferansta farklı statülerden temsilcilerin katılımı ile çok sesli ve katılımcı bir anlayış benimsenmiştir (Özmehmet, 2008: 7).

Kyoto Protokolü (1997); Bu protokol, 1997 yılında Japonya'nın Kyoto şehrinde 160 Birleşmiş Milletler Ülkesinin katılımı ile gerçekleşmiştir. Amaç, iklim değişikliği hususunda somut adımlar atmaktır. Ana konu ise sera gazlarıdır. Bu protokol ile sera gazı konusunda gelişmiş ülkelerin sorumluluk alması istenmekteydi. Protokolü, 140'tan fazla ülke imzalamıştı. Bunların 39'u sanayileşmiş ülkedir. Bu protokole ABD ve Avustralya iştirak etmemiştir. Hâlbuki çevreye salınan sera gazının yüzde 57'i bu iki ülke tarafından doğaya salınmaktadır. Bu protokolün temel amacı, dünyanın bütün ülkelerini, kirlletmeyen enerji kaynaklarını geliştirmeye yönlendirmektir (Türk ve Erciş, 2017: 358).

2.4.9. Avrupa Birliği'nin Çevre ve İklim Değişikliği Politikası

Avrupa Birliği'nin çevre politikasının ana hedefi; kirliliği ortadan kaldırmak ve doğal kaynakları, ekolojik dengeye zarar vermeyecek şekilde kullanmak ve bunu sürdürülebilir hale getirmektir. Yani kirliliği kaynağından önlemeye ve kirletenin bedel ödemesi anlayışına dayanan yüksek seviyede koruma anlayışıdır. Avrupa Komisyonu 2020 tarihinde 8. Çevre Eylem Programının hazırlanması ile ilgili bir teklif sunmuştur. Eylem programının hedefleri arasında şunları sıralayabiliriz (https://www.ab.gov.tr/fasil-27-cevre_92.html, 02.07.2021);

- Sera gazı kullanımının sınırlandırılması,
- Büyüme modeline geçişin sağlanması ve döngüsel ekonomiye geçişin hızlandırılması,
- Toprak, su ve havada sıfır kirlilik hedefinin amaçlanması ve vatandaşın sağlık ve refahının korunması,
- Biyolojik çeşitliliğin korunması ve güçlendirilmesi,
- Enerji, endüstri, altyapı, inşaat, ulaşım ve gıda sektörü gibi alanlar başta olmak üzere üretim ve tüketim faaliyetlerinin çevre ve iklim üzerindeki baskısının azaltılması.

2.5. Türkiye'de Kentsel Yönetim İhtiyacı Olarak Belediyeciliğin Gelişimi

Köylerden kentlere yoğun göç akımının başlamasıyla şehirlerde nüfus artışı baş göstermiş, bu da kentsel ve çevresel problemleri beraberinde getirmiştir. Çevreyi kirleten bu unsurlarla mücadele etmek yerel idarecilerin görevleri arasında sayılmıştır (Güven ve Alan, 2018: 1883). Avrupa'da uzun bir tarihi geçmişe sahip olan yerel yönetimler, ülkemizde ancak Tanzimat'ın fermanından sonra modern anlamda gelişmeye başlamıştır. Tanzimat Reformları ve ülkenin içine girdiği modernleşme hareketlerinin sonucunda birçok yeni yasa ve yönetsel düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır (Tortop vd., 2006: 36). Bu, Tanzimat'tan önce belediye hizmetleri yapılmıyordu ya da belediye hizmetleri Tanzimat'la gelmiştir anlamına gelmemelidir. Osmanlı'da belediye hizmetleri vardı ancak Batıdaki gibi modern anlamda bir belediyecilik anlayışı yoktu. Bu durumda Osmanlı'da belediye hizmetleri nasıl yürütülüyordu? Avrupa'da belediyeler tarafından yerine getirilen

hizmetler Osmanlı'da kadı, vakıflar, lonca teşkilatı ve mahalle imamları tarafından yerine getirilmekteydi (Keleş, 2009: 135).

Tanzimat döneminde kentlerde nüfusun artması ve dış dünyaya açılımın başlaması, azınlıkların kamuda ve siyasette yer almaları ve dış baskıların yoğunlaşması, modern anlamda yerel yönetime geçişi hızlandırmıştır (Dursun, 1998: 101). Fakat bu dönemde kurulan yerel yönetimler, merkezi yönetimin inisiyatifi ile hareket ettiklerinden merkeziyetçi bir eğilime sahiptiler. Bu durum günümüze kadar da varlığını sürdürmüştür. 19. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin birçok alanda reformlara giriştiği bir dönemdir. Öncelikle askeri alanda başlatılan yenilik hareketlerini, mali alandaki yenilikler takip etmiştir. Sancaklarda Muhassıllık Meclisleri kurulmuş ve bu meclisler, vergilerin toplanması ve yerlerine ulaştırılması işleri ile meşgul olmuştur. Bu meclisler, daha sonraki yönetimlere öncülük eden yerel yönetimin ilk örneğidir (Ortaylı, 1985: 34).

Batılı anlamda ilk belediyeçilik anlayışı, 1854-1856 Kırım Savaşları sırasında ortaya çıkmıştır. Fransızların belediyeçilik yönetimi örnek alınarak 1855 senesinde İstanbul Şehremaneti adıyla bir belediye kurulmuştur (Tortop vd., 2014: 75-76). Karar ve yürütme organlarını, şehremini ve şehir meclisinin oluşturduğu bu yerel yönetimin, yol ve kaldırım yaptırıp onarmak, temizlik işleri ve esnafın kontrolü gibi görevleri bulunmaktaydı (Ortaylı, 2000: 134). Öncelikle azınlıkların yoğun bulunduğu Galata ve Beyoğlu bölgesinde belediye yönetim birimleri kurulmuş ve bu belediyeler için bir de tüzük hazırlanmıştır. Sonra başında bir müdür ve 7 meclis üyesi bulunan 6. Daire-i Belediye kurulmuştur. Burada yabancı uyruklu vatandaşlar görev yapmışlar ve atamaları merkezi yönetim tarafından yapılmıştır (Tortop vd., 2014: 75-76).

1869 yılından itibaren modern anlamda belediyeçilik yaygınlık kazanmış ve 1876'da bütün şehirlerde belediyeler kurulmasına karar verilmiştir. Her belediyede başkan, belediye meclisi ve cemiyeti belediye olmak üzere üç organ bulunmaktaydı. Belediye meclisini halk seçiyor, belediye başkanını belediye meclisi üyeleri arasından hükümet tayin ediyor, Cemiyet-i Belediye ise Mahalli İdare Meclisi ile Belediye Meclisinin birleşmesinden oluşuyordu (Aytaç, 1998: 24). Belediyelerin

artan sorunlarını çözmek için 1877 yılında Dersaadet Belediye Kanunu çıkarılmıştır (Seyitdanlıoğlu, 1999: 158). Belediye yönetimi, Şehremini ve belediye daireleri olmak üzere iki bölümden oluşuyordu. 1912 yılında belediye daireleri kaldırılarak yerlerine belediye şubeleri, Şehremaneti yerine de belediye encümeni kurulmuş ve bu yapı 1930 tarihli Belediye Kanunun kabulüne kadar varlığını devam ettirmiştir (Çiçek, 2014: 58).

Osmanlı'da belediyecilik anlayışı, bir özerklik ve yerel yönetim sistemine geçiş olmaktan çok, şehrin bayındırlığı ve hizmetlerin yürütülmesine yönelik bir kurumlaşma olarak düşünülmüş ve uygulanmıştır. Merkeziyetçi devlet felsefesi ve geleneğinin hâkim olduğu bir ortamda sadece düzenli kent hizmetlerinin yürütülmesi için kurulan belediyeler, komünal özelliklere sahip olamamışlardır (Görmez, 1997: 197). Günümüzde de bu durumun çok fazla değişikliğe uğramadan devam ettiğini söylemek mümkündür. Çünkü Osmanlı dönemindeki bu yerel yönetim anlayışı, Cumhuriyetin ilanı ile aynen devam etmiştir. Hem Osmanlı hem de Cumhuriyetin ilk yıllarında yerel yönetimlerin özerkliğine, devletin birliği ve bölünmez bütünlüğü tehlikeye girer gerekçeyle izin verilmemiştir (Sadioğlu vd., 2014: 75-76).

İlk defa 1921 anayasası ile illere ve nahiyelere özerklik verilmiş ancak uygulamada bazı sıkıntılar yaşanınca, sistem işlemez hale gelmiş 1930 yılında 1580 sayılı kanununla değiştirilmiştir. Bu kanuna göre nüfusu 2 bin olan yerleşim birimleri belediye statüsü kazanmış ve iki binin altında kalan yerler köy statüsünde değerlendirilmiştir. Bu kanun, 2005 yılına kadar devam etmiş, bir başka ifadeyle Cumhuriyet döneminin en uzun süre yürürlükte kalan kanunlarından birisi olmuştur. 1961 yılından itibaren belediye başkanları seçimle gelmeye başlamıştır (Sadioğlu vd., 2014: 75-76). 1980 yılından sonra yerel yönetimlere verilen önem artmış ve sorunların çözümü için de yasal değişiklikler yapılmıştır. Yerel yönetimler alanında yapılan en ciddi atılımlar; 1984'te Büyükşehir Belediyelerinin kurulması (3030 sayılı kanun) ve 1987 tarihli İl Özel İdaresi (3360 sayılı kanun) ve en son bu kanunların yerini alan 2004'te ve 2005'te yapılan düzenlemelerle yapılmıştır (Bilgiç, 2007: 101). Şu an belediyelerin tabi olduğu yasa 2005 yılında kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanunudur.

2.6. Türkiye’de Belediyelerin Yapısı ve İşlevleri

1970’lerde bir dizi krizler atlatan uluslararası ekonomi, 1980’lerden sonra küreselleşme bağlamında yeni bir uzlaşma metoduyla tanışmıştır. Bu dönemden itibaren ülkelerde, yerel yönetimlerin güçlenmesi, kentleşme, katılımcı ve çoğulcu demokrasi ekseninde gelişmeler başlamış ve küreselleşmenin etkisiyle yerel yönetimler, uluslararası alanda aktif politikalar üretmeye başlamıştır (Ökmen ve Özer, 2015: 163-164). Hem idari hem de siyasal açıdan yerinden yönetim yapılanmalarında yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. İlişkilerin gelişmesiyle ulus-üstü kurumlar ortaya çıkmış, önceleri ulus-devletin tekelinde olan konular şimdi yerel yönetimlerin ilgisini çekmeye başlamıştır. Ulus devletin egemen güce dayanmakta olan demokrasi anlayışından çoğulcu demokrasiye, merkeziyetçilikten âdemi merkeziyetçiliğe geçişte yerel yönetimler oldukça önemli hale gelmiştir (Toprak, 2006: 14).

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve ulaşım imkânlarının artması, kamu hizmetlerinin yönteminde değişikliklere sebep olmuştur. Bu hizmetlerin sunumunda yerel yönetim birimlerinden özellikle belediyeler ön plana çıkmıştır. Yerel hizmetlerin halka daha etkin ve kaliteli bir biçimde sunulması için belediyeler uluslararası iş birliği içine girmek mecburiyetinde kalmışlardır (Sezer ve Bayram, 2014: 86). Bugün belediyeler, küreselleşmenin de etkisiyle yeni bir yapılanma sürecine girmişlerdir. Hızlı kentleşme, teknolojik gelişme, hizmet beklentileri ve halkın yönetime katılma süreci belediyeleri yeni arayışlara yöneltmiştir. Dünyada kamu yönetimi reformlarının en önemli ayağını yerel yönetim reformları oluşturmaktadır. Çünkü halka en yakın yönetim birimi belediyelerdir.

Son yüzyılda hem niceliksel olarak artış gösteren hem de niteliksel olarak değişim gösteren çevresel sorunlar kentler için güçlükler ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde bu hızlı değişim ve dönüşümlere uyum sağlamak için her ülke ihtiyaca cevap verecek, hızlı hareket edip etkin kararlar alabilecek kent yönetimine ihtiyacı vardır. Bu bağlamda yerel yönetim birimleri kentsel yönetim ihtiyacını karşılamaktadır. Özellikle yerel yönetim birimlerinden belediyeler gerek yürüttüğü politikalarla gerekse kent diplomasisine aktif katılımıyla ön plana çıkmaktadır.

Yerel yönetimin diğer birimlerinden il özel idareleri ve köyler ile karşılaştırıldığında belediyeler, vatandaşlara yönelik farklı ve çok sayıda hizmet alanları ve dalları barındırmaktadır. “Beşikten Mezara Kadar” deyiimi belediyelerin bu hizmet anlayışını doğrulamaktadır. Belediyeler hukuki düzenlemelerle birlikte çevreye yönelik hizmetlerle doğrudan ilişkili kurumlardır (Kızılboğa ve Batal, 2012: 204).

Anayasanın 127. Maddesinde yerel yönetimlerin sayı ve türleri belirlenmiştir. Bu birimler; İl özel idaresi, belediye idaresi ve köy idaresi olarak üç gruba ayrılmaktadır. Aynı zamanda bu madde ile genel hususlardan farklı olarak ihtiyaca göre bazı özel düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmektedir. Türkiye’de bunu uygulayacak tek kurum büyükşehir belediyeleridir. Kent diplomasisi kapsamında bakıldığında özellikle yerel yönetim birimlerinden belediyeler, büyükşehir belediyeleri ve mahalli idare birliklerinin yetki, sorumluluk, güç ve bağımsızlıkları artmaktadır. Kurulan iş birlikleriyle benzer sorunlarla karşı karşıya olan ortaklarla, çevresel sorunlara dair çözümlere daha kolay ve hızlı ulaşabilmek için güçler birleştirilmektedir (Batal ve Tuğlu, 2018: 197). 2020 yılında büyükşehir belediye sayısı 30, il belediye sayısı 51, büyükşehir ilçe belediye sayısı 519, ilçe sayısı 922, ilçe belediyesi sayısı 403, belde belediyelerinin sayısı 386 olarak kararlaştırılmıştır (<https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>, 13.11.2020).

2.6.1. Belediyeler

Belediyelerin kuruluş amacı ve görevleri, anayasamızın 123. Maddesinde belirtilmiştir. Mahalli idareler; halkın ihtiyacını karşılamak üzere, esasları kanunla belirtilen ve seçmenler tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir. Belediye, halkın ihtiyaçlarını karşılamak üzere seçimle iş başına gelen, idari ve mali özerkliğe sahip kamu yararına çalışan tüzel bir kişiliktir. Kuruluşu, yönetimi, yetki ve sorumlulukları; 3 Temmuz 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda belirtilmiştir. Kanunun 4. Maddesine göre ancak nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim yerlerinde belediye kurulabileceği hükme bağlanmıştır.

Yerel yönetimler içerisinde belediyeler en önemli yeri işgal etmektedir. Çünkü nüfusumuzun büyük çoğunluğu belediye sınırları içerisinde yaşamaktadır.

Aynı zamanda sanayi, ticaret, ekonomi ve hizmet alanında yoğunlaşmanın yaşandığı mekânlardır (Güler, 2009: 289).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14'üncü maddesinde belediyelerin hizmetleri iki başlık altında ele alınmıştır:

Birincisi; Belediyelerin yapmakla yükümlü olduğu hizmetlerdir. Bunlardan bir kısmını şu şekilde özetlemek mümkündür;

- *İmar, su, kanalizasyon, ulaşım ve kentsel alt yapı, çevre ve çevre sağlığı, park ve yeşil alanlar, temizlik ve katı atık hizmetleri*
- *Zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans, defin ve mezarlıklarla ilgili hizmetler*
- *Konut sağlama hizmetleri*
- *Kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor faaliyetleri*
- *Orta ve yükseköğrenim öğrenci yurtları hizmetleri*
- *Sosyal hizmet ve yardım, nikâh kıyma, meslek ve beceri kazandırma hizmetleri*
- *Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'i geçen belediyelerde kadınlar ve çocuklar için konukevleri açılması hizmetleri.*

İkincisi; Belediyelere faaliyette bulunma yetkisi tanınan hizmetler. Bunlar;

- *Devlete ait okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapma ve her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılama faaliyetleri*
- *Sağlıkla ilgili her türlü tesisi açma ve işletme yetkisi*
- *Mabetlerin yapım, bakım ve onarımını yapma hizmetleri*
- *Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların korunması, bakım ve onarımını sağlama hizmetleri*

5393 sayılı Kanun'un 15'inci maddesinde belediyelerin yetkileri ve imtiyazları belirtilmiştir. Bunları “Büyükşehir Belediyeleri” başlığı altında değerlendirildiği için ayrıca burada yer verilmemiştir.

Belediye yönetiminin organları belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanından oluşmaktadır.

2.6.1.1. Belediye Meclisi

Belediye meclisi, belediyenin karar organıdır ve ilgili kanunda gösterilen esas ve usullere göre seçilmiş üyelerden oluşur. Meclisin görevleri 5393 sayılı kanunda şöyle belirtilmiştir. Bunlardan bir kısmı şunlardır:

- *Yatırım, imar ve stratejik planları, belediye faaliyetlerini ve personelin performanslarını değerlendirmek.*
- *Taşınmaz malların alım ve satımına, takasına, tahsisine ve kiralanmasına karar vermek.*
- *Borçlanmak ve şartlı bağışları kabul etmek.*
- *Belediye yatırımlarının yap-işlet veya yap-işlet-devret modeli ile yapılmasına karar vermek.*
- *Meclis başkanlık divanını ve encümen üyeleri ile ihtisas komisyonları üyelerini seçmek.*
- *Mahalli idarelerle iş birliği yapmak, yurt dışındaki belediyeler ve mahalli idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği içerisine girmek, sosyal ilişkileri geliştirmek ve bilgi alışverişinde bulunmak amacıyla kardeş şehir projelerine destek vermek.*
- *Belediye başkanıyla encümen arasındaki anlaşmazlıkları karara bağlamak.*
- *İmar planlarına uygun şekilde hazırlanmış belediye imar programlarını görüşerek kabul etmek.*

2.6.1.2. Belediye Encümeni

Belediye encümeni, 5393 sayılı Belediye Kanunun 33. maddesine göre, belediye başkanının başkanlığında seçilir ve yedi üyeden oluşur. Belediye encümeninin görev ve yetkilerinden bir kısmını şöyle sıralayabiliriz:

- *Yıllık çalışma plan, program ve hesap işlerini inceleyip belediye meclisini bilgilendirmek.*
- *Kamulaştırma kararlarını uygulamak ve ödeneklerin nerelere harcanacağını planlamak.*
- *Dava konusu olan bazı anlaşmazlıkların tasfiyesini gerçekleştirmek.*
- *Taşınmaz mallarla ilgili meclis kararlarını uygulamak.*
- *Halka açık mekânların saatlerini belirlemek.*

2.6.1.3. Belediye Başkanı

Belediye başkanı, 5393 sayılı Belediye Kanunun 37. maddesine göre halk tarafından seçilir. Belediye başkanının görev ve yetkilerinden bir kısmı şunlardır:

- *Belediyeyi sevk ve idare ederek haklarını korur, devletin bütün birimlerinde temsil eder ve belediyeyi stratejik plana uygun olarak yönetir.*
- *Meclise ve encümene başkanlık yaparak alınan kararları uygular*
- *Belediyenin mallarını, gelir ve alacaklarını idare ve takip eder*

- *İhtiyaç sahiplerine yardım ve engellilere hizmet sunar.*

2.6.2. Büyükşehir Belediyeleri

Büyükşehir belediyesi, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 3. Maddesine göre, ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla belirtilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi olarak tanımlanmaktadır. Ancak nüfusu 750.000'den fazla olan iller büyükşehir belediyesi olabilir. Büyükşehir belediyesinin görev alanına giren hususlardan bazıları şunlardır:

- *Stratejik plan, yatırım programları ve onların bütçelerini hazırlamak,*
- *Gerek Büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ve gerek kanunlarla büyükşehir belediyesine verilmiş alanların proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her türlü imar ve parselasyon planlarını yapmak ve ruhsatlandırmak.*
- *Büyükşehir belediyesinin uhdesindeki işletmelere ruhsat vermek ve denetlemek.*
- *Ulaşım planını yapmak ve uygulamak, toplu taşıma hizmetlerini planlamak ve koordinasyonunu sağlamak.*
- *Yetki alanına giren meydan, bulvar, cadde, ana yollar ve onların bakım, onarım ve temizliklerini yapmak, ilan ve reklam yerlerini belirlemek, cadde, sokak ve binalara numaralar vermek.*
- *Kent bilgi sistemlerini kurmak,*
- *Çevre ile ilgili düzenlemeler yapmak, iş ve sağlık merkezlerinin yerlerini planlamak, inşaat ve hafriyat depolama alanlarını yapmak, katı atık yönetim planını ve atıklarla ilgili her türlü düzenlemeyi yapmak.*
- *Gıda maddelerini denetlemek ve zabıta hizmetlerini yürütmek.*
- *Terminaller ve otoparklar yapmak ve işletmek.*
- *Sosyal hizmet alanları, parklar, hayvanat bahçeleri, kütüphane, müze, spor, eğlence ve benzeri yerleri yapmak ve işletmek, amatör spor kulüplerini her bakımdan desteklemek.*
- *Mabet, sağlık, eğitim ve kültür hizmet binaları ve onların her türlü bakım ve onarımını yaparak malzeme desteği sağlamak,*
- *Kentin tarihi dokusunu korumak, tarihi mekânların bakım, onarım ve temizliğini yapmak*
- *Su ve kanalizasyon hizmetleri ve derelerin ıslahını yapmak, kaynak ya da arıtılmış suları pazarlamak,*
- *Mezarlık alanlarını tespit etmek ve defin ile ilgili hizmetleri yürütmek,*
- *Tüm toptancı hallerini ve mezbahaları yapmak ve işletmek*
- *Doğal afetlerle ilgili planlamaları yapmak, sağlık merkezleri ve hastaneler ile yaşlılara, engellilere, kadınlara, gençlere ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri*

yürütmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak ve işletmek.

- *Riskli ve tehlikeli binaları tahliye etmek ve yıkımı konusunda her türlü desteği sağlamak.*

2.6.2.1. Büyükşehir Belediye Meclisi

Büyükşehir belediye meclisi, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanun'un 12. maddesine göre kurulan büyükşehir belediyesine bağlı bir karar organıdır. Kanunda belirtilen esas ve usullere göre seçilirler ve her ayın ikinci haftası mutlak toplantılar yaparlar.

Belediye meclisine, belediye başkanı başkanlık eder. Belediye meclisinin aldığı kararları başkan uygulamaz veya hukuka aykırı görürse, belediye meclisine iade edebilir. Belediye meclisinde alınan kararlar, meclis üye tam sayısının salt çoğunluğuyla kesinleşir. Alınan kararlar, kesinleştiği tarihten itibaren en geç yedi gün içinde mülki idare amirine gönderilir.

2.6.2.2. Büyükşehir Belediye Encümeni

Büyükşehir belediye encümeni, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanun'un 16. maddesine göre belediye başkanının başkanlığında, belediye meclisinin kendi üyeleri arasından gizli oyla bir yıllığına seçilir ve beş üyeden oluşur. Bunlardan biri genel sekreter, biri mali hizmetler birim amiri olur. Belediye başkanının bulunmadığı encümen toplantılarına genel sekreter başkanlık eder.

2.6.2.3. Büyükşehir Belediye Başkanı

Büyükşehir belediye başkanı, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanun'un 17. maddesine göre büyükşehir sınırları içinde yaşayan vatandaşlar tarafından seçilir. Büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkilerinden bir kısmı şunlardır:

- *Belediyeyi sevk ve idare etmek, yönetmek, bütçe hazırlamak, uygulamak ve belediyenin hak ve menfaatlerini korumak, alacak ve gelirlerinin tahsilini sağlamak.*
- *Büyükşehir belediye meclisi ve encümenine başkanlık etmek, bu organların kararlarını uygulamak.*
- *Mahkemelerde davacı veya davalı sıfatıyla resmi makamlarda büyükşehir belediyesini temsil etmek ve ettirmek.*
- *Belediye personelini atamak ve belediyeye bağlı kuruluşları denetlemek*

- *Gerektiğinde bizzat nikâh kıymak.*
- *Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, bağışları kabul etmek, gerekli tasarruflarda bulunmak, engellilerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere engelli merkezleri oluşturmak.*

2.6.3. Mahalli İdare Birlikleri

Yerel yönetimlerin ortak hizmetler yürütmesi, kapasitelerinin geliştirilmesi, uluslararası alanda çıkarlarının savunulması, ekonomik alanda faaliyetler yürütülmesi veya desteklenmesi, yerinden yönetimin ve yerel demokrasinin geliştirilmesi, uluslararası fonlardan faydalanılması (Çiçek ve Bozlağan, 2008: 35) yerel yönetim birliklerinin varlık nedenleri olarak sayılabilir.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 10. maddesinde ve BM HABITAT tarafından hazırlanan Yerinden Yönetim ve Herkes için Temel Hizmetlere Erişim İlkeleri Uluslararası Rehberi (UN HABITAT, 2009) belgesinde birliklerle ilgili yer alan hükümleri iki maddede özetleyebiliriz:

1. Yerel yönetimler ortak çıkarlar için üyelerine yönelik birlikler kurabilmelidir. Devletler, yerel yönetimlere uluslararası birliklere üye olma hakkı tanımalıdır.
2. Yerel yönetimlerle ilgili yasal düzenlemeler konusunda diğer yönetim kademeleri yerel yönetim birliklerine danışmalıdırlar (Daudov, 2013: 56).

Mahalli İdare Birlikleri, Anayasa'nın 127. maddesi ve 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'na göre Cumhurbaşkanı'nın izni ile kurulur. Bunlar, kamu tüzel kişiliğine sahip kuruluşlar olup, birden fazla mahalli idarenin bir araya gelerek hizmet üretmek üzere kurduğu birliklerdir. Kent diplomasisinin de en önemli araçlarından biri olan bu birlikler, 1960'lı yıllardan itibaren sayıca artmış ve çeşitlenmiştir (Kavanoz, 2020: 356).

Mahalli İdare Birlikleri, su, kanalizasyon, yol gibi altyapı çalışmalarını yürütmede yardımcı bir kamu kuruluşudur. Köylere ait hizmetlerde ve kırsal kalkınmada önemli bir rol oynamaktadır (m. 18). Ayrıca bu birlikler, "Su, atık su, katı atık ve benzeri altyapı hizmetleri ile çevre ve ekolojik dengenin korunmasına ilişkin projelerin zorunlu kılması durumunda" (m. 4) (Mahalli İdare Birlikleri

Kanunu, 2005) ya birlikler kurarak ya da kurulan birliklere katılarak bu çalışmalarda etkinliğini göstermektedir.

Türkiye’de ve dünyada çok sayıda ulusal ve uluslararası mahalli idare birliği bulunmaktadır. Türkiye’de faaliyet göstermekte olan ulusal belediye birlikleri şunlardır:

- Türkiye Belediyeler Birliği,
- Marmara Belediyeler Birliği,
- Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği,
- Tarihi Kentler Birliği,
- İstanbul Boğazı Belediyeler Birliği,
- T.C. Jeotermal Kaynaklı Belediyeler Birliği,
- Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği,
- T.C. İç Anadolu Belediyeler Birliği,
- T.C. Doğu Akdeniz Belediyeler Birliği,
- Doğu-Batı Trakya Belediyeler Birliği,
- İpek Yolu Belediyeler Birliği,
- T.C. Akdeniz Belediyeler Birliği,
- Çukurova Belediyeler Birliği,
- Kıyı Ege Belediyeler Birliği.

Bunlara ilaveten kurulmuş uluslararası belediye birlikleri de vardır. Türk Dünyası Belediyeler Birliği, Kentler ve Yerel Yönetimler Birliği, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi, Avrupa Akdeniz Yerel ve Bölgesel Yönetimler İş birliği Komitesi bunlardan bazılarıdır.

2.7. Bölüm Genel Değerlendirmesi

Günümüz dünyasında çevre ile ilgili sorunlar artık küresel bir sorun haline gelmiştir. Çevre sorunlarının çözümü için ulusal mevzuat yeterli olmamakta ve devletlerin sınır ötesi iş birliğine gereksinimleri bulunmaktadır. Çevre sorunlarının çözümünde kent yönetiminin bu alanda göstereceği aktivite son derece önemlidir. Hava, su, toprak kirliliği, küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi pek çok çevre

sorunu ülkelerin birbirleri ile iş birliği neticesinde çözebilecek sorunlar haline gelmiştir.

Türkiye, uluslararası alanda çevre politikalarını güçlendirebilmek için güçlü ve zayıf yanlarını, fırsat ve tehditleri iyi değerlendirmesi gerekmektedir. Ayrıca bu hususta somut adımlar atması uygulamaları hayata geçirmek adına önem arz etmektedir. Bu bağlamda altyapı geliştirilmeli, ekonomik destek sağlanmalı, tüm uluslararası imkânlar zorlanmalıdır. Kent diplomasisi ile birlikte mevcut kapasitesini geliştirecek yönde adımların atılması, dünya çapındaki uygulamaları yakından takip etmesi ve bulunduğu coğrafyanın gücünü ve potansiyelini iyi kullanması gerekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KENT DİPLOMASİSİNE ARACI UNSURLAR VE KENTLER ARASI İŞ BİRLİKLERİ

Bu bölüm, Türkiye’nin kent diplomasi uygulamalarına ışık tutmaktadır. Kent diplomasisinin aracı unsurları detaylıca anlatılmış ve ikinci bölümde yer verilen çevresel sorunlara odaklanılarak Türkiye’deki belediyelerin kurmuş olduğu iş birlikleri örneklerle açıklanmıştır.

3.1. Türkiye’de Aktif Kent Diplomasisi

Türkiye’de aktif kent diplomasisi kavramı 2000’lerde başlamıştır. 2000’lerden önceki dönemde sadece üç belediyede dış ilişkilerle ilgili birim mevcutken, 2002 sonrası mevcut sayının yirmi üçe çıktığını görüyoruz. Günümüzde belediyelerin yaklaşık üçte birinde dış ilişkilerle ilgili şube müdürlüğü veya daire başkanlığı mevcuttur (Demirtaş, 2016: 160). Bu konuda dünyada yaşanan değişimlere Türkiye’nin geç uyum sağladığı görülmekle beraber 2003 sonrası dönemde başlayan yerel yönetimler reformu sayesinde mahalli idarelerin gelişmesi ve güçlenmesi yönünde somut adımların atıldığına şahit olmaktayız. Bu bağlamda belediyelerin yetki alanı dahilindeki halka daha kaliteli hizmetler sunabilmek ve küresel dünya ile entegre için uluslararası kuruluşlara üye olmuşlar ve halen ortaklıklar devam etmektedir. Böylece belediyeler hem bölgesel ve ulusal düzeyde hem de uluslararası düzeyde iş birliği yapabilme imkânına sahip hale gelmiştir (Akman, 2017: 485). Küresel kentler olarak da isimlendirilen mahalli idare birimleri, küresel sermayenin, üretimin ve iş gücünün yoğunlaştığı mekânlar olarak küresel sermaye açısından ulus-devletler kadar önemli bir hale gelmiş ve uluslararası kuruluşların öznesi olmuşlardır (Akdoğan, 2007: 75).

Küreselleşme süreci ve bu sürecin getirmiş olduğu “*yeni ekonomik düzen*” 1980 sonrası dönemde kamu yönetimi anlayışını ve dolayısıyla mahalli idareleri önemli derecede etkilemiştir. Küreselleşme sürecinin neticesinde merkezi yönetimin daralmış, yetki ve sorumlulukların mahalli idarelere ve sivil toplum kuruluşlarına aktarılmış, neticede hem devletin hem yerel yönetimlerin yapısı değişmiş, böylece

kamu yönetiminde daha çok yerel yönetim birimi olarak belediyeler ön plana çıkmaya başlamıştır (Batmaz, 2016: 104). Küreselleşmenin sunduğu olanaklar neticesinde ekonomik, ulaşım ve iletişim imkânları artmış, bu olanakların çoğalması belediyelere küresel bağlantılar kurma fırsatları sunmuştur. Buna ilave olarak, Türkiye'nin 1999'da AB'ne aday ülke ilan edilmesi ve 2005 yılında da tam üyelik müzakerelerinin başlaması, mahalli idarelere de AB fonlarından yararlanma fırsatları sunmuştur.

1945'de bir dernek olarak kurulmuş olan Türkiye Belediyeler Birliğinin (TBB), 2005 yılında yeni bir yasayla hizmet kapsamı genişlemiştir. Bu sayede belediyeler ulusal ve uluslararası düzlemde temsil edilme imkânına sahip mahalli idare birlikleri olarak yeniden düzenlenmiştir. Bunun ardından TBB Dış İlişkiler Müdürlüğü oluşturulmuş ve böylece belediyelere uluslararası ilişkiler konusunda rehberlik edilmeye başlanmıştır. Ayrıca TBB, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (*Council of European Municipalities and Regions-CEMR*), Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi ve UCLG MEWA gibi kuruluşlarda temsil edilmeye başlanmıştır. 2005 tarihli yeni Belediye Kanununun 74. maddesine göre de, kardeş şehir ilişkisi kurabilmesi ve belediyelerin uluslararası kuruluşlara üye olması için Belediye Meclisi'nin aldığı kararı İçişleri Bakanlığı'na sunması gerekmektedir. İçişleri Bakanlığı da bu konuda Dışişleri Bakanlığı'na görüş sormakta, olumlu yanıt gelmesi durumunda ilgili belediye söz konusu girişimi yürürlüğe koyabilmektedir (Demirtaş, 2016: 161).

Bunlara ilave olarak, Dışişleri Bakanlığı'nın 2010 tarihli yeni teşkilat kanunu, yurtiçinde “dış ilişkilerin yürütülmesi bakımından önem taşıyan” kentlerde, toplam sayısı beşi aşmamak üzere temsilcilik açılabilceğini belirtmektedir. Daha sonra 2011'de Dışişleri Bakanlığı Yurtiçi İrtibat Büroları yönetmeliği çıkartılmış ve bu yönetmelikte Bakanlığın şehirlerdeki temsilciliklerinin görevleri izah edilmiştir. Üç kategoriye ayrılan görevlerin birincisi, mahalli birimlere danışmanlık hizmeti sunulması ve yine mahalli kurumlarla ortak toplantıların icra edilmesidir. İkincisi, ilgili şehirdeki yabancı diplomatik temsilciliklerle ilişkilerin sürdürülmesi ve yabancı temsilciliklerin mahalli makamlarla iş birliğine yardımcı olunmasıdır. Üçüncü ise, bu temsilciliklerin bilgilendirme etkinlikleri yaparak kamu diplomasisine katkı

sağlamaları talep edilmiştir. İstanbul'da 1986'dan beri Dışişleri Bakanlığı temsilciliği mevcuttu ve 2011'deki düzenlemeyle bu temsilcilik de hukuki bakımdan yeniden gözden geçirilmiştir. Ayrıca İzmir, Antalya, Edirne ve Gaziantep'te de temsilcilikler açılmıştır (Demirtaş, 2016: 162).

Kent diplomasisinde kentler kilit faktörler olarak seçilmiştir. Kent diplomasisinde uluslararası ilişkiler yönetiminin bir mahallileşme biçimi olarak görülmektedir. Kent yönetiminde uluslararası ilişkilerden genellikle belediye başkanları mesul olduğu için, diplomatik açıdan kent temsilcileri belediye başkanları olacaktır. Kent diplomasisine dâhil olmanın üç nedeninden söz edilmektedir:

- a) Kentler diplomasiye toplumun menfaati adına dâhil olmaktadır.
- b) Vatandaşlar kendi mahalli idarelerini belli diplomatik etkinliklere katılmaya zorlayabilirler. Bu anlamda kent diplomasisi yurttaş aktivizminin bir görünümüdür.
- c) Kentler diğer kentlerle dayanışmanın bir tezahürü olarak diplomatik etkinliklere katılabilirler. Devletlerin uluslararası düzeni korumak ve eşit paylaşım katkı sunma idealine benzer şekilde belediyelerin de benzer idealist düşünceleri olabilir (<http://www.yereldiplomasi.gov.tr>, 05.12.2020).

Günümüzde belediyelerin görev ve yetki artışı, kamu hizmetlerinin niteliği, yurttaşların değişik talepleri neticesinde ortaya çıkan problemler karşısında çözüm üretilmesi güç hale gelmiştir. Bu sebeple dünyada benzer problemleri yaşayan belediyelerle ilişkiler kurulması ve belediyelerin isteklerine ulaşmalarını sağlamak amacıyla uluslararası kuruluşlar ortaya çıkmıştır (Akman, 2017: 486). Tüm dünyayı ilgilendiren bir aşamaya ulaşmış kent ve çevre sorunları konusu, küresel bir problem olarak görülmekte ve çözüm için devletlerin uluslararası iş birliğinin önemi vurgulanmaktadır.

Çevre sorunları, uluslararası bir boyuta ulaşmıştır. Hukuken belirlenen sınırlar çerçevesinde belediyelerin uluslararası alanda gerçekleştirdiği her türlü faaliyet bu yönetsel birimlerin uluslararası faaliyetleri olarak tanımlanabilir. Belediyelerin bu faaliyetlerinin temel amacında kamu yararına olması gözetilmektedir. Belediyeler uluslararası kuruluşlar vasıtasıyla sorunları daha hızlı ve

az maliyetli çözmeyi planlamakta bununla birlikte tarihin korunması, çevrenin iyileştirilmesi, sürdürülebilir kalkınma, kültürel iş birliği, bilgi ve tecrübe paylaşımı gibi birçok konuda bilgi alışverişi yapabilmektedir. Ayrıca belediyeler, merkezi yönetimlerin ulusal dış politikalarını destekleyici faaliyetlerde bulunarak ulusal çıkarların belirli platformlarda savunma amacıyla da uluslararası ilişki geliştirmektedirler (Baş, 2017: 32). Bu amaçları gerçekleştirmek için belediyeler, ekonomik ve finansal ortaklıklar; kültürel, eğitsel, teknolojik gibi birçok alanlardaki iş birlikleri ve diplomatik ilişkiler olmak üzere üç kademede faaliyette bulunmaktadır (Yaylı ve Gönültaş, 2018: 280).

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda mahalli idarelere ulusal ya da uluslararası boyutlarda diğer mahalli idarelerle iş birliği yapma veya birlikler oluşturabilme hakkı tanınmıştır. Bu husus, Türkiye'de mahalli idare anlayışının değişip gelişmesinde adeta bir kırılma noktası olmuştur (Keleş, 2015: 95; Keleş, 2009: 57). Bu özerklik şartı, mahalli yönetimlerin güçlendirilmesi, özerkliklerinin desteklenmesi, yerinden yönetim ve demokrasi ilkelerine dayanan bir Avrupa'nın kurulması amacıyla hazırlanmıştır. Bu şartın 10. maddesine göre, mahalli idareler ilgili yasal çerçeveye bağlı kalarak başka devletlerin yerel yönetimleriyle iş birliğine gidebilirler.

Belediyelerin yurt dışı ilişkilerinin tesisini 5393 sayılı Kanun'un "*Yurt dışı ilişkiler*" başlıklı 74'üncü maddesi düzenlemektedir. Bu maddeye göre belediyeler, belediye meclisinin kararına bağlı kalarak hizmet alanıyla ilgili konularda faaliyet yürüten uluslararası teşkilatlara adı geçen kanunun çerçevesi kapsamında katılabilir; kardeş kent ilişkisi kurabilirler. Adı geçen kanunun (p) bendine göre, yurt içinde ve İçişleri Bakanlığı'nın izniyle yurt dışında bulunan belediyelerle karşılıklı iş birliği yapılabilir; kardeş şehir ilişkileri kurulabilir; kültür, sanat, spor, festivaller, ziyaret ve davetler gibi alanlarda ve projeler icra edilebilir. Değinilen bende göre bu etkinlikler belediye meclislerinin görevleri arasında sayılmıştır.

Kentler arası iş birlikleri, benzer sorunlar karşısında veya çevre, kalkınma, kültürel, eğitim ve sağlık gibi konularda belirli faydalar sağlamak amacıyla

kurulmaktadır. Kent diplomasisinin aracı olarak kentler arası iş birliklerinin avantajları şu şekilde sıralanabilir (Tuzcuoğlu vd., 2020: 1232):

- ✓ Belediye yönetimi konusunda farkındalık oluşturulması.
- ✓ Mahalli idare projelerinin uluslararası alanda tanıtılması.
- ✓ Diğer kent yönetimleri ile bilgi ve tecrübe paylaşımının sağlanması.
- ✓ Taraflar arası ulusal, uluslararası kardeşlik anlaşmaları imzalanması.
- ✓ İllerin uluslararası düzeyde tanıtılarak bir dünya şehri olmasına katkı sağlanması.
- ✓ Lobicilik konusunda faaliyetlere zemin hazırlanması.
- ✓ Kentlerin yaşam kalitesini arttırmak amacıyla trafik, çevre, halk sağlığı, iyi yönetim, inovasyon, e-devlet... gibi hususlarda dünyadaki trendleri yakından takip edebilme fırsatının verilmesi.
- ✓ Uluslararası birliklere üye olan teşkilatlarla iş birliğinin artırılması.
- ✓ Kentlerde icra edilen faydalı uygulamaların uluslararası alanlarda tanınırlığının artırılması.
- ✓ Kentlerde istihdam oluşturacak ve ekonomik bakımdan kentin kalkınmasına katkı sunacak uluslararası projeler yürütülmesi.
- ✓ Kentin yerli ve yabancı ziyaretçi sayısının çoğalmasına katkı sunulması.

Türkiye’de son dönemde aktif bir şekilde yürütülen kent diplomasisinin faydaları olduğu gibi süreçte yaşanan sorunlarda meydana gelmektedir. Yerel yönetim birimleri her ne kadar fayda sağlamak amacıyla uluslararası faaliyetlerde bulunsa da her yıl ödenen ve/veya yüksek bulunan aidat ücretleri gibi olumsuz durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunlar şu şekilde özetlenebilir (Tuzcuoğlu vd., 2020: 1233):

- Bazı teşkilatların yüksek aidat talep etmesinden kaynaklanan maddi sıkıntılar.
- Kuruluşlar arası iletişimde meydana gelen öngörülemeyen kopukluklar.
- Ülkeler arasındaki saat farkları,
- Bazı kuruluşların beklentileri karşılayacak faaliyetleri icra edememesi; bu faaliyetlerin yazıdan uygulamaya geçirilememesi.
- Kararları icraata sokacak gerçekçi mekanizmaların kurulamaması.

- Türkiye'nin AB'ye henüz tam üye olamaması nedeniyle AB'yle entegre çalışan alt kuruluşlara da üye olamaması.

Sonuç olarak yaşanan sorunlar ve kentler arası iş birlikleri ile ilgili olarak kent yönetimlerinin içinde bulunduğu ülkenin yasal ve geleneksel sınırları içerisinde ve politika alanına bağlı olarak hareket etme zorunluluğunun olması kentler arasında tam bir ortaklığın hayata geçirilmesini güç kılmaktadır. Bu sınırlamalara ve yaşanan sorunlara rağmen dünyada mümkün olmayan fakat kentler arası iş birlikleri ile kurulan ortaklıklar ile benzer sorunlar karşısında veya çevre, kalkınma, kültürel, eğitim ve sağlık gibi konularda ülkelerin senkronize hareket etmesini mümkün kılması, ülkeler arası iletişimi güçlendirmeye böylece genel diplomasiye de katkı sağlamaktadır.

3.2. Uluslararası Kuruluşlara Üyelikler ile Kurulan İş Birlikleri

Küreselleşmenin olumsuz etkileri sebebiyle belediyeler çevre sorunlarının çözümünde yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu durum belediyeler arasında iş birliği adına faaliyet gösteren birçok uluslararası kuruluşun ortaya çıkmasına da sebep olmuştur. Bu anlamda Birleşmiş Milletler tarafından çevre konusunda düzenlenen ilk önemli konferans 1972 yılında Stockholm'de gerçekleştirilen İnsan Çevresi Konferansıdır. Sonra 1976'da Vancouver'da İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat I) gerçekleştirilmiştir. Bu etkinliklere paralel olarak yine bu bağlamda 1978 yılında kurulan Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı da şehirleşme ve göç faktörlerine bağlı çevre sorunlarına yeterli miktarda ekonomik ve siyasi destek bulunamamıştır.

1996'da İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat II, yeni gündemini "Herkes İçin Yeterli Barınma ve Sürdürülebilir Yaşam Alanları" olarak belirlemiştir. Burada mevcut üretim ve tüketim modellerinin sürdürülemezliği vurgulanmış ve şehirlerin kalkınmada merkezi unsur olarak şehirleşme olgusu kabul edilmiştir. Bu deklarasyon, 2000 yılında kabul edilen Binyıl Kalkınma Hedeflerini ve ilerleyen 15 yıldaki kalkınma uygulamalarını şekillendirmiştir.

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde, 2016 Paris İklim Anlaşmasında ve Habitat III Konferansında (2016) da küresel iklim değişikliğinin arz ettiği tehlikeler vurgulanmıştır. Bu etkinliklerde de benzer şekilde yine kent politikaları, yerel ekonomiler, belediyelerin kalkındırılması gibi çevresel sorunlara yönelik hususların önemi vurgulanmıştır. Zira şehirler dünyanın %2 yüzey alanını oluştursa da enerji tüketiminin %78'inden ve sera gazı kirliliğinin de %60'ından mesuldürler. 2050 yılında dünya nüfusunun %68'ine ev sahipliği yapması tahmin edilen şehirlerin çevresel sorunlar açısından önemszenmesi gerekmektedir (<http://uclg-mewa.org/uclg-mewa-cevre-komitesi/>, 15.03.2021).

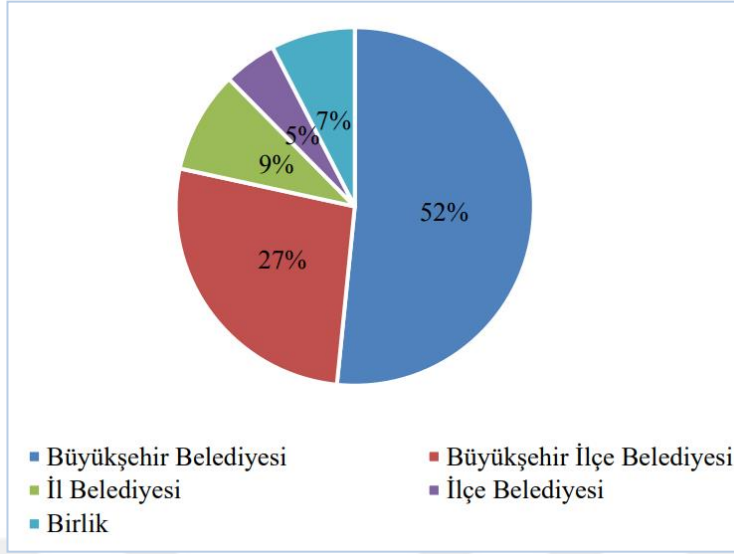
Bu konuda Türkiye Belediyeler Birliği de birçok çalışma yürütmektedir. Bu anlamda Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatına katkı sunarken Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Birliğinde de belediyeleri temsil etmektedir. Ayrıca Dünya Su Konseyine de üyedir ve üyelik ağını sürekli genişletmeye devam etmektedir (<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararası-iliskiler/birlesmis-kentler-ve-yerel-yonetimler-dunya-teskilati-uclg>, 20.12.2020). Bu anlamda Türkiye'nin üyesi olduğu 133 uluslararası kuruluş (dernek, organizasyon, komite, konsey, fon, program, platform...) bulunmaktadır. Bu uluslararası kuruluşlarla girilen etkinlik ilişki adedi 251'dir (Tablo 1).

Marmara Belediyeler Birliği (MBB), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile değinilen konularda iş birliğini geliştirmek üzere mutabakat anlaşması imzalamıştır (Bak., Şekil 1). Yerel yönetimlerin uluslararası kuruluşlara üyelik yüzdeleri konusunda Şekil 1'e bakılabilir (Tuzcuoğlu vd., 2020: 1222). Türkiye'deki yerel yönetim kuruluşlarının 1995-2020 yılları arasında uluslararası kuruluşlara üyelik rakamları Şekil 2'de gösterilmiştir (Tuzcuoğlu vd., 2020: 1223).

Tablo 1. Türkiye’de illere göre belediyelerin uluslararası kuruluşlara üyelik sayıları

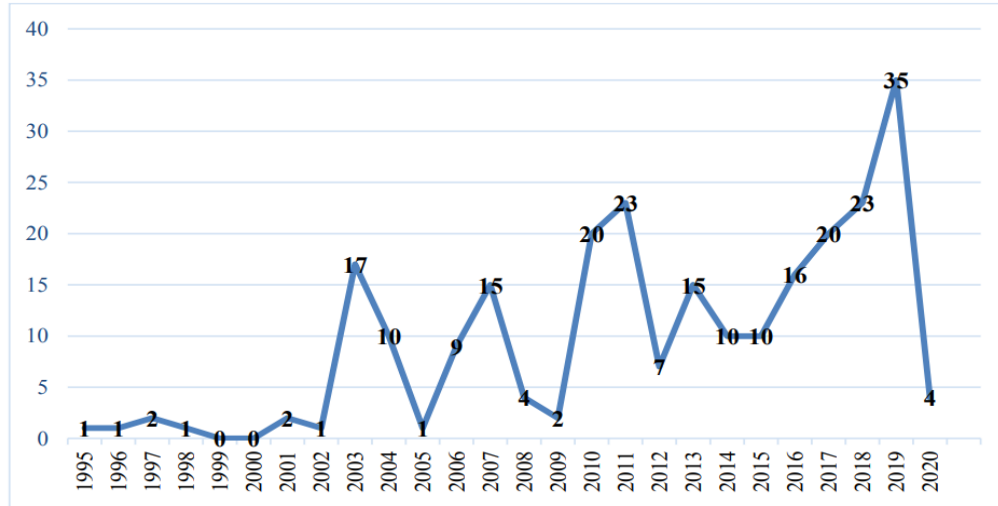
Plaka Kodu	Şehir	Üyelik Sayısı	Plaka Kodu	Şehir	Üyelik Sayısı	Plaka Kodu	Şehir	Üyelik Sayısı
1	Adana	1	28	Giresun	-	55	Samsun	1
2	Adıyaman	1	29	Gümüşhane	-	56	Siirt	-
3	Afyon	3	30	Hakkari	-	57	Sinop	-
4	Ağrı	-	31	Hatay	-	58	Sivas	-
5	Amasya	2	32	Isparta	-	59	Tekirdağ	1
6	Ankara	31	33	Mersin	8	60	Tokat	2
7	Antalya	12	34	İstanbul	44	61	Trabzon	3
8	Artvin	-	35	İzmir	33	62	Tunceli	1
9	Aydın	1	36	Kars	-	63	Şanlıurfa	-
10	Balıkesir	2	37	Kastamonu	-	64	Uşak	-
11	Bilecik	-	38	Kayseri	-	65	Van	-
12	Bingöl	-	39	Kırklareli	1	66	Yozgat	-
13	Bitlis	-	40	Kırşehir	1	67	Zonguldak	4
14	Bolu	3	41	Kocaeli	6	68	Aksaray	-
15	Burdur	1	42	Konya	3	69	Bayburt	-
16	Bursa	30	43	Kütahya	1	70	Karaman	-
17	Çanakkale	2	44	Malatya	1	71	Kırıkkale	-
18	Çankırı	-	45	Manisa	1	72	Batman	-
19	Çorum	1	46	Kahramanmaraş	1	73	Şırnak	-
20	Denizli	3	47	Mardin	1	74	Bartın	-
21	Diyarbakır	4	48	Muğla	5	75	Ardahan	-
22	Edirne	2	49	Muş	-	76	Iğdır	-
23	Elazığ	-	50	Nevşehir	3	77	Yalova	5
24	Erzincan	-	51	Niğde	-	78	Karabük	1
25	Erzurum	2	52	Ordu	-	79	Kilis	-
26	Eskişehir	3	53	Rize	1	80	Osmaniye	-
27	Gaziantep	26	54	Sakarya	1	81	Düzce	1

Kaynak: <https://yerelyonetimler.csb.gov.tr>,15.03.2021.

Şekil 1: Türkiye’de yerel yönetim türüne göre uluslararası kuruluşlara üyelikler

Kaynak: Tuzcuoğlu vd., 2020: 1222.

Şekil 2: Yıllara göre yerel yönetimlerin uluslararası kuruluşlara üyelikleri

Kaynak: Tuzcuoğlu vd., 2020: 1223.

3.2.1. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı (UCLG-United Cities and Local Governments)

Yerel ve bölgesel yönetimlerin özerkliği konusunda küresel boyutta en aktif örgüt olarak tanımlanan Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı ön sırada gelmektedir. Bu teşkilat, Habitat II Konferansı’nda (1996, İstanbul) alınan kararla uzun bir süreç sonunda, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Dünya

Birleşmiş Kentler Federasyonu Metropol Kentler Birliği örgütlerinin birleşmesiyle oluşturulmuştur.

Bu Teşkilat dünyanın yaklaşık 5 milyar kentliyi temsil eden en geniş yerel ve bölgesel yönetim ağıdır. Bu teşkilata BM üyesi olan 192 ülkenin 140'ında aktif üyelere sahiptir. Teşkilat kentlilerin görüşlerini küresel platformlara taşımaktadır. Teşkilatın genel merkezi İspanya'nın Barselona kentindedir ve Ocak 2004'ten itibaren fiilen faaliyette bulunmaktadır.

Özetle bu teşkilat, yerel yönetimler arası iş birliğini, yerel yönetimlerin etkin bir şekilde temsil edilmesini, yerel yönetimler konusunda uluslararası iş birliğini sağlamak, ırk ve cinsiyet eşitliğini teşvik etmek, kardeş şehir uygulamalarını desteklemek, güçlü ve etkili demokratik yerel yönetimi hayata geçirmek konusunda çalışmaklar yapmak, bu konuda politikalar oluşturmak, kamuoyu hassasiyetini artırmak, farkındalık bilinci geliştirmek gibi amaçlar doğrultusunda çalışmalarını sürdürmektedir.

100'den fazla ülkeden üyeleri bulunan bu kuruluşun içinde Türkiye'den Kocaeli (Gebze), Mardin (Nusaybin), Balıkesir (Marmara), Tunceli (Merkez) Hakkâri (Şemdinli) belediyelerinin yer aldığı görülmektedir (<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/birlesmis-kentler-ve-yerel-yonetimler-dunya-teskilati-uclg>, 20.12.2020).

3.2.2. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA, *United Cities and Local Governments Middle East and West Asia Section*)

Bu kuruluşun Türkiye ve bazı Ortadoğu ülkeleri dâhil 100 civarında üyesi bulunmaktadır. Bu kuruluş da yukarıda sözü edilen Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatının belediyeçilikle ilgili amaçları doğrultusunda çalışmalarını sürdürmektedir (<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/orta-dogu-ve-bati-asya-bolge-teskilati-mewa>, 20.12.2020). Bu kuruluş, Türkiye'deki farklı siyasi partilere mensup belediye başkanları arasında da koordinasyonu sağlamaktadır (İkizer, 2017: 132-133). Bu teşkilata Türkiye'nin 102

üyeliği bulunmaktadır. UCLG-MEWA'ya üye belediyeler aşağıda Tablo 2'de verilmiştir. Ayrıca teşkilata MBB'inde üyeliği bulunmaktadır (<https://yerelyonetimler.csb.gov.tr>, 15.03.2021).

Tablo 2. Türkiye'deki belediyelerin UCLG-MEWA üyelikleri

Sıra	İl Adı	Belediye Türü	Sıra	İl Adı	Belediye Türü	Sıra	İl Adı	Belediye Türü
1	Adıyaman	Merkez	34	Hatay	Antakya	67	Mardin	Nusaybin
2	Afyon	Merkez	35	İstanbul	Adalar	68	Mersin	Akdeniz
3	Ankara	Büyükşehir	36	İstanbul	Bağcılar	69	Mersin	Aydıncık
4	Ankara	Kahramankazan	37	İstanbul	Beşiktaş	70	Mersin	Çamlıyayla
5	Antalya	Alanya	38	İstanbul	Beylikdüzü	71	Mersin	Mezitli
6	Antalya	Birlik	39	İstanbul	Büyükkçekmece	72	Mersin	Tarsus
7	Antalya	Büyükşehir	40	İstanbul	Esenler	73	Muş	Malazgirt
8	Aydın	Kuşadası	41	İstanbul	Esenyurt	74	Nevşehir	Acıgöl
9	Balıkesir	Bandırma	42	İstanbul	Fatih	75	Nevşehir	Göreme
10	Balıkesir	Karesi	43	İstanbul	Gaziosmanpaşa	76	Nevşehir	Kaymaklı
11	Batman	Merkez	44	İstanbul	Maltepe	77	Nevşehir	Merkez
12	Bitlis	Bitlis	45	İstanbul	Sancaktepe	78	Nevşehir	Mustafapaşa
13	Bitlis	Tatvan	46	İstanbul	Sultanbeyli	79	Nevşehir	Uçhisar
14	Bursa	İznik	47	İstanbul	Şile	80	Nevşehir	Ürgüp
15	Bursa	Mudanya	48	İstanbul	Tuzla	81	Niğde	Merkez
16	Bursa	M. Kemalpaşa	49	İstanbul	Ümraniye	82	Ordu	Büyükşehir
17	Bursa	Nilüfer	50	İstanbul	Zeytinburnu	83	Ordu	Ünye
18	Bursa	Orhangazi	51	İzmir	Büyükşehir	84	Rize	Merkez
19	Bursa	Osmangazi	52	İzmir	Karaburun	85	Sakarya	Akyazı
20	Bursa	Yenişehir	53	İzmir	Mordoğan	86	Şanlıurfa	Büyükşehir
21	Çanakkale	Gülpinar	54	İzmir	Ödemiş	87	Şanlıurfa	Eyyübiye
22	Çanakkale	Merkez	55	İzmir	Seferihisar	88	Şanlıurfa	Haliliye
23	Diyarbakır	Büyükşehir	56	İzmir	Urla	89	Şanlıurfa	Siverek
24	Diyarbakır	Büyükşehir	57	Kahramanmaraş	Büyükşehir	90	Tekirdağ	Çorlu
25	Diyarbakır	Yenişehir	58	Kırklareli	Babaeski	91	Trabzon	Merkez
26	Düzce	Merkez	59	Kırşehir	Merkez	92	Van	Bostaniçi
27	Erzincan	Merkez	60	Kocaeli	Büyükşehir	93	Van	Merkez
28	Erzincan	Merkez	61	Kocaeli	Gölcük	94	Van	Tuşba
29	Eskişehir	Tepebaşı	62	Konya	Selçuklu	95	Yalova	Merkez
30	Gaziantep	Büyükşehir	63	Malatya	Merkez	96	Ankara	Altındağ
31	Gaziantep	Büyükşehir	64	Manisa	Merkez	97	İzmir	Menderes
32	Hakkari	Merkez	65	Mardin	Kızıltepe	98	İstanbul	Beykoz
33	Hakkari	Yüksekova	66	Mardin	Merkez			

Kaynak: <https://yerelyonetimler.csb.gov.tr>, 15.03.2021.

3.2.3. Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (*CEMR-Council of European Municipalities and Regions*)

Bu kuruluş, Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı'nın (UCLG) Avrupa bölge teşkilatını oluşturan ve en geniş temsile sahip bir topluluktur. 1951 yılında bir grup Avrupalı belediye başkanı tarafından kurulmuştur. Günümüzde bu kuruluş, 41 ülkeden (28'i AB üyesi) 60 ulusal birlik aracılığıyla, 150.000 belediye ve yerel yönetimi temsil etmektedir.

Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatının yukarıda değinilen etkinliklerine benzer şekilde bu kuruluş da yerel yönetim özerkliği, yerinden yönetim ve vatandaş katılımının geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir. Bu anlamda çevre, ulaşım, uluslararası iş birlikleri, sürdürülebilir yerel kalkınma, yerelde kadın erkek eşitliği, sosyal dayanışma gibi alanlarda oluşturulan çalışma grupları sayesinde yerel yönetimlerin haklarını korumaya çalışmaktadır. Ayrıca AB yasama sürecinde etkin bir lobi faaliyeti sürdürmektedir. Türkiye'de bu kuruluşa üye olarak Ankara Vilayetler Hizmet Birliği ve Trabzon Belediyesi vardır (<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/avrupa-belediyeler-ve-bolgeler-konseyi-cemr>, 20.12.2020).

3.2.4. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (*KONGRE-Congress of Local and Regional Authorities*)

Bu kongre, Avrupa çapında ilk ve en geniş siyasi organizasyon olan ve 1949 yılında kurulan Avrupa konseyinin bir alt organıdır. Konseyin amacı, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, hukuk devleti ve çoğulcu demokrasi ilkelerine bağlılığın artırılması gibi konularda çalışmaktır.

Bu bağlamda Kongre'nin görevi, üye ülkelerde yerel ve bölgesel demokrasiyi ve bu yönetimlerin özerkliğini güçlendirmek, bu konuda iş birliğini güçlendirmektir (<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/avrupa-konseyi-yerel-ve-bolgesel-yonetimler-kongresi-kongre>, 20.12.2020). Kongre kurulduğundan beri pek çok alanda Avrupa Çevre Sözleşmesi (2000) dâhil olmak üzere, bir dizi uluslararası sözleşmenin hazırlanmasına katkıda bulunmuştur. Türkiye'nin Kongre'deki temsilci sayısı 18'dir (<https://rm.coe.int/168071b2d2>, 01.05.2021).

3.2.5. Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi (*CoR-European Committee of the Regions*)

Bu komite 1994 yılında kurulmuş olup yerel yöneticilerin AB'deki karar alma süreçlerine aktif katılımını amaçlamaktadır. Bu komiteye ait meclis, 5 yıllık süre için seçilen 350 asil ve 350 yedek üyeden oluşur. Komite bir danışma kuruluşu olup bağlayıcı kararlar alamamaktadır. Ancak AB Konseyi ve Komisyonu yerel yönetimleri doğrudan ilgilendiren kararlar alırken bu komitenin görüşüne başvurmak zorundadır. Komite uzman altı komisyon aracılığıyla iklim, çevre, enerji komisyonu ve diğer çevresel sorunlar konusunda öneriler hazırlamakta ve bunları genel kurulda görüşerek karar haline getirmektedir. Yılda ortalama 50'den fazla görüş karara bağlanabilmektedir. Bu komite, AB politikalarına dair şeffaf değerlendirmeler içeren 'Etki Raporu' adında yıllık raporlar da yayımlamaktadır (<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/avrupa-birligi-bolgeler-komitesi-cor>, 20.12.2020).

3.2.6. Avrupa Bölgeleri Meclisi (*AER-Assembly of European Regions*)

Bölgeler arası iş birliği kurabilmek amacıyla 1985 tarihinde kurulan bu meclis, 35 ülke, 230 bölge ve 15 bölgeler arası örgütü üye olarak bünyesinde barındıran bağımsız bölgeler ağıdır. Bu meclisin vizyonu; Avrupa'da güçlü bir iş birliği prensibini hâkim kılmak; Avrupalı bölgesel karar vericilerin çıkarlarını ilerletmek; Bölgeselliği Avrupa'da daha görünür kılmak; bu yönde politik, ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlayıcı adımlar atmaktır (<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/avrupa-bolgeleri-meclisi-aer>, 20.12.2020).

Türkiye'den toplam 11 yerel yönetim AER tam üyesidir (Adana, Denizli, Antalya, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri ve Sakarya Büyükşehir Belediyeleri; Edirne, Kırşehir ve Muş İl Özel İdareleri). Temel çalışma alanlarından biri yerel yönetimlerin gelişmesi ve güçlenmesi için Avrupa düzeyinde önderlik yapmaktır. Bu amaçla Bölgeselleşme Gözlemevi adıyla bir araştırma merkezi de oluşturmuştur. Burada yerel yönetim uzmanlarını bir araya getirerek raporlar düzenlemektedir (https://www.yereldeab.org.tr/Portals/8/yayinlar/vb_ve_se_kitapcik_tr.pdf, 01.05.2021).

3.2.7. Avrupa-Akdeniz Bölgesel ve Yerel Meclisi (ARLEM-Euro-Mediterranean Regional and Local Assembly)

Bu meclis, Avrupa Birliği ve Akdenizli ortaklarından oluşan yerel-bölgesel yönetim temsilcileri topluluğudur. 2010 yılında kurulmuştur. Bu kuruluş, yerel yönetimleri siyasi açıdan temsil etmeyi, siyasi diyalogu devam ettirmeyi ve bölgeler arası iş birliğini teşvik etmeyi hedeflemektedir. 40'ı AB, 40'ı Akdeniz'e kıyısı olan ve 15'i de diğer ülke temsilcilerinden oluşan 80 üyesi vardır. Bu kuruluştaki Türkiye'yi, Kocaeli, Balıkesir, Melikgazi, Nazilli ve Sarıçam Büyükşehir Belediyeleri belediye başkanlarından oluşan 5 üye temsil etmektedir (<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararası-iliskiler/avrupa-akdeniz-bölgesel-ve-yerel-meclisi-arlem>, 20.12.2020).

3.3. Projeye Bağlı Kurulan İş Birlikleri

Belediye Kanunun 74. maddesine göre belediyeler, kendi görev alanlarındaki faaliyetler bağlamında bir proje çerçevesinde meclis kararlarının alınmasıyla ülke dışındaki diğer belediyelerle iş birliği yapabilmektedir. Bu bağlamda üretilen projeler, belediyenin temel teknik altyapı projeleri yanında yerel kalkınmanın sağlanmasını amaçlayan ekonomik, sosyal ve çevresel kapsamlı projeler de olabilir. Sosyal içerikli projeler AB tarafından öncelikli olarak desteklenmektedir. Bu destek de belli şartlara tabidir (Özcan, 2006: 15-16):

- Projeye daha fazla aktörün dahil edilmesi;
- İç denetim imkânlarının yeterliliği;
- Hizmet hedefinin kapsamlı olması;
- Proje yönetme sürecine geniş kitleleri katabilme;
- Geniş ortaklık geleneğinin sağlanması;
- Kısıtlı kaynakların verimli kullanımı.

Türkiye'deki kentlerin proje bazında gerçekleştirdikleri ve geliştirdikleri iş birliklerinin çoğu AB Hibe programları tarafından desteklenmektedir. Kentlerin yanı sıra TBB, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Müdürlüğü ve Vilayetler Birliği'nin de AB ile projeye bağlı iş birlikleri mevcuttur. Bu yönüyle projeye bağlı

kurulan iş birliklerinin çok aktörlü bir yönetim anlayışıyla yürütüldüğü görülmektedir.

Kent ve çevresel sorunlara yönelik TBB İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliği'nin (SALAR) iş birliğinde yürütülen Belediye Ortaklık Ağları Projesi (TUSENET) ve Belediye Ortaklık Ağları II Projesi (TUSELOG) eşleştirme alanında yürütülmüş önemli projelerdir. TUSENET (2006-2011), Türkiye'den 23 İsveç'ten 6 belediye ve TUSELOG (2012-2016), Türkiye'den 19 İsveç'ten 5 belediye arasında ortaklık kurulan projelerdir. Proje kapsamında özellikle sürdürülebilirlik, çevre, katı atık, su yönetimi, enerji, toplumsal cinsiyet eşitliği ortaklık konuları arasında yer almıştır (Kavanoz, 2020: 357).

Kentler arası kurulan iş birliklerinin muvaffakiyeti için önemli ölçütler şu şekilde sıralanabilir (Aydınlı ve Memiş, 2012: 652):

- Kurulan ortaklıklar arasında zamanın ve faydalanılacak finansal kaynakların açık bir şekilde ortaya koyulması,
- Proje sürecinde sivil toplum düzeyinde halkın katılım sağlaması,
- Amaç ve beklentilerin karşılıklı olarak belirtilmesi ve bunun üzerine anlaşma sağlanması,
- Tarafların birbirine güven ve saygı göstermesi,
- Proje kapsamında beklenen somut çıktılarının belirtilmesi,
- Hükümetin desteği,
- Halkın farkındalığının artırılması,
- Serbest bilgi paylaşımı,
- Proje maliyetinin aktarımı ve kaynak bulunması,
- İhtiyaç üzerine odaklanması.

Bununla birlikte Türkiye'nin yıllardır münasebeti bulunduğu Avrupa Birliği, yerel yönetimlere, tabandan gelen sosyo-kültürel entegrasyonla kalıcı olabilmesi, halka en yakın yerde etkili hizmet sunabilmesi ve çoğulcu/katılımcı demokrasinin gelişmesi bakımından önem vermekte ve bu bağlamda da ülkeler arası iş birliklerini önemseyişi vurgulanmaktadır. Türkiye'nin adaylık sürecinde AB ile müzakerelerin

başlamasıyla, AB hibe programlarının desteğiyle, gerek yereldeki bir sorunu çözmeye gerekse bilgi ve deneyim paylaşımına dayalı belediye ortaklık projeleri artmıştır. Türkiye’de yakın geçmişte uygulanan uluslararası projeler şunlardır (<http://www.yereldiplomasi.gov.tr/category/projeler/uygulanmis-projeler/>, 13.12.2020):

- Romacted Projesi,
- İş Birliği Geliştirme (Türkiye-İspanya),
- İstihdam için Koordinasyon ve Eğitim Projesi (İSKEP) ,
- Türkiye’de Avrupa Birliği’ne Yakınlaşma ve Yerel Yönetim Reformlarının Desteklenmesi Projesi,
- Evlilik Öncesi Eğitim Projesi,
- Okullar Hayat Olsun Projesi,
- Güvenli Kentler Projesi,
- AB İşleri İçin Valiliklerde Kapasite Oluşturulması Teknik Destek Projesi (VABPRO),
- İnsan Hakları Geliştirilmesi Ortak Programı,
- Çocuk Dostu Şehirler Projesi,
- İstanbul AB’ye Hazırlanıyor Projesi,
- Belediyeler AB’ye Hazırlanıyor Projesi,
- LAR II – Yerel Yönetim Reformu Projesi,
- LOGO-EAST Projesi,
- Türkiye’de Avrupa Birliği’ne Yakınlaşma ve Yerel Yönetim Reformlarının Desteklenmesi Projesi.

Bunlarla birlikte Türkiye’de halen devam etmekte olan ve TBB’nin girişimleri ile iş birliği kurulan projeler gerçekleştirdiği faaliyetlerle birlikte Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Projeye bağı kurulan iş birliklerinin gerçekleştirdiği faaliyetler

Proje İş Birliğinin Adı	Gerçekleştirdiği Faaliyetler
Türkiye – Karadağ Yerel Yönetimler İşbirliği Projesi	- TBB tarafından yürütülen proje kapsamında, Karadağ İslam Birliği tarafından talep edilen 5 adet cenaze yıkama-nakil aracı ilgililere teslim edilmiştir. - Karadağ'ın Sancak Bölgesinde yer alan Rozaje Belediyesi heyetine Türkiye’de hazırlanan Yerel Yönetimler konulu eğitim programı kapsamında, kentsel dönüşüm, belediye yatırımları ve sosyal hizmet uygulamaları gibi konular çerçevesinde çalışma ziyaretleri düzenlenmiştir.
Türkiye – Kosova Yerel Yönetimler İşbirliği Projesi	- Proje kapsamında Kosova’da Mamuşa Belediyesine 1 adet cenaze aracı hibe edilmiştir. - Projeyi destekleyici bir faaliyet olarak Kosova'nın Dragaş-Gora bölgesinde Çanakkale Zaferi ile ilgili tiyatro oyunları sahneleyen öğrenci grubuna yönelik olarak, 1-5 Kasım 2016 tarihleri arasında Çanakkale ve İstanbul’u kapsayan bir kültürel gezi programı düzenlenmiştir.
Türkiye – Bosna Hersek Yerel Yönetimler İş birliği Projesi	- Proje paydaşlarından Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) ile imzalanan “Ortak Proje ve İş Birliği Protokolü” çerçevesinde Bosna Hersek’te sel felaketinden zarar gören konutların tadilatının yapımı tamamlanmıştır. - Bosna’daki yerel yönetimlerin ihtiyaç duydukları konularda TBB kardeş şehir ilişkilerini kullanarak Türkiye’deki belediyeleri etkinleştirmekte ve ortak faaliyetler gerçekleştirmektedir.
Türkiye – Bulgaristan Yerel Yönetimleri İşbirliği Projesi	- Proje kapsamında Sofya Başmüftülüğü’ne 18 adet seyyar gasilhane hediye edilmiştir. - Yerel yönetimlerin ihtiyacı olan eğitim etkinlikleri için de görüşmeler yapılmıştır.
Türkiye – Makedonya Yerel Yönetimleri İşbirliği Projesi	- Proje kapsamında Gostivar Belediyesine çöp toplama aracı teslim edilmiştir. - Gostivar Mustafa Kemal Atatürk Okulu öğretmen ve öğrencilerinden oluşan 40 kişilik bir grup Türkiye’de TBB tarafından misafir edilmiştir. Okullar arasında “Kardeş Okul Ön Protokolü” de imzalanmıştır. - 2016 yılında Mustafa Kemal Atatürk Okulu TBB ve TİKA iş birliği sayesinde restore edilmiştir
Türkiye ve Lübnan’da Yerel Yönetimde Dirençlilik (Reslog)	- 2016-2020 Suriye krizi çözümü kapsamında TBB ve ÇBB ile iş birliği protokolü imzalanmış ve bu çalışmaya Türkiye, Lübnan ve Ürdün dâhil edilerek, İsveç’teki mülteci kabulüne ve yerel yönetime dair sorunlar ele alınmıştır.

Proje İş Birliğinin Adı	Gerçekleştirdiği Faaliyetler
Türkiye – Yemen Yerel Yönetimler İşbirliği Projesi	- TBB ve TİKA ortaklığın gerçekleştirilen bu proje ile Çukurova Kalkınma Ajansı ve İstanbul Medeniyet Üniversitesi temsilcilerinden oluşan bir heyet Yemen’e çalışma ziyaretinde bulunmuş ve ilgili üst düzey yöneticilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. - Türkiye’deki yerel yönetim mevzuatı Arapçaya tercüme edilerek ilgililere gönderilmiştir. - Yerel yönetim temsilcilerine yönelik eğitim programları düzenlenerek Ankara, İstanbul ve Kocaeli Büyükşehir Belediyelerine çalışma ziyaretlerinde bulunulmuştur.
Türkiye – Tunus Kardeş Şehirler Projesi	- TBB ve İçişleri Bakanlığı iş birliğinde; Tunus’ta yerel yönetimlerin geliştirilmesi sürecini desteklemek, bu kapsamda kardeş şehir ilişkilerini geliştirmek amacıyla bu proje icra edilmiştir. Bu kapsamda ilk ziyaret 2013 yılında İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü ve TBB temsilcilerinin katılımıyla Tunus’ta gerçekleştirilmiştir. - Tunus’ta Kardeş Kent Eşleştirme Programı düzenlenmiş ve programa TBB 115 kişilik bir heyetle katılmıştır. - 28 Türk belediyesi ile Tunus belediyeleri arasında kardeş kent protokolleri imzalanmıştır. Ayrıca başka iyi niyet protokolleri de gerçekleştirilmiştir. - Yerel yönetim temsilcisi katılımlı eğitim programları gerçekleştirilmiştir. Kardeş şehir ilişkilerini geliştirmek amacıyla Ankara’da hazırlık toplantısı yapılmış ve bu toplantıya 40 Belediye temsilcisi katılmıştır.
Türkiye ve İspanya Yerel Yönetimler Projesi	- TBB ile İspanya Belediyeler ve Kentler Federasyonu (FEMP) iş birliği çerçevesinde yürütülmüş bir projenin amacı, Türkiye ve AB üye ülkeleri belediyeleri arasında iş birliğini tesis etmektir. - Bu kapsamda küçük ve orta ölçekli 10 belediye arasında, ekonomik ve sosyal kalkınma planlarının oluşturulmasına ve kardeş şehir ilişkilerinin geliştirilmesine karar verilmiştir.
Türkiye - AB arasında Şehir Eşleştirme Hibe Programı	- 2014-2020 yılları arasını içeren Katılım Öncesi Yardım Aracı II (IPA) sürecinde, “AB yerel yönetimleri ile şehir eşleştirmenin teşviki” öncelik alan olarak nitelendirilmiştir. - Programın amacı, Türkiye ile AB yerel yönetimleri arasında Avrupa Birliğine katılım süreci kapsamında fikir ve tecrübe paylaşımını sağlamak ve bu kapsamda sürdürülebilir çözümler üretmektir.

Kaynak: <http://www.yereldiplomasi.gov.tr/category/isbirlikleri/>, 13.12.2020.

Tablo 3’te yer alan iş birliklerine bakıldığında kent diplomasisi kapsamında farklı ülkelerle pek çok alanda çalışmalar yürütüldüğü görülmektedir. Yerel yönetişimden ekonomik ve sosyal kalkınmaya, kardeş şehir ilişkilerinin geliştirilmesine, yardımlaşmaya kadar farklı alanlarda faaliyet göstermektedirler. Ancak bu birliklere bakıldığında çevre politikalarından ziyade kent diplomasisinin araçlarını kullanarak yerel politikanın gelişimine katkıda bulunduğu ve yerelin kalkınması için atılan adımlar olarak görülebilir.

3.4. Kentler Arası Ağlar ile Kurulan İş Birlikleri

Kentler arası kurulan ağlar, bilgi paylaşımı, ortak bir konunun bağlayıcılığı ve kendi sınırlarını aşmak noktasında ulusal ve uluslararası iş birliğini güçlendirmektedir. Weber ve Khademian’nın tanımına göre organizasyonlar, bireyler ve gruplar arasında kurulan devamlı bir mübadele ilişkisidir. Bununla beraber ağlar, kamu politikasının parçalanmış bir yönetim sistemi ve hiyerarşiyi sınırlandıran ve daha demokratik bir anlam içeren bir alternatiftir. Özellikle bilgi paylaşımı ve entegrasyon iş birliği kurulmasında kilit faktörlerdir (Kavanoz, 2020: 350).

Kent ve çevre sorunlarının çözümünde ortak paydaşlarla iş birliği gerekliliği ve buna bağlı olarak kentler arası kurulan ağlar da artış göstermektedir. Ekonominin küreselleşmesi, ürün ve hizmetler için yüksek kalitede bilginin getirdiği artan iç içe geçme, küreselleşme ve yersiz yurtsuzlaşma, düzensiz/sorunlu çevre, yatay ilişkiler, değer çoğulculuğu, yeni belirsizlikler ve riskler de içeren bilgi ve teknolojiye bağlı değişimler kentler arası ağlar için gerekli unsurlar olarak saymak mümkündür (Kavanoz, 2020: 351-352).

Konumuz ile bağlantılı olarak çalışmanın ikinci bölümünde kaleme alınan kentleşmeye bağlı olarak artan çevresel sorunlar kentler arası ağlar kurulmasında önemli neden olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte Aralık 2019’da Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve COVID-19 olarak adlandırılan virüs salgını Mart 2020 tarihi itibarıyla Türkiye’de de görülmeye başlamıştır. COVID-19 önlemleri kapsamında Ankara Büyükşehir Belediyesi rehberliğinde “COVID-19’a Karşı Dünya Başkentleri Platformu” kurulmuş ve Ankara merkezli “www.capitalsinitiative.org” internet adresi üzerinden dünya başkentleri salgın süreci ve yerel yönetimsel

önlemler hakkında detaylı bilgi paylaşımında bulunabilmektedirler (<https://www.ankara.bel.tr>, 03.04.2021).

Çevresel sorunlara ek olarak sürdürülebilir kalkınma, iklim değişikliği bağlamında ulusal ve uluslararası kurulan birçok ağ bulunmaktadır. Çalışmanın bir sonraki başlığı altında, burada 30'un üzerinde yer verilen uluslararası iş birliği oluşumlarının bazıları irdelenmektedir. Ayrıca Tablo 4'de genel bir bakış açısı oluşturması açısından kentler arası ağların amaçları ve Türkiye'de üye belediyelere yer verilmiştir (<http://www.yereldiplomasi.gov.tr/aglar/>, 02.05.2021):

- Uluslararası Şehir Yöneticileri Teşkilatı (International City Leaders)
- Uluslararası Kent Yönetimleri Derneği (International City/County Management Association)
- Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (International Council on Monuments and Sites)
- Türk Dünyası Belediyeler Birliği
- NALAS (Güney-Doğu Avrupa Yerel Yönetim Birlikleri Ağı-Network of Associations of Local Authorities South East Europe)
- Küresel Kardeş Kentler (Sister Cities International)
- Kıyı Bölgeleri Konferansı (Conference of Peripheral Maritime Regions)
- Küresel Belediye Başkanları Forumu (Global Mayors' Forum)
- METROPOLIS, (Metropol Kentler Birliği)
- Logictown Teşkilatı (Logical Town Association)
- İslami Başkentler ve Kentler Kurumu (Organization of Islamic Capitals and Cities)
- Gelişen Dünyada Kentsel Hareketlilik için İş birliği (CODATU)
- Güçlü Kentler Ağı (Strong Cities Network)
- Gelişen Dünyada Kentsel Hareketlilik için İşbirliği (CODATU)
- EUROCITIES (Avrupa Şehirler Birliği)
- Dünya Mirası Şehirler Örgütü (Organization of World Heritage Cities)
- Dünya Kentsel Kampanyası (World Urban Campaign)
- Cittaslow (Yavaş Şehirler)

- C40-Kentleri
- Bölgeler 20
- Barış için Belediye Başkanları (Mayors for Peace)
- Avrupa Tarihi Termal Kentler Birliği
- Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği
- Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi
- Avrupa Kaleli Kentler Birliği (European Walled Towns)
- Avrupa Enerji Kentleri
- Asya Belediye Başkanları Forumu (Asian Mayors Forum)
- Akıllı Dünya Kentleri (World Smart City)
- İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Sözleşmesi
- Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Ağı
- Yoksullukla Mücadele Eden Kentler Ağı

Tablo 4. Kentler arası ağların amacı ve kuruluşu üye belediyeler

Uluslararası Ağın Adı	Amacı	Kuruluşa Üye Belediyeler
Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB)	Uluslararası alanda yerel yönetimlerin sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlarını tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmektir.	İstanbul-Pendik, Zeytinburnu, Adalar, Bayrampaşa, Kartal Belediyesi, Beykoz İlçesi Çavuşbaşı Belde Belediyeleri, Düzce, Sakarya-Hendek, Trabzon-Hayrat, Bursa-İznik Belediyeleri
C40-Kentleri (C40 Cities)	İklim değişikliği konusunda anlamlı, ölçülebilir ve sürdürülebilir politikalar belirlemek ve bu konuda yerel yönetimleri desteklemektir.	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Metropol Kentler Birliği (METROPOLIS)	Büyükşehir çıkarlarını savunmak ve yerel ve küresel zorlukların üstesinden gelmek üzere performansını iyileştirmek	İstanbul, Diyarbakır ve Gaziantep Büyükşehir Belediyeleri
Avrupa Şehirler Birliği (EUROCITIES)	Avrupa kentlerinin ekonomi, kültür ve kamu hizmetleri gibi yerel yönetimleri ilgilendiren pek çok alanda bir araya gelmesini, ortak çalışma yapmasını sağlamak	Bursa, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Muş, Beylikdüzü, Beyoğlu, Kadıköy, Beşiktaş, Pendik, Mezitli, Nilüfer, Osmangazi, Karşıyaka

Uluslararası Ağın Adı	Amacı	Kuruluşa Üye Belediyeler
Küresel Belediye Başkanları Forumu (GCoM- Global Covenant of Mayors for Climate and Energy)	Ekonomi ve kültüre dair konularda kentler arası iş birliğini geliştirme, kent kalkınmasına destek sunma, kentsel yönetime dair kavram ve teknikleri geliştirme, küresel dayanışmayı teşvik etme gibi konularda çalışmalar yapmaktadır.	İstanbul, İzmir, Bursa, Antalya, Çankaya, Eskişehir, Bağcılar, Kadıköy, Maltepe, Bornova, Nilüfer, Tepebaşı (Eskişehir), Karşıyaka-İzmir, Beşiktaş, Seferihisar, Kocaeli, Şişli, Bayındır, Pendik, Gaziantep, Karşıyaka (Erdek-Balıkesir), Ataşehir, Denizli, Mezitli, Mersin, Avcılar belediyeleri
Avrupa Enerji Kentleri (Energy Cities)	Enerji konusunda üyelerin etkinliğini güçlendirmek; menfaatlerini gözetmek, lobi faaliyetleri yürütmek; ortak proje, bilgi-tecrübe paylaşımı ile üye girişimlerini teşvik etmek	Bornova, Büyükçekmece, Gaziantep Büyükşehir, Karşıyaka ve Nilüfer belediyeleri
Bölgeler 20 (Regions-20)	Karbon emisyon salınımlarını azaltıcı ve küresel ısınma seviyesini düşürücü projeler geliştirmek; bu alandaki iyi uygulama örneklerini yaymak ve bölgelerde yeşil ekonomi farkındalığını artırmak	Muş Alparslan Üniversitesi, Kırşehir İl Müdürlüğü, Denizli Büyükşehir Belediyesi ve Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi
Sürdürülebilir Kentler Birliği (ICLEI-International Council for Local Environmental Initiatives/Local Government for Sustainability)	Hızlı kentleşme ve iklim değişikliğinden ekosistem bozulması ve eşitsizliğe kadar karmaşık sorunları belirleyip çözümlenmesine destek sağlamak	İzmir Büyükşehir Belediyesi, Seferihisar Belediyesi, Kadıköy Belediyesi, Çankaya Belediyesi, Kartal Belediyesi, Tepebaşı Belediyesi, Konya Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Seydikemer Belediyesi, Şişli Belediyesi ve Fındıklı Belediyesi
İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Sözleşmesi (The Covenant of Mayors for Climate and Energy)	İklim ve enerji konularına odaklanan oluşum yerel yönetimleri bir araya getirmek ve şehirlerin sera gazı salınımlarını azaltmak	Marmara Belediyeler Birliği, Gaziantep ve Pendik Belediyesi

Kaynak: Kuruluşların sayfalarında yer alan bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur.

Küreselleşmenin etkisi yerelin ön plana çıkmasına neden olmuş ve yerel yönetimden birincil derecede sorumlu belediyeler, sorunlar karşısında yetersiz kalır hale gelmiştir. Bu durum, dünyanın farklı ülkelerinde, farklı amaçlar ve çalışma alanlarıyla ilgili belediyeleri arasında iş birliği yapmasına neden olmuştur. Bu

bağlamda Tablo 4’de belediyelerin üye oldukları kentler arası ağların amacı ve bu oluşumlara Türkiye’de üye olan belediyeler bulunmaktadır. Aşağıda bu oluşumlar hakkında bazı bilgilere de yer verilmiştir. Verilen amaçlar doğrultusunda hareket edildiğinde çevre kirliliğinin asgari düzeye düşürülmesi ve kentlerin yaşanır hale gelmesinde diğer kentlerdeki örnek uygulamalar yol gösterici olacaktır. Benzer sorunların bertaraf edilmesi adına ortak hareket edilmesi sorunlarla mücadelede uygulamaya hız kazandıracaktır. Bu oluşumlardan yeterli derecede verim alabilmek adına ulusal ölçekteki çevre politikalarının yerel planlama süreçlerine aktarılması bu hususta oldukça önem arz etmektedir. Ayrıca, üye olan aktif belediye sayısının artırılması ve yerel yönetimin her biriminin devreye girmesi sorunlarla mücadele de merkezin yükünün hafifletilmesine, sorunların hızlı tespit edilip çözülmesini sağlayacaktır.

3.4.1. Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB)

2000 yılı Azerbaycan zirvesinde Türk dili ve lehçelerini konuşan ülkelerin devlet başkanları, ülkelerarası karşılıklı iş birliğinin geliştirilmesi kapsamında kararlar almışlardır. Bu anlamda kültürel ve tarihi ortaklıkların bulunduğu yerel yönetimler arası iş birliği kararı alınmıştır. Bu amaçla, 12 Kasım 2003 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Türk Dünyası Belediyeler Birliği kurulmuş ve 3335 sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması hakkındaki yasa kapsamında etkinliklerini sürdürmektedir. Bu birliğin merkezi İstanbul’dadır ve Yönetim Kurulunda 11 ülke temsil edilmektedir.

Birliğin amacı, uluslararası platformda ortak kültür ve medeniyet mirasını dikkate alarak, yerel yönetimlerin sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlarını tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmektir. Bu amaçla aşağıdaki konulardaki çalışmaları desteklemek hedeflenmiştir:

- Ortak tarihi ve kültürel mirası korumak,
- Sosyal, kültürel ve ekonomik iş birliğini geliştirmek,
- Kent ve kent yönetimlerinin sorunları belirlemek, çözüm üretmek ve bu konuda yeni modeller araştırma konusunda yapılacak çalışmaları desteklemek.

Bu doğrultuda, TDBB, Azerbaycan Şehir Belediyeleri Birliği (AŞBMA) ve TİKA iş birliğinde, “Pandemi Sürecinde Belediyelerin Rolü” konulu bir program da gerçekleştirilmiştir. Bu birliğe Türkiye’de 148 belediyenin üyeliği mevcuttur. Kurucu on üye belediye arasında, İstanbul Pendik, Zeytinburnu, Adalar Belediyesi, Bayrampaşa Belediyesi, Kartal Belediyesi, Beykoz İlçesi Çavuşbaşı Belde Belediyeleri, Düzce, Sakarya Hendek Belediyeleri, Trabzon Hayrat, Bursa İznik Belediyeleri bulunmaktadır (<http://www.tdbb.org.tr/>, 02.05.2021).

3.4.2. C40-Kentleri (C40 Cities)

Bu kentler birliği kuruluşu, iklim değişikliğini ele alıp metropol kentlerin bu konuda iş birliğini amaçlayan bir teşkilattır. İklim değişikliği konusunda anlamlı, ölçülebilir ve sürdürülebilir politikalar belirlemeyi ve bu konuda büyük yerel yönetimleri desteklemeyi amaç edinmiştir. Londra Belediye Başkanı önderliğinde 2005 yılında 18 metropol kentin temsilcileri toplanmış ve çevreye salınan zararlı sera gazı emisyonlarını azaltılması konusunda bir sözleşme imzalamışlardır. Bu sözleşme bir ilk adım olmuştur. Ardından üye sayısı 2006 yılında 40’a çıkmış ve böylece C40 Kentleri ağı meydana gelmiştir.

Yerel iklim eylem planlaması üzerine yoğunlaşan oluşum Paris Antlaşması'nın hedeflerine ulaşmak ve yıkıcı iklim değişikliğinden kaçınmak için uyumluluğun sağlanması, enerji ve yapılaşma, ulaşım ve kent planlaması, hava kalitesi, gıda, atık ve su gibi iklim değişikliğine neden olacak konulara da odaklanmaktadır. Sürdürülebilir Atık Sistemleri (SWS) Ağı ile şehirlerin atık yönetimi operasyonlarını iyileştirerek karbon emisyonlarını azaltmalarına ve evrensel toplama ve güvenli arıtmaya doğru ilerlemelerine yardımcı olmaktadır. Atıklardan Kaynaklara Ağı ise şehirleri, rejeneratif ve döngüsel ekonomi ilkeleri aracılığıyla Sıfır Atık’a geçişi hızlandırmak, atık oluşumunu azaltmak ve düzenli depolama için desteklemektedir. Küresel atık üretimi, diğer tüm çevre kirleticilerinden daha hızlı artmaktadır. Tüm atık yönetimi eylemleri dikkate alındığında, atık sektörünün küresel olarak sera gazı emisyonlarının %10 ila 15’ini azaltabileceğini tahmin edilmektedir. Bununla birlikte atık oluşumunu azaltmaya yönelik eylemler de dikkate alındığında, sektör küresel emisyonları %20’ye kadar azaltabileceği ön

görülmektedir. Hava Kalitesi Ağı, halk sağlığını iyileştirmek ve iklim hedeflerine ulaşmak için hava kirliliğini ölçme, anlama ve azaltma çabalarını desteklemek için şehirlerin hava kalitesi politikaları ve çözümleri geliştirmesine ve uygulamasına yardımcı olmaya odaklanmaktadır. Bu oluşumun içinde Türkiye’den sadece İstanbul bulunmaktadır (<https://www.c40.org/>, 02.05.2021).

3.4.3. Metropol Kentler Birliği (METROPOLIS)

1985’te kurulan METROPOLIS, büyükşehir çıkarlarını savunmak ve yerel ve küresel zorlukların üstesinden gelmek üzere büyükşehirlerin performansını iyileştirmek için dünya çapında siyasi liderleri, politika yapıcıları ve uygulayıcıları birbirine bağlamak adına tüm dünyadaki metropol kentleri aynı çatı altında toplayan en büyük kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu birlik, sosyal, çevresel, kültürel ve ekonomik etkenler ışığında kent kalkınması üzerine projeler yapmayı ve etkinlik ağı oluşturmayı hedeflemektedir. Kentsel diplomasinin yürütülmesi araçlar ve kaynaklardan oluşan bir bilgi platformuna dayalı olarak kentsel kapasitelerin geliştirilmesi için çalışmalar yürütmektedir. Bu birlik, çağımız kent sorunlarına çözüm üretmede temel aktörler olarak yerel yönetimleri kabul etmektedir. Bu birlik, dünyanın dört bir yanından 137 büyükşehri temsil etmektedir. Birlik, büyükşehirlerin menfaatlerinin dünya çapında temsil edilip savunulması, kent sorunlarına yenilikçi çözümler tespit edilmesi, gelişmekte olan ülkelerin büyük kentlere ekonomik ve teknik destek sağlanması, karşılıklı fikir alış verişinde bulunulması anlayışının geliştirilmesi yönünde çalışmalar yürütmektedir. Türkiye’den İstanbul, Diyarbakır ve Gaziantep Büyükşehir Belediyeleri bu kuruluşa üyedir (<http://www.metropolis.org/>, 02.05.2021).

3.4.4. Avrupa Şehirler Birliği (EUROCITIES)

Bu birlik 1986’da Barcelona, Birmingham, Frankfurt, Lyon, Milan ve Rotterdam’dan oluşan altı büyük kentin belediye başkanları öncülüğünde kurulmuştur. Birlik, Avrupa kentlerinin ekonomi, kültür ve kamu hizmetleri gibi yerel yönetimleri ilgilendiren birçok konu kapsamında bir araya gelmesini, ortak çalışma yapmasını ve ilişkileri kuvvetlendirmeyi amaç edinmektedir. Bu oluşuma Türkiye’deki üye belediyeler şunlardır: Bursa, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Muş,

Beylikdüzü, Beyoğlu, Kadıköy, Beşiktaş, Pendik, Mezitli, Nilüfer, Osmangazi, Karşıyaka (<https://eurocities.eu/>, 02.05.2021).

3.4.5. Küresel Belediye Başkanları Forumu (GCoM- *Global Covenant of Mayors for Climate and Energy*)

Bu forum, kâr amacı olmayan ve merkezi Hong Kong'da bulunan bir teşkilattır. 2016 yılında kurulan bu oluşum, iklim sorunları konusunda dünyanın en büyük ve önemli koalisyonu olarak sayılmaktadır. Kuruluş, ekonomi ve kültüre dair konularda kentler arası iş birliğini geliştirme, kent kalkınmasına destek sunma, kentsel yönetime dair kavram ve teknikleri geliştirme, küresel dayanışmayı teşvik etme gibi konularda çalışmalar yapmaktadır.

Bu oluşum 10.000'den fazla şehir ve yerel yönetimin taahhüdü üzerine inşa edilmiş, şehir iklimi liderliği için en büyük küresel ittifaktır. Türkiye'de 26 belediye bu oluşum içindedir: İstanbul, İzmir, Bursa, Antalya, Çankaya, Eskişehir, Bağcılar, Kadıköy, Maltepe, Bornova, Nilüfer, Tepebaşı (Eskişehir), Karşıyaka-İzmir, Beşiktaş, Seferihisar, Kocaeli, Şişli, Bayındır, Pendik, Gaziantep, Karşıyaka (Erdek-Balıkesir), Ataşehir, Denizli, Mezitli, Mersin, Avcılar belediyeleridir (<https://www.globalcovenantofmayors.org/>, 02.05.2021).

3.4.6. Avrupa Enerji Kentleri (*Energy Cities*)

Enerji Kentleri, enerji ihtiyacının yenilenebilir enerji veya yeni teknolojilerin kullanılmasıyla giderilemeyeceğini kabul etmekte ve yerel katılım aracılığıyla kaynakların etkin kullanılması gerekliliğini öne çıkarmaktadır. Biri Belçika ve diğeri, de Fransa'da olmak üzere iki merkezi vardır. Enerji Kentleri 1990'da kurulmuş ve günümüzde otuz ülkede binden fazla yerel yönetimi temsil etmektedir. Kurumun ana hedefleri olarak, enerji konusunda üyelerin etkinliğini güçlendirmek; menfaatlerini gözetmek, lobi faaliyetleri yürütmek; ortak proje, bilgi-tecrübe paylaşımı ile üye girişimlerini teşvik etmek sayılabilir. Bu kuruluş, üye bir bölgenin ev sahipliğinde her yıl Enerji Kentleri Konferansı düzenlemektedir. Yine bu kuruluş, faaliyet alanı kapsamında düzenli olarak makaleler yayını yapmakta, çalıştay ve sanal seminer etkinlikleri düzenlemektedir (<http://www.yereldiplomasi.gov.tr/aglar/avrupa-enerji->

kentleri/, 03.05.2021). Türkiye’den Bornova, Büyükçekmece, Gaziantep Büyükşehir, Karşıyaka ve Nilüfer belediyeleri olmak üzere altı belediye bu oluşum içinde yer almaktadır (<https://energy-cities.eu/>, 03.05.2021).

3.4.7. Bölgeler 20 (Regions-20)

Özellikle çevre konusunda faaliyet gösteren birlik farklı ülkelerdeki yerel yönetimlerin bir araya gelmesi ile oluşturulmuştur. 2010 yılında BM desteği ile kurulan birliğin amacı, küresel ısınma seviyesini düşürücü projeler geliştirmek ve karbon emisyon salınımlarını azaltmaktır. Ayrıca bu alanda yapılan iyi uygulama örneklerinin yayılması ve bölgelerde yeşil ekonomi farkındalığını artırılması da birliğin amaçlarındandır. Birliğe üye bölgesel yönetimlerin birbirleriyle bağlantı sağlayarak çevreye duyarlı projeler ve ekonomiler geliştirmesine de olanak sağlayan bir kuruluştur. Yerel yönetimler teknolojik yenilikleri ve çözümleri takip etmek amacıyla bu oluşuma üye olmaktadır ve günümüzde 560 üzerinde yerel yönetimi bir araya getirmektedir. Ayrıca önemli çevreci projelerin desteklenmesi için Yeşil Finans Ağı adlı girişim ile fon sağlanmaktadır (<http://www.yereldiplomasi.gov.tr/aglar/bolgeler-20/>, 02.05.2021). Türkiye’de Muş Alparslan Üniversitesi (3), Kırşehir İl Müdürlüğü (2), Denizli Büyükşehir Belediyesi (1) ve Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi (1) çevreye duyarlı projelerle bu oluşum içinde yer almıştır (<https://regions20.org/>, 02.05.2021).

3.4.8. Sürdürülebilir Kentler Birliği (ICLEI-International Council for Local Environmental Initiatives/Local Government for Sustainability)

ICLEI sürdürülebilir kentsel kalkınma amacı güden 2500’den fazla yerel ve bölgesel yönetimden oluşan küresel bir ağıdır. 125’ten fazla ülkede aktif olarak, sürdürülebilirlik politikasını belirlemekte ve düşük emisyonlu, doğa temelli, adil, dayanıklı ve döngüsel kalkınma için yerel eylem çalışmaları yürütmektedir. Bu ağın kapsamında hızlı kentleşme ve iklim değişikliğinden ekosistem bozulması ve eşitsizliğe kadar karmaşık sorunları belirleyip çözümlenmesine destek sağlamaktadır (<https://www.iclei.org/en/Home.html>, 02.05.2021).

Bu bağlamda oluşum, dünya çapında gerçekleştirilecek eylem için bir birleşme olarak kendini konumlandırmakta ve farklı ölçeklerde (kent-kent, kent-bölge, yerel-küresel veya yerel-ulusal) iş birliklerinin kurulmasında aracı rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Oluşum, sürdürülebilir kentsel kalkınmanın adımlarını şöyle sıralamaktadır: Düşük emisyonlu, doğa temelli, döngüsel, esnek, eşit ve insan odaklı kalkınma. Bu adımlar aynı zamanda oluşumun vizyonunu ortaya koymaktadır. İfade edilen vizyon kapsamında dünyanın farklı kentlerinde oluşturulan ofisler üzerinden faaliyetler yürütülmektedir. Bu oluşum içinde Türkiye'den 11 belediye bulunmaktadır. Bu belediyeler şöyledir: İzmir Büyükşehir Belediyesi, Seferihisar Belediyesi, Kadıköy Belediyesi, Çankaya Belediyesi, Kartal Belediyesi, Tepebaşı Belediyesi, Konya Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Seydikemer Belediyesi, Şişli Belediyesi ve Fındıklı Belediyesi'dir (Memiş, 2020: 110).

3.4.9. İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Sözleşmesi (*The Covenant of Mayors for Climate and Energy*)

Bu proje, AB Adaptasyon Stratejisi kapsamında başlatılmış ve Belediye Başkanları Sözleşmesi kapsamında, şehirlerin sera gazı salınımlarının azaltılmasını amaç edinmekte ve Avrupa Çevre Ajansı (*European Environment Agency*) tarafından desteklenmektedir. İklim ve enerji konularına odaklanan oluşum yerel yönetimleri bir araya getirmektedir. İklim emisyonlarının azaltılması dayanıklı kentlerin inşasında önemli faktörlerdendir. Bu konuda duyarlılığı artırmak, bu yönde yapılacak uygulamaları belirlemek ve şehirlerarası iş birliğini sağlamak hedeflenmektedir (<http://www.yereldiplomasi.gov.tr/aglar/adapte-belediye-baskanlari-mayors-adapt/>, 02.05.2021).

Küresel Belediye Başkanları Sözleşmesi, Avrupa'da ve ötesinde son sekiz yılda kazanılan deneyimlerden yararlanmakta ve girişim şu temel başarı faktörlere dayanmaktadır: aşağıdan yukarıya yönetim, çok düzeyli iş birliği modeli ve bağlam odaklı eylem çerçevesidir (<https://www.covenantofmayors.eu>, 02.05.2021).

3.5. Kardeş Şehir İlişkileri

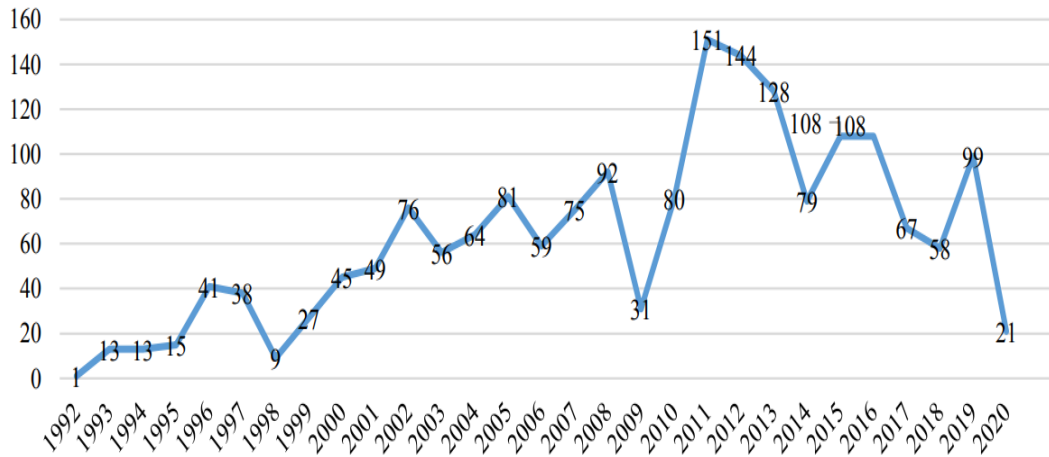
Kardeş şehir, uluslararası ilişkiler terminolojisinde *sister city* kavramı, uluslararası anlamda bir ülkedeki şehrin diğer ülke veya ülkelerdeki şehir veya şehirlerle partner olması (*town twining*) veya aynı ülke içerisinde başka bir şehirle kardeşlik ilişkisi kurması anlamında kullanılmaktadır (Özcan, 2006: 7). Kardeş şehir uygulamaları yerel yönetimlerin diplomasiye dâhil edilmesi ve uluslararası siyasette sistematik unsurlar ile varlığının ortaya konulması için atılan ilk adımdır (Ogawa, 2012: 11). Kardeş şehir ilişkisiyle birlikte yerel yönetimler arasında bilgi ve deneyim paylaşımı ile teknik, kültürel ve ekonomik iş birliği gibi ortak amaçlar edinilebilmektedir (Akman, 2016: 1057). Kardeş şehir; kasabalar, ilçeler, şehirler ve ülkeler arasında uzun vadeli kültür ve eğitim değişimi aracılığıyla diplomatik ilişkiler kurmak ve yurttaşlar arasında barışı tesis etmek amacıyla İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşmuştur (Akman ve Akman, 2017: 229).

Türkiye'de ilk kardeş şehir ortaklığı İstanbul ile Rio De Jenerio (Brezilya) arasında 1965'te imzalanmıştır (Ogawa, 2012: 11). 1980'li yıllardan sonra gerçekleştirilen kardeş şehir ilişkilerinin temelinde ekonomik nedenler bulunmaktadır (Akman ve Akman, 2017: 232). Daha sonra bu uygulama kültürel ilişkilerin devam ettirilmesine katkı sunan mühim bir diplomasi aracı olmuştur. Bu yakınlaşmaların benzeri ülkemizde 1990 yıllarından itibaren Azerbaycan, Gürcistan, Bulgaristan, Romanya ve diğer Orta Asya Türk Cumhuriyetleri gibi ülkelerin kentleri ile kardeş şehir ilişkileri kurulmasıyla başlamıştır (Sezer ve Bayram, 2014: 90). Özellikle 2000'li yıllardan sonra kardeş şehir sayılarında hızlı bir artışın en önemli nedeni AB'nin ve TBB'nin kardeş şehircilik eşleştirmelerine destek vermesidir. Ayrıca 2005 yılında çıkan 5393 sayılı Belediye Kanunu'na kardeş şehir ilişkisinin dâhil edilmesi ve belediye görev ve yetkileri arasında sayılması Türkiye'deki belediyelerin kardeş şehir uygulamalarını güçlendirmektedir (Akman, 2016: 1062). Merkezi hükümetin yerel diplomasiyi ulusal diplomasinin tamamlayıcı aracı olarak görmesi ve belediyeleri bu alanda teşvik etmesi de kardeş şehir ilişkilerini daha etkin hale getirmiştir (TBB, 2017: 65). Kardeş şehir kavramı günümüzde hem belediye hem de toplum nazarında oldukça popülerdir.

Kardeş şehir uygulamasının en önemli işlevi, şehirlerarasında iyi yönlü ilişkiler kurulmasını sağlamasıdır. Bu iş birliklerin diğer çok yönlü işlevleri, yerel hizmetler konusunda teknik bilgi ve tecrübe paylaşımı; ekonomik iş birliği; tarihsel çevrenin korunması; diplomasi ve lobicilik; doğal çevrenin korunması ve AB fonlarından yararlanma şeklinde sıralanabilir (Oktay, 2014: 16-17).

Türkiye’de 1992-2017 yılları arasında toplamda 1632 kardeş şehir ilişkisi kurulmuş ve özellikle 2000’li yıllardan sonra sayıları giderek artmıştır (Şekil 3). Günümüzde mevcut güncel veriler ışığında 1389 belediyemizin 128 ülkeyle toplamda 1827 kardeş şehir ilişkisi bulunmaktadır (Tablo 5) (<https://www.tbb.gov.tr/online/faaliyetraporu/2019/>, 27.12.2020).

Bir sonraki sayfada şekil 4’e bakıldığında büyükşehir belediyeleri ve büyükşehir ilçe belediyelerinin toplam 762 kardeş şehir ilişkisi bulunmaktadır. Diğer il ve ilçe belediyelerinin kardeş şehir ilişki adedi ise 1069’dur. Buna göre kardeş şehir ilişkilerinin en çok sırasıyla büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediyeleri tarafından daha fazla dikkate alındığını ortaya koymaktadır (Tuzcuoğlu vd., 2020: 1218).

Şekil 3: Türkiye’nin yıllara göre uluslararası kardeş şehir sayıları

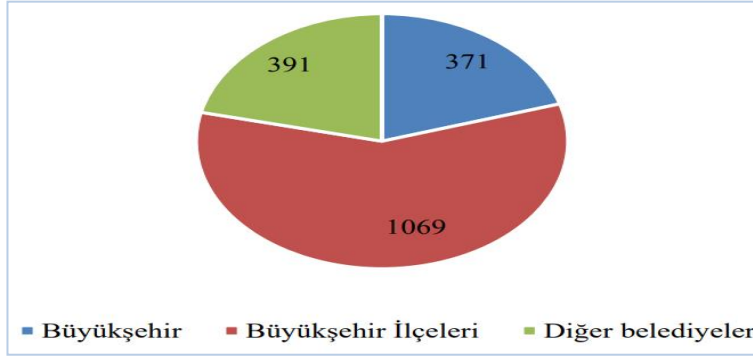
Kaynak: <https://www.tbb.gov.tr/online/faaliyetraporu/2019/>, 27.12.2020.

Tablo 5. Türkiye’deki belediyelerin kardeş şehir sayıları

Plaka Kodu	Şehir	Üyelik Sayısı	Plaka Kodu	Şehir	Üyelik Sayısı	Plaka Kodu	Şehir	Üyelik Sayısı
1	Adana	27	28	Giresun	10	55	Samsun	29
2	Adıyaman	3	29	Gümüşhane	2	56	Siirt	-
3	Afyon	16	30	Hakkari	-	57	Sinop	8
4	Ağrı	2	31	Hatay	8	58	Sivas	10
5	Amasya	8	32	Isparta	10	59	Tekirdağ	43
6	Ankara	157	33	Mersin	45	60	Tokat	9
7	Antalya	93	34	İstanbul	328	61	Trabzon	20
8	Artvin	-	35	İzmir	158	62	Tunceli	-
9	Aydın	32	36	Kars	5	63	Şanlıurfa	13
10	Balıkesir	31	37	Kastamonu	4	64	Uşak	5
11	Bilecik	12	38	Kayseri	15	65	Van	2
12	Bingöl	-	39	Kırklareli	28	66	Yozgat	6
13	Bitlis	1	40	Kırşehir	12	67	Zonguldak	25
14	Bolu	11	41	Kocaeli	50	68	Aksaray	-
15	Burdur	10	42	Konya	67	69	Bayburt	-
16	Bursa	137	43	Kütahya	20	70	Karaman	1
17	Çanakkale	31	44	Malatya	6	71	Kırıkkale	4
18	Çankırı	1	45	Manisa	26	72	Batman	-
19	Çorum	5	46	Kahramanmaraş	7	73	Şırnak	1
20	Denizli	20	47	Mardin	9	74	Bartın	3
21	Diyarbakır	2	48	Muğla	39	75	Ardahan	5
22	Edirne	24	49	Muş	-	76	Iğdır	2
23	Elazığ	3	50	Nevşehir	18	77	Yalova	42
24	Erzincan	1	51	Niğde	6	78	Karabük	7
25	Erzurum	15	52	Ordu	4	79	Kilis	4
26	Eskişehir	43	53	Rize	7	80	Osmaniye	5
27	Gaziantep	41	54	Sakarya	22	81	Düzce	7

Kaynak: <https://www.tbb.gov.tr/online/faaliyetraporu/2019/>, 27.12.2020.

Türkiye’de belediyeler özellikle yakın coğrafya ile kardeş şehir ilişkileri kurmaktadır. Bununla birlikte kurmuş olduğu ilişkilerin pek çoğunun kültürel odaklı olduğu göze çarpmaktadır. Bundan başka Türkiye’nin dini-millî, tarihi süreklilik unsurları, Osmanlı toprakları, jeopolitik konumu, kültürel bağları, çok yönlü siyasi tecrübeye sahip olması diğer ülke belediyeleri ile iş birliği kurmasını gerektirecek faktörlerdir (Tuzcuoğlu vd., 2020: 1219).

Şekil 4: Belediye türlerine göre uluslararası kardeş şehir sayıları

Kaynak: Tuzcuoğlu vd., 2020: 1218.

Tablo 6. Uluslararası belediye iş birliklerinin bölgesel dağılımı

Bölgeler	İş Birliği Sayısı	Dağılım
Akdeniz	203	% 11
Karadeniz	156	% 8
Ege	310	% 17
Marmara	733	% 40
İç Anadolu	337	% 18
Doğu Anadolu	39	% 2
Güneydoğu Anadolu	70	% 4

Kaynak: <https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/kardes-sehirler/istatistiki-veriler/>, 27.12.2020.

Tablo 6’da uluslararası belediye iş birliklerinin bölgesel yayılımı incelendiğinde, bölgeler arasında dengesizlik olduğu görülmektedir. Marmara Bölgesi en fazla iş birliğine sahipken turizm faaliyetlerinin oldukça yoğun olduğu Akdeniz ve Ege Bölgelerindeki iş birliklerinin daha az sayıda olması göze çarpmaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde ise iş birliği en az sayıdadır (<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/kardes-sehirler/istatistiki-veriler/>, 27.12.2020).

3.6. Türkiye’de Kent Diplomasisinin Bir Unsuru Olarak Kentler Arasında İş Birliğinin Genel Görünümü

Küreselleşme ile siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda bazı ortak değerlerin yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılması, bununla birlikte uluslararası ilişkiler alanında yaşanan gelişmeler, diplomasi kavramının çeşitlenmesine yol açmıştır. Dolayısıyla tüm bu gelişmeler ve ilerlemeler neticesinde klasik anlamdaki diplomasinin önemi azalmıştır. Küreselleşme ile birlikte devlet olgusu yeniden yapılandırılmış ve yerel yönetimler önem kazanmıştır. Bu süreçte dış politika çok boyutluluk kazanmış ve yeni bir diplomasi alanı olarak kent diplomasisi ortaya çıkmıştır. Kent diplomasisinin gelişiminde küresel ısınma, katı atık, su sorunu ve doğal afetler gibi küresel sorunlar etkili olmuştur. Merkezin dahi yetersiz kaldığı bu durumlarda kent yönetimleri giderek daha etkili bir uluslararası aktör haline gelmiştir. Kent diplomasisi kapsamında, yerel yönetim birimleri benzer sorunlarla mücadele eden ortaklarıyla, çözüme daha hızlı ve kolay ulaşabilmek adına beraber hareket edebilmektedir (Batal ve Tuğlu, 2018: 196-197). Giderek önemi artan kent diplomasisi uluslararası üyelikler, kardeş şehirler ve küresel kent ağları gibi araçlarla, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin birbirlerinden öğrenmelerine, politikalar transfer etmelerine ve kentsel sorunların çözümünde iş birliğini güçlendirmeye imkân tanımaktadır.

Günümüzde küreselleşmenin yanı sıra insanların ihtiyaçlarının çeşitlenmesi, vatandaşların yerel seviyedeki gereksinimlerinin çoğalması ve demokrasi algısındaki değişimler kent halkına en yakın yerel yönetim birimi olan belediyelerin önemini daha da artırmıştır (Ulugöl, 2018: 18). Yerelleşme ile özellikle yerel yönetim birimlerinden belediye kurumları ön plana çıkmıştır. Çünkü belediyeler, sınırlı bir alandaki topluluğa hizmet sunmakta ve bunu daha verimli ve etkin şekilde yapabilmek adına çabalar sarf etmektedir (Demirbaş, 2021: 108). Türkiye’de kentlerde yaşayan nüfus oranı 2019 yılında %92,8 iken 2020 yılında bu oran %93 olmuştur (TÜİK, 2021). Bu rakamlar kentleşmenin her geçen gün arttığını göstermektedir. Nüfustaki bu artışa paralel olarak sanayileşmenin de artışı ortaya pek çok çevresel sorunları çıkarmaktadır. Kentleşmeyle birlikte artan çevre sorunları

biyolojik dengenin bozulması, doğal kaynakların israfı ve çevre tahribatına sebep olmaktadır (Demirbaş, 2021: 105).

Çevre, insanlığın var olduğu günden bugüne tüketim ihtiyaçlarını karşıladığı, bugünlerde ise sürdürülebilirlik noktasında yetersiz kaldığı görülmektedir. Devletlerin ekonomik kalkınma yarışları da, çevreye verilen zararı artırmıştır. Ekonominin iyileştirilmesi adına enerji alanlarında atılan adımlar, geri dönüşü zor çevresel maliyetler meydana getirmiştir. Böylece çevre sorunları ile mücadele devletler için gerekli bir hal almıştır. Çevresel problemlerin ağır sonuçları hissedilebilir ölçüde artmaya başladıktan sonra devletler etkili bir mücadele politikasına ihtiyacın olduğunu kabul etmiş ve çeşitli politikalar geliştirmeye başlamışlardır. Bu kapsamda AB, çevre politikalarına etkin ve kapsamlı bir içerik kazandırmış ve üye devletler ile uygulama aşamasına geçmiştir. Böylece AB'nin geliştirdiği eylem planları ile çevre alanında somut adımlar atılmıştır (Yaylı, 2020: 665). Avrupa Komisyonu tarafından aday ülkelerin müktesebat uyumunu incelemek amacıyla her yıl ilerleme raporları yayımlanmaktadır. Böylece her fasıl için gelinen nokta aday ülkelerin katılım müzakerelerinde değerlendirilmek üzere veriler oluşturmaktadır. İlerleme raporları 1998 yılından itibaren yayımlanmaya başlamıştır. Türkiye ise katılım müzakerelerine 2005 yılında başlamış olsa da ilk ilerleme raporu itibariyle çevre faslına her raporda yer verilmiştir. Raporların yayınlandığı ilk yıllarda (1998, 1999, 2000 ve 2001) kayda değer ilerlemeden bahsetmek güçtür. 2002 yılından sonra ise iyileşmeler görülmüştür. Bu dönemde fasıllarda ekonomik maliyetin belirleyici rol oynadığı anlaşılmaktadır. Her geçen yıl Türkiye, AB ile yürütülen müzakerelerde çevre politikalarına daha çok önem vermektedir (Yaylı, 2020: 677).

2020 AB ilerleme raporları; atık yönetimi, iklim değişikliği, su ve hava kalitesi, kimyasallar, doğa koruma, gürültü, endüstriyel kirlilik ve sivil koruma başlıklarına ilişkin hükümler içermektedir. Bu alanda Türkiye'nin belirli düzeyde hazırlıklı olduğu söylenebilir. Şöyle ki atık yönetimi ve atık su arıtımında kapasitenin artırılması ve mevzuat uyumu ile ilgili olarak bazı ilerlemeler kaydedildiği ancak mevzuatın yürürlüğe konulması ve uygulanmasında zayıflık olduğu belirtilmiştir. Örneğin, Türkiye atık yönetiminde doğal kaynakların verimli kullanımını, sıfır atık

yaklaşımını, geri dönüşümü, düzenli depolamayı azaltmayı ve yeniden kullanımı artırmayı teşvik edici stratejiler geliştirmiştir. Bu kapsamda 2019 yılında hafif plastik poşetlerin ücretsiz dağıtımını yasaklayan mevzuat yürürlüğe girmiştir. Aynı yıl belediyeler tarafından yerleşim alanları ve binalar için 2023'e kadar tamamlanması planlanan bir yol haritasını içeren sıfır atık yönetmeliği kabul edilmiştir. Hava kalitesi bakımından ulusal mevzuat, AB direktifleri ile uyumlu bir şekilde kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bazı şehirlerde yıllık bazda ciddi hava kirliliği olduğu bildirilmiş ve 81 ilden 64'ünde yerel temiz hava eylem planları hazırlanmıştır. Bu raporlara göre su kalitesinin mevzuat ile uyumu ileri düzeyde olduğu fakat uygulama ve yürütmenin iyileştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Rapor döneminde iklim değişikliği alanında ilerleme kaydedilmemiştir. AB'nin "2030 İklim ve Enerji Politikaları Çerçevesi" ile uyumlu bir ulusal strateji hala oluşturulmamıştır. Stratejiler ve eylem planları iklim değişikliği ile mücadeleyi kısmi ve kısa vadeli bir perspektifle ele almıştır. Türkiye'nin iklim değişikliği ile ilgili Paris Anlaşması'nı hala onaylamamış olması da göze çarpmaktadır. Türkiye, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamındaki yükümlüklerine ilişkin olarak, sera gazlarına ilişkin 2020'de sunduğu rapora göre mevzuatını Emisyon Ticareti Direktifi ve AB'nin ekonomi genelinde sera gazı emisyonu izleme mekanizması ile uyumlu hale getirmemiş ayrıca Yakıt Kalitesi Direktifi'ni tam olarak uygulamak ve yeni binek otomobilleri için emisyon standartlarına uyum sağlamak için de daha fazla çaba göstermesi ve Karbon Yakalama ve Depolama Direktifi için bir uyum planı oluşturması gerektiği belirtilmiştir (https://www.ab.gov.tr/siteimages/trkiye_raporustrateji_belgesi_2020/turkey_report_30.10.2020.pdf, 06.07.2021). Türkiye'nin çevre politikası alanında yetersizlikleri olsa dahi çaba sarf ettiği açıktır. Özellikle uygulamalarda yaşanan problemlerin altında mevzuat ve ekonomik boyutun yattığı görülmektedir.

Kentlerde nüfusun artışı, kentleşmenin yaygınlaşması ve beraberinde getirdiği çevresel sorunlar devletlerin üstesinden gelemeyecek bir hal almıştır. Bu durum, ulus devletlerin uluslararası politikadaki rollerinin değişmesine neden olmuştur. Kent yöneticileri merkezin başarısız olduğu bu durumlarda iş birlikleri geliştirerek ve kentsel ağlar oluşturarak sorunlara yerel çözümler üretmeye çalışmaktadır. Örneğin,

2009 yılında Türkiye’de belediyelerin iklim değişikliği ile mücadele faaliyetlerine dair ilk adımlar “ICLEI-İklim Dostu Kentler Kampanyası” ile atılmıştır. Oluşuma Alanya, Beyoğlu, Bodrum, Çankaya, Halkapınar, Kadıköy, Karadeniz Ereğli, Keçiören, Muğla, Nevşehir, Nilüfer, Sivas, Şişli, Yalova belediyeleri olmak üzere 14 belediye katılmıştır. Bu kapsamda, belediyeler iklim değişikliği ile ilgili faaliyetleri kent hizmetlerine yansıtmak için bazı projeler gerçekleştirmiştir ve çoğunlukla atık yönetimi, enerji verimliliği ve bilinçlendirme üzerine çalışmalar yapılmıştır (Talu, 2019: 64). Gaziantep Büyükşehir Belediyesi’nin de örnek bir girişimi mevcuttur. Türkiye’de ilk defa İklim Değişikliği Eylem Planı hazırlayan belediyedir. 2009-2011 yıllarını kapsayan bu projenin temeli enerji sektörü olup, kentin karbon yönetimi sistematik adımlarla belirlenerek Türkiye’nin İklim Değişikliği Strateji Belgesi ve İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı’nı yerelde uygulanmıştır (Talu, 2019: 67).

Bir başka örnek ise AB Belediye Başkanları Sözleşmesi’ne üye belediyelerin iklim eylem planlaması kapsamında sera gazı emisyon envanteri ve sürdürülebilir enerji planlarını hazırlamış ve bazı belediyeler sera gazı emisyonu azaltımı için hedef yıl belirlemiştir. Bu belediyeler arasında Antalya, Kadıköy, İzmir Büyükşehir, Bornova, Karşıyaka, Seferihisar, Maltepe, Nilüfer, Tepebaşı ve Çankaya belediyeleri emisyon oranlarını 2020 yılına kadar %20-30 olarak azaltacaklarını taahhüt etmişlerdir. 2020 yılında aralarından Çankaya Belediyesi (Ankara) için bu oran %25 olarak belirlenmiştir. Ayrıca İstanbul, Kadıköy, Yalova ve Nevşehir belediyeleri de her yıl karbon ayak izi raporlarını yayımlamaktadır (Talu, 2019: 45). Kentsel ağlar arasında özellikle C40 Kentleri de iklim ve enerji konu başlıklarına geniş yer vermektedir. Kentlerin enerji verimliliği, ölçüm ve planlama, finans ve ekonomik kalkınma, sürdürülebilir topluluklar, katı atık yönetimi, ulaşım, adaptasyon ve su gibi yedi temel alanda birlikte çalışmaları için fırsatlar sunmaktadır (Talu, 2019: 47).

Türkiye’de kent diplomasisi örneklerinden biri de kardeş şehir uygulamalarıdır. Belediyeler, ortak amaçlar doğrultusunda uygun planlama yaparak kardeş şehir ilişkilerini yürütmesi gerekmektedir. Etkin bir ortaklığın kurulması ve yürütülmesi için; uygulama yapılırken avantaj ve dezavantajlar dikkate alınmalı, sonraki süreçler ona göre düzenlenmelidir. Amaca uygun ortaklar bulunması konusunda belediyeler, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) tarafından

hazırlanan www.twinnings.org adresine girerek Avrupa şehirleriyle iş birliği yapabilirler. Bu oluşumun amacı hem belediyelerin bilgilendirilmesi hem de kendilerine uygun kardeş şehir bularak iş birliği faaliyetlerinin yürütülmesidir. Avrupa ülkeleri dışında kardeş şehir arayan belediyeler için ise, www.sister-cities.org adresinden dünyanın birçok ülkesi ile kardeş şehir ilişkisi kurulabilmektedir (Tuzcuoğlu, vd., 2020: 1216-1217).

Türkiye’de kent diplomasisi ve kentler arası iş birlikleri ile çevresel sorunların çözümünde farkındalıkların ve belediyelerin uluslararası alanda etkinlik ve faaliyetlerinin arttığı söylenebilir. Ancak ekonomik nedenler uygulamaları sekteye uğratmaktadır. Bununla birlikte Türkiye’de yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin iş birliği yapmaları noktasında mevzuat açısından herhangi bir sorun yoktur ancak yerel yönetimlerin iş birliği faaliyetlerinde bir kurumsallık kazanılamamıştır. Son yıllarda, AB üyelik müzakereleri, küreselleşme ve yerelleşme sürecinin etkileri ile birlikte pek çok alanda yerel yönetimler ve yerel yönetim birlikleri arasında yeni deneyimler paylaşılmakta, politika transferi yapılmakta böylece iş birliği alanları giderek genişlemektedir.

3.7. Bölüm Genel Değerlendirmesi

Çevre sorunları, küresel düzeyde yaşamın birçok alanını etkilemektedir. Kentler, çevresel sorunların en önemli nedenleri olduğu gibi sonuçlarından da en fazla etkilenen alanları oluşturmaktadır. Bu bağlamda kentler, çevresel sorunların çözümünde tek başlarına yetersiz kalmaktadır. Bununla birlikte günümüzde çevre sorunları sadece ülkemizde değil dünyada da önemli bir sorunu teşkil etmektedir ve bu konuda hiçbir ülke sınırlarını kapatmamalı aksine çözüm arayışı içerisine girmelidir. Kent diplomasisi ile sorunlar masaya yatırılmakta ve benzer sorunları yaşayan ülkelerle iş birlikleri kurularak çözümler aranmaktadır.

Uluslararası platformda belediyelerin kent diplomasisi aracılığıyla söz sahibi olduğu görülmektedir. Kentler arası iş birlikleri tek bir nedenden bir araya geldiği gibi birden fazla sebepleri de bünyesinde barındırmaktadır. Uluslararası kuruluşlara üyelikler, projeye bağlı iş birlikleri, kentsel ağlar ve kardeş şehir ilişkileri ile hem sorunların çözülmesi hem de küresel barış ve demokrasinin sağlanması açısından

kent diplomasisinin ülkelere katkı sağlayacağı yadsınamaz bir gerçek haline gelmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sunulan çalışmada kent diplomasisi ve kentler arası iş birliği kavramları Türkiye’deki belediyeler üzerinden çevresel sorunlara odaklanılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda tezin birinci bölümü ile araştırmanın asıl konusuna temel sağlayacak kavramsal bilgiler literatür araştırmasına referanslar verilerek derlenmiştir. Bu bölümde öncelikle tezin kavramsal çerçevesi olan kent diplomasisi kavramı ve kent diplomasisinin gelişimi, amaç, araç ve formları derinlemesine incelenmiştir. Kent diplomasisini gündeme getiren en önemli gelişme olarak kent, kentleşme ve kentleşmeye bağlı çevresel sorunlar tezin ikinci bölümünde genel çerçevede aktarılmıştır. Ayrıca kent yönetiminde önemli yeri bulunan belediyeler ve belediye birlikleri de yapısı ve işlevleriyle birlikte bu bölümde yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Türkiye’nin aktif kent diplomasisine katılımı sağladığı avantaj ve dezavantajlarla beraber ele alınmıştır. Asıl konusu olan Türkiye’deki belediyelerin çevresel odaklı kent diplomasisi alanındaki uygulamaları TBB ve yerel diplomasiinin kurduğu internet sayfalarından, literatürden ve oluşumların kendi internet adreslerinden alınan örnekler ile incelenmiştir.

Kentler, insanların toplumsal etkileşim içinde beraber yaşama gereksinimlerinden ortaya çıkmış olup insanlar arasındaki ilişkilere yön veren, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşıladıkları yerleşim yerleri olarak ifade edilebilir. Günümüzde insanların yadsınamaz çoğunluğunun kentlerde yaşaması ve kentlerde aşırı nüfus artışı kentleşme olgusunu gündeme getirmiştir. Bu artış çevrenin taşıma kapasitesinin üstüne çıkmasına, doğal dengelerin bozulmasına ve çevresel sorunların çeşitlenmesine ve artışına neden olmuştur. Kentler çevresel sorunların en yoğun yaşandığı yerleşim birimlerini oluştururken, kentleşme ile çevre sorunlarında ciddi artış meydana gelmiş ve kent yönetimlerinin odak noktası haline getirmiştir. Kentleşmeye bağlı çevresel sorunlarla mücadele konusunda kent yönetiminden sorumlu birim yerel yönetimlerdir. Yerel yönetim birimi olan belediyeler, yerellik anlayışını yürüten organlar olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde ise bölgesel sınırlarını aşan belediyeler, küresel ölçekte tarihi, kültürel, çevre ve iklim değişikliği gibi alanlarda etkileşimler oluşturarak politika transferi, bilgi paylaşımı gerçekleştirmektedir.

Sanayi ve teknolojide yaşanan ilerlemeler ve küreselleşen dünyada fiziki sınırların aşılması ile merkezi yönetimlerin yükü artmıştır. Çeşitlenen bu sorunlar karşısında kentler uluslararası arenada önemli bir söz sahibi olmuştur. Bununla birlikte geleneksel devletlerarası diplomasiden çok katmanlı ve aktörlü diplomasiye doğru yönelim, kent diplomasisinin doğmasına ve yerel yönetimlerin vatandaşları ve şehirlerinin çıkarları için yerel dış politikalar belirleyerek, diplomatik uygulamalar gerçekleştirmelerine yol açmıştır. 2. Dünya savaşının ardından vatandaşlar arası diyalog ve sosyal uyum, karşılıklı anlayış ve barışın tesis edilmesi, şehirlerin yeniden yapılanması için şehir eşleştirme ve kardeş şehirler programları ile iş birliği projeleri geliştirme gibi araçlar ile kent diplomasisi yerel yönetimler arası ve uluslararası alanda etkinlik sağlamıştır. Nasıl ki devletler iletişimin kolaylaştırılması, sözleşmelerin müzakere edilmesi gibi konularda diplomasiden yararlanıyorsa kentlerin de aynı işlevlerle diplomasiden yararlanabileceği kent diplomasisi, diplomasinin yeni bir türü olarak, karşımıza çıkmaktadır.

Klasik devlet diplomasisi, her geçen gün artan oranda yerini alternatif diplomasi kanallarına bırakmaktadır. Kent diplomasisi, bunların başında gelmektedir. Küreselleşme sürecinin getirisi olarak artan sorunlar ve yeni alanların fark edilmesiyle yeni diplomasi alanları (kamu diplomasisi, kültürel diplomasi, dijital diplomasi) ortaya çıkmıştır. Son dönemde önem kazanan bir diğer diplomasi alanı ise çevre diplomasisidir.

2007 yılında Van der Pluijm ve Melissen kent diplomasisini “*kentlerin kendilerini ve çıkarlarını birbirlerine karşı temsil amacıyla uluslararası siyaset sahnesindeki aktörlerle ilişkiye dâhil olabildiği kurumlar ve süreçler*” olarak en kapsamlı şekilde tanımlamakta ve kent diplomasisini güvenlik, kalkınma, ekonomi, kültür, ağ kurma ve temsil olmak üzere başlıca altı boyutta değerlendirmektedirler.

Kent diplomasisi, ikili ilişkilerin yanı sıra çok taraflı iş birlikleriyle de şekillenebilmektedir. Son yüzyılda, uluslararası arenada, örgütlü hareket etmek ulus devletlerde olduğu gibi kentler açısından da önem taşımaktadır. Kentlerin diplomatik boyutları; idari yapı ve yasal çerçeveye, tarihine, coğrafi konumuna, demografik yapısına, merkezi devletin küresel siyaset anlayışına, maddi imkânlarla ve kent

diplomasisinde aktör olan kişilerin, dış ilişkiler hususundaki ilgi ve tecrübelerine bağlıdır. Kentler, dünyanın farklı coğrafyalarından kentlerle kent diplomasisinin araçlarını kullanarak güçlerini artırmakta, kentlerin prestijine ve tanınırlılığına katkı sunmakta ve kentlerin birbirlerinden teknik destek sağlamalarına da olanak tanımaktadır.

Kent diplomasisinin tercih edilmesinin başlıca üç nedeni bulunduğu söylenebilir: Birincisi, kent diplomasisi ile birlikte yerel aktörler hem kendi topluluklarının talep ve çıkarlarını uluslararası düzeye çıkarabilmekte, böylece bağlı oldukları devletinde diplomatik çıkarlarını artırmaktadır. Diğer bir deyişle, kent diplomasisi sadece ilgili kente değil, kentin ait olduğu ülkenin de faydasına olmaktadır. İkincisi, kent diplomasisi aktörlerinin vatandaşlara olan yakınlığı dolayısıyla yurttaş aktivizminin de bir görünümü olarak değerlendirilebilir. Yurttaşlara olan faydası sebebiyetle tercih edilen kent diplomasisi üçüncü olarak kentlerinde aralarındaki dayanışmayı oluşturma ve artırma konusunda önemli bir rol oynamaktadır.

Yerel yönetim birimi olarak belediyeler, kent diplomasisini en çok uygulayan birim olmasından dolayı kent diplomasisi “beledi dış politika” olarak da anılmaktadır. Türkiye’de belediyeler uluslararası iş birlikleri ile çevre sorunlarının yanı sıra göçmen sorunları, tarihi ve kültürel turizm, kültürel miras gibi birçok alanda ulusal imkânları tanımaksızın dünyanın pek çok noktasında kent diplomasisinin araçlarını kullanarak iş birlikleri kurmakta ve hareket alanını genişletmektedir. Bu doğrultuda belediyeler uluslararası kuruluşlara ve ağlara üye olarak, kardeş şehir ilişkileri kurarak, iş birliği projeleri yaparak, mutabakat zaptı/iyi niyet mektupları ve iş birliği protokolleri imzalayarak uluslararası alanda faaliyetlerini yürütmektedirler. Bu araçların temel faaliyet alanları diyalog, lobicilik, kalkınma ve iş birliği üzerinden şekillenmektedir. Kent diplomasisinin yürütülme süreçleri incelendiğinde, lobi faaliyetleri yürütülerek başlayan ilişkilerin proje odaklı kalkınma ve iş birlikleri faaliyetleri ile güçlendikleri ve diyalog faaliyetleri ile sürdürülebilir kılındığı görülmektedir.

Kent diplomasisinin araçları kullanılarak kurulan iş birliklerine bakıldığında özellikle yerel kalkınma amaçları ve sorunlara çözüm bulmak doğrultusunda politika transferi, bilgi paylaşımı, maliyeti azaltma ve ortak benzer sorunlar için benzer stratejiler geliştirebilme kapasitesinin artırılmasına yönelik çalışmaların yoğun şekilde yürütülmektedir. İş birlikleri yönetilmesi gereken bir süreçtir. Kentler arası kurulan iş birlikleri gönüllü olduğu gibi bazı durumlarda zorunlu da olabilmektedir. İş birlikleri bilgi paylaşımı veya daha kapsamlı projeler için pazarlık yapılmasına dayanan anlaşmalardan oluşabildiği gibi metropoliten sorunla ilgili politika ya da eylem planı geliştirilmesi, projelerin uygulanması ya da mali kaynakların yönetimini de içerebilmektedir. Sunulan çalışmada kentleşmeye bağlı olarak artan çevresel sorunların iyileştirilmesi ve çözümünde kent diplomasisi uygulamalarına yer verilmiştir. Kent diplomasisi çatısı altında kurulan iş birlikleri ile yürütülen uygulamalar kapsamlı şekilde ele alınmıştır.

Çevresel sorunlar kapsamında yürütülen kent diplomasisi sadece kent için değil ülke çapında da kazanımlar sağlamaktadır. Çevresel sorunlara ulus ötesi bir farkındalık oluşturmakta ve projeleri uluslararası platformda tanıtmakta böylece yatırım fırsatları sağlama imkânı elde etmektedir. Kurulan iş birlikleri ile kentlerin tanıtılması ve bir dünya şehri olmasına katkı sağlamaktadır. Böylece kentin yerli ve yabancı ziyaretçi sayısının artmasına neden olmaktadır. Bu anlamda Türkiye'nin hem nüfus hem de ekonomik açıdan en büyük şehri olan İstanbul, kent diplomasisi alanında çeşitli faaliyetler gerçekleştirmekte ve üyelik sayısı en fazla olan adını sıkça duyurmuş kenttir. Kentlerdeki yaşam kalitesini artıracak yönde iyi uygulamalara yer verilmektedir. Lobicilik faaliyetlerine zemin hazırlamaktadır. Uluslararası ağ ve birliklere üye olan kurumlar ile iş birliği arttırılarak kurumsal kapasitenin güçlenmesi sağlanmaktadır. Şehirde yapılacak yenilikçi uygulama ve projelerde uluslararası ağ ve birliklerin oluşturduğu uzmanlık ve fon havuzlarından yüksek oranda yararlanma imkânı sunmaktadır. Kentin uluslararası platformlarda etkin tanıtımını yaparak turizm ve ticaret potansiyelinin artmasını sağlamaktadır. Kentte istihdam yaratacak ve ekonomik olarak kalkınmasına kalıcı olarak destek sağlayacak uluslararası projeler yürütülmektedir. Kent diplomasisi tarafların karşılıklı fayda sağlayabileceği şekilde "kazan-kazan (*win-win*)" yaklaşımını benimsemektedir.

Kent diplomasisi çalışmaları yürütülürken yerel yönetimin faydası gözetilmekte ve her ne kadar verimli olunabilecek kuruluşlarla ortaklık sağlansa da uygulamalarda bazı sorunlar yaşanmaktadır. Aktif olmayan veya artık aktifliği bir katkı sağlamayan kuruluşlar ile üyelikler sonlandırılmalıdır. Bu bağlamda bazı kuruluşların aidatlarının boşuna ödenmesi veya yüksek olması açısından yerel birim bütçesi de düşünülmelidir. Ayrıca maddi sıkıntılar kurulacak ortaklıkları da sınırlamaktadır. Ülkeler arası zaman farkları iletişim bozukluğuna ve kopmasına neden olabilir. Kurumsal yapısı zayıf olan kuruluşların beklentileri karşılayacak faaliyetler yapamaması ve ortaklıkların kâğıt üzerinde kalması kent diplomasisinin yürütülmesini herhangi bir katkı sağlamamaktadır. Kentlerin durumlarının iyileştirilmesi ya da sorunların çözümü için alınan kararların uygulanmasına yönelik gerçekçi mekanizmaların oluşturulamaması da kent diplomasisinin olumsuz getirisi. Türkiye'nin AB'ye üye olmamasından dolayı bu birliğe entegre çalışan bazı oluşumlara üye olunamaması, her projeye katılamama ve hali hazırda üyelik şartlarının sağlanamaması da diplomatik faaliyetleri kısıtlamaktadır. Bu kapsamda kurulacak ortaklıklar ya da sonlandırılan üyelikler yerine daha verimli olunabilecek iş birlikleri hayata geçirilmelidir. Belediyelerin aktif olarak katılım sağladıkları kuruluşlar küreseldeki diğer yerel yönetimler ile farklılıkların ve benzerliklerin ortaya çıkmasına, eksikliklerin giderilmesine veya pek çok projede deneme yapılmış ve test edilmiş teknolojilerin kullanılabilmesine olanak tanımaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimler birçok proje ile küresel ölçekte dünya şehirlerini takip edebilmektedir.

Sonuç olarak, kent diplomasisi belediyeleri küresel ortaklığın bir parçası kılmıştır. Bu nedenle belediyeleri küresel dünyaya açan etkileşimlerin titizlikle yürütülmesi oldukça önem arz etmektedir. İş birlikleri kurulmasında belediyelerin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan, il özel idarelerinin İçişleri Bakanlığı'ndan izin alması zorunlu olsa da kent yönetimine büyük sorumluluk düşmektedir. Bu zorunluluk iki şekilde değerlendirilebilir. İlki sorumlulukların paylaşılması adına faydalı olacağı görüşü diğeri ise rant aracı görülerek kötü niyete kullanılmasıdır. Bu nedenle zorunluluğun ortadan kalkması faaliyetlerin yürütülmesinin kent yönetimine devredilmesi temenni edilebilir. Kent diplomasisinin işlevselliği ve sürdürülebilirliği;

tüm oluşumlarda varlığını sürdürme ve nicelerini hayata geçirme bağlamında en önemli konudur. Yani belediye yönetimlerinin değişmesinden sonra da kardeş şehir ilişkileri ve uluslararası kuruluşlara üyelik ilişkileri devam ettirilmelidir. Kent diplomasisi ile elde edilen haklar, ülke siyasetinin üzerinde bir kazanım ve ülkeye birçok çıkarlar sağlayabilmektedir. Uluslararası platformda, yerel özerklik ve yerele yetki devrinin yoğun biçimde ön plana taşındığı bu dönemde, kentlerin, ulus devletlerin köşeli tavırları ve keskin sınırlarını aşan bir yumuşak güç unsuru olarak, uluslararası ilişkilerde daha etkin rol almaları beklenmektedir.

Türkiye’deki kent diplomasisi hakkında aşağıdaki çıkarımlar yapılabilir:

- Türkiye’de kent diplomasisinin tüm uygulama araçları kullanılarak kurulan iş birlikleri ile ilgili yasal düzenlemeler yerel yönetim birimlerinin uluslararası alanda temsiline imkân vermektedir.
- Belediyelerin kent diplomasisine aktif katılımı için meclislerinin karar alması, ardından İçişleri Bakanlığı’ndan onay alınması gerekmektedir.
- Türkiye’de yerel yönetim birimlerinin 132 uluslararası kuruluş ile 251 üyeliği bulunmaktadır.
- Türkiye’de büyükşehir belediyeleri, büyükşehir ilçe belediyeleri, il belediyeleri, ilçe belediyeleri ve birlikler uluslararası kuruluşlar ile ilişki kurmuşlardır. İçlerinde büyükşehir belediyeleri en fazla üyeliğe sahip olmaktadır.
- İstanbul, İzmir, Bursa ve Ankara büyükşehir belediyeleri uluslararası kuruluşlara en fazla üyeliği bulunan belediyedir. Aralarında İstanbul Büyükşehir Belediyesi en çok üyeliğe (44) sahiptir.
- Türkiye’deki yerel yönetim birimlerinin en fazla üyeliği bulunan uluslararası kuruluş UCLG-MEWA’dır. Bu oluşuma Türkiye’deki yerel yönetim birimlerinin toplamda 102 üyeliği bulunmaktadır.
- Türkiye yedi uluslararası kuruluş ile çevresel sorunların çözümü için etkileşim halindedir.
- TBB projeye bağlı ortaklıklar kurmuş ve hala devam eden projelerde aktif katılım sağlamaktadır. Özellikle TUSENET (2006-2011) ve TUSELOG

(2012-2016) projeleri kapsamında sürdürülebilirlik, çevre, katı atık, su yönetimi, enerji, toplumsal cinsiyet eşitliği konularına yer verilmiştir.

- Çevre sorunları, sürdürülebilir kalkınma, iklim değişikliği bağlamında ulusal ve uluslararası kurulan ağlar bulunmaktadır. Son dönemde Ankara Büyükşehir Belediye'si öncülüğünde kurulan "COVID-19'a Karşı Dünya Başkentleri Platformu" dünya başkentlerinin belediye başkanlarının çalışmalarını ve hizmetlerini paylaşarak ortak mücadele sağlamayı amaçlamaktadır.
- Kentler arası ağlardan TDBB'ne Türkiye'de 148 belediyenin üyeliği bulunmaktadır.
- Türkiye'deki belediyelerin 128 ülkeyle toplamda 1827 kardeş şehir ilişkisi bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlara göre Türkiye'deki kent diplomasisi ve kentler arası iş birliği uygulamalarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi açısından aşağıdaki öneriler dikkate alınabilir:

- Türkiye'de aktif kent diplomasisinin yürütülmesi için belediyelerin dış ilişkiler şube müdürlükleri ve daire başkanlığının çoğaltılması,
- Diplomatik faaliyetleri yürütecek teknik personelin yetiştirilmesi,
- Kent diplomasisinin aracı unsuru olan uluslararası kuruluşlar ve kentsel ağlarla kurduğu ilişki adedi niceliğinin değil niteliğinin üzerinde durulması,
- Küreselleşme ve yerelleşmeyle ortaya çıkan karmaşık sorunlarda kent yönetimlerinin sorunları iyi analiz edip özellikle bu sorunlara yönelik iş birliklerinin artırılması,
- Kent yönetimlerinin belirlediği sorunlar kapsamında yabancı belediyelerle kurduğu ilişkiler vasıtasıyla teknolojik ve güncel trendlerin takip edilmesi,
- Kent yönetimleri kentsel iş birlikleriyle kentin tarihini, imajını ve kültürünü tanıtarak yabancı turistini kente çekilmesini sağlamalı. Bu sayede kentin

cazibesinin artırılması ve hem kent hem de ülke ekonomisine katkıda bulunması,

- Merkezi yönetimlerin kentler arası iş birliğini kuracak olan yerel yönetimlere maddi desteği artırması,
- Kentlerin kurduğu kardeş şehir ilişkilerinde ortak amacı hedef alan eşleşmelerin yapılması,
- Belediye yönetimlerinin değişmesinden sonra da kentler arası iş birliklerine devam edilmesi ve siyasi rant aracı olarak görülmemesi.

Kent diplomasisi Türkiye için yeni bir alan olarak görülmektedir. Bu alanda yeteri kadar literatür bulunmamaktadır. Mevcut bilgiler doğrultusunda bu çalışma ile kent diplomasisi kavramına en kapsamlı şekilde yer verilmiştir. Bununla birlikte çevresel sorunlara odaklanılarak kent diplomasisinin araçları konusu değerlendirilmiştir. Gelecek çalışmalara yönelik ilk öneri kent diplomasisinin literatürdeki eksikliğine yönelik konunun içeriğinin doldurulmasıdır. İkinci olarak, bu çalışma çevresel sorunlara odaklı yürütüldüğü için sınırlandırılmıştır. Bu nedenle sınırlama olmadan iş birlikleri genişletilebilir. Üçüncü olarak, tanımlanan çevresel sorunlar kapsam olarak yetersiz kaldığı için sorunların alanı da gün geçtikçe büyümekte dolayısıyla klasik yaklaşım sorunların çözümünde yetersiz kalmaktadır. Çevresel sorunlarda teknik durum ile politik durum iç içe geçmiş görünmektedir. Değişen bu durum kentlerin de çevresel sorunlara daha kapsamlı bir bakış açısıyla yaklaşımını gerekli kılmaktadır. Aksi takdirde “çevreye verilen zarar insana verilmiş zarar” haline dönüşmesi kaçınılmaz hale gelecektir.

KAYNAKÇA

- ACUTO, M., MORISSETTE, M., CHAN, D., and LEFFEL, B. (2016). City Diplomacy and Twinning: Lessons from The Uk, China and Globally. *Foresight, Government Office for Science*, 1-28.
- ADCOCK, F., and MOSLEY, D. J. (1975). *Diplomacy in Ancient Greece*. (1. baskı). London: Thames and Hudson Published.
- AKDOĞAN, A. (2007). *Yerel Yönetimlerin Uluslararası İlişkileri, Yerel Yönetimlerde İş Birliği ve Katılım*. Sabuktay, A. (Ed.), Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, 75-82.
- AKIN, G. (2006). Küresel Isınma, Nedenleri ve Sonuçları. *DTCF Dergisi*, 46(2). 29-43.
- AKKOL, M. L. (2019). Kentleşme ve Çevre Sorunları. *Sağlık Toplum Bilim*, 4. 63-82.
- AKMAN, Y., KETENOĞLU O., KURT, L., EVREN, H. ve DÜZENLİ, S. (2000). *Çevre Kirliliği (Çevre Biyolojisi)*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- AKMAN, Ç. (2016). Evaluating The Current Situation Via Town Twinning Practices in Turkey. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1055-1071.
- AKMAN, Ç. (2017). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Uluslararası Kuruluşlara Üyelikleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 485-510.
- AKMAN, Ç., ve AKMAN, E. (2017). Türkiye’de Kardeş Şehir Uygulamalarının Dört Büyükşehir Belediyesi Üzerinden Nitel Bir Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(27), 228-254.
- ALGAN, F. T. K., ve BİLEN, S. (2005). Toprak Kirlenmesi ve Biyolojik Çevre. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 36(1), 83-88.

- AVRAMOPOULOS, D. L. (2003). *International Implementation of Cities' Diplomacy*. Puri, S. (Eds.) *Development Outreach* (pp. 32-34). The World Bank.
- AYDINLI, H. İ., ve MEMİŞ, L. (2012). Kentlerarası İş Birliği: İsveç-Türkiye Belediyeleri Arasında Gerçekleştirilen Belediye Ortaklık Projesi (Tusenet) Deneyimi. H. Kavruk (Ed.), *Kuram ve Yöntem Açısından Türkiye'de Kamu Yönetimi Bildiriler Kitabı*. Ankara: TODAİE.
- AYDOĞDU, M., ve GEZER, K. (2009). *Çevre Bilimi*. 4. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- AYTAÇ, F. (1998). *Açıklamalı Belediye Kanunu*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- AZİZ, A. (2003). *Siyasal İletişim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- BAHARÇİÇEK, A. (2007). Uluslararası Kuruluşların İşlevleri, ss. 229-241, <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/BAHARÇİÇEK-Abdulkadir-ULUSLARARASI-KURULUŞLARIN-İŞLEVLERİ.pdf> adresinden 2 Mayıs 2021'de alınmıştır.
- BALTACI, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- BATAL, S., ve TUĞLU, K. (2018). Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Çok Düzlemli Yönetişim ve Kent Diplomasisi Bakımından Değerlendirilmesi. *TESAM Akademi Dergisi*, 189- 214.
- BATAL, S., ve TOPÇU, V. (2019). Yerel Yönetimlerde Uluslararası İlişkiler Faaliyetleri: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Üzerine Bir İnceleme. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 341–374.
- BATMAZ, N. Y. (2016). Yerel Yönetimlerin Üye Oldukları Uluslararası Kuruluşlar Üzerine Bir Değerlendirme “Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 51(1), 103-128.

BAŞ, C. (2017). Yerel Diplomasi. *Türkiye Belediyeler Birliği Dergisi*, (827-828).

BAYCAN, T., AKGÜN, L., AKGÜN, A. A. G., ve KUNDAK, S. (2010). Success Conditions for Urban Networks: Eurocities and Sister Cities. *European Planning Studies*, (18), 1187-1206.

BENEVOLO, L. (1995). Avrupa Tarihinde Kentler. (N. Nirven, Çev.). İstanbul: Alfa Yayınları.

BERG, D. V. D. (2008). City Diplomacy Campaigns in The Netherlands: Lessons Learned from Recent Times. A. M (Ed.) *City Diplomacy: The Role of Local Governments in Conflict Prevention, Peace Building, Postconflict Reconstruction* (pp. 75-104). The Hague: VNG International.

BİLGİÇ, V. (2007). Türk Yerel Yönetimlerinin Tarihi Gelişimleri Üzerine Bir Değerlendirme. B. Eryılmaz, M. Eken, M. L. Şen (Ed.), *Kamu Yönetimi Yazıları* (s.101-102). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

BM. (2018). The World Cities in 2018. https://www.un.org/en/events/citiesday/assets/pdf/the_worlds_cities_in_2018_data_booklet.pdf adresinden 8 Şubat 2021’de alınmıştır.

BOZKURT, Y. (2013). *Çevre Sorunları ve Politikaları*. Bursa: Ekin Yayınevi.

ÇAĞIRAN, M. E. (2013). *Uluslararası Örgütler*. Ankara: Turhan Kitabevi.

ÇALIŞ, Ş. H. (2006). *Uluslararası Örgütler ve Türkiye*. Konya: Çizgi Kitabevi.

ÇALIŞKAN, D. M. (2019). Şehirler Diplomasisi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

COOLSAET, R. (2004). The Transformation of Diplomacy at The Threshold of The New Millennium. C. Johnsson, and R. Langhorne (Eds.), *Diplomacy* (pp. 1-24).

- ÇELİK, A. (2011). *İkinci Dünya Savaşı Sürecinde (1939-1945) Muhalif Basın*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- ÇINAR, Y. (2014). Diplomasinin Doğuşu ve Gelişimi. A. B. Özcan ve Y. Çınar (Ed.), *Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları* (s.153). İstanbul: Hükümdar Yayınları.
- ÇİÇEK, Y. (2014). Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yerel Yönetimler. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 53-64.
- ÇİÇEK, N., ve BOZLAĞAN, R. (2014). Yerel Yönetim Birliklerinde Belge Yönetimi Programı: Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliği Örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 3(2), 189-222.
- ÇOBANYILMAZ, P., ve YÜKSEL, Ü. D. (2013). Kentlerin İklim Değişikliğinden Zarar Görebilirliğinin Belirlenmesi: Ankara Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 39-50.
- DABAN, C. (2017). Uluslararası İlişkilerde Siyasal Aktörler, Bürokrasi ve Jeopolitik Bağlamında Diplomasi: Türkiye Cumhuriyeti Örneği. *Beu Akademik İzdüşüm/Academic Projection*, 2(2), 22-50.
- DAOUDOV, M. (2013). *Yerel Dış Politikanın Temelleri*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayınları.
- DEMİRBAŞ, C. (2021). Sürdürülebilir Kent Kavramı Çerçevesinde Belediyelerin Rolü: Mezitli Belediyesi Örneği. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 103-116.
- DEMİRTAŞ, B. (2016). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Dış İlişkilerinin Analizi: Merkez Çevre Etkileşimini Yeniden Düşünmek. *Uluslararası İlişkiler*, 13(52), 151-173.
- DENİZ, M. H. (2009). Sanayileşme Perspektifinde Kentleşme ve Çevre İlişkisi. *Coğrafya Dergisi*, (19), 95-105.

- DURSUN, D. (1998). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Doğuşu ve Siyasi/İdari Gelişme. H. Al (Ed.), *Türkiye’de Yönetim Geleneği* (s. 93-104). İstanbul: İlke Yayınları.
- ERDEM, N. (2015). Çevre Sorunlarının Yerel Yönetimler Kapsamında İncelenmesi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Beşeri Bilimler Dergisi*, 7(1), 18-30.
- ERTÜRK, H. (2011). *Çevre Politikası*. Bursa: Ekin Yayın Evi.
- ES, M., ve ATEŞ, H. (2004). Kent Yönetimi, Kentlileşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (48), 205-248.
- ETZOLD, T. (1977). *The Conduct of American Foreign Relations: The Other Side of Diplomacy*. New York: Franklin Watts.
- GABRIELA, S. M. (2013). The Role of International Organizations in The Global Economic Governance – An Assessment, *Romanian Economic and Business Review, Special Issue*, 8(4.1), 308-316.
- GARTUNG, J. (2000). Local Authorities as Peace Factors/Actors/Workers. *Journal of World Systems Research*, 6(3), 860-872.
- GEVGİLİ, A. (1982). *Türkiye Basını, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- GORDON, N. M. (2003). Ozone Depletion Dictionary of American History. S. I. Kutler (Ed.), *Charles Scribner's Sons* (p. 223-224). New York.
- GÖRMEZ, K. (1991). *Türkiye’de Çevre Politikaları*. Ankara: Gazi Büro.
- GÖRMEZ, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*. Ankara: Vadi Yayınları.
- GRANDI, L. K. (2020). *City Diplomacy, Cities and The Global Politics of The Environment*. London, UK.
- GÜLER, B. A. (2009). *Türkiye’nin Yönetimi*. Ankara: Yapı, İmge Kitapevi.
- GÜLER, Ç., ve ÇOBANOĞLU, Z. (1997). *Toprak Kirliliği*. Ankara: TC. Sağlık Bakanlığı Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi.

- GÜRSELER, İ. G. (2008). İnsan Hakları, Çevre, Anayasa. *TBB Dergisi*, (75), 199-208.
- GÜVEN, A. (2017). Kentsel Sorunların Çözümünde Kent Yönetimi ve Paydaşlarının Rolü. *Journal of International Social Research*, 10(52), 1048-1062.
- GÜVEN, A. (2016). Kent, Kentlileşme ve Kentsel Yönetim İhtiyacı. *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 4(1), 21-30.
- GÜVEN, A., ve ALAN, Ç. (2018). Uluslararası Kentsel Ve Çevresel Sorunların Çözümünde Yerel Yönetimlerin Rolü. Su ve Çevre Kongresi SUÇEV, Bursa.
- HAAR, G. V. D., BERG, D. V. D., and LANGEN, E. (2009). Local Government and The Politics of Peace Building in Fragile States: Preliminary Findings and Discussion. *Draft Paper for Discussion*.
- HEKİMOĞLU, B., ve ALTINDEĞER, M. (2008). Küresel Isınma ve İklim Değişikliği. Samsun İl Tarım Müdürlüğü, Samsun.
- HEYWOOD, A. (2013). Küresel Siyaset. N. Uslu ve H. Özdemir, (Çev.). Ankara: Adres.
- İBRET, B.Ü., ve AYDINÖZÜ, D. (2009). Şehirleşmede Yanlış Yer Seçiminin Hava Kirliliği Üzerine Olan Etkisine Bir Örnek: Kastamonu Şehri. *Coğrafya Dergisi*, (18), 71-88.
- İKİZER, İ. (2017). Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı'na (UCLG) Analitik Bir Bakış. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 26, (4), 125-142.
- İSKİT, T. (2007). Diplomasi, Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması. İstanbul: İ.B.Ü Yayınları.
- KAPLAN, A. (1997). Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- KARACA, A., ve TURGAY, O. C. (2012). Toprak Kirliliği. *Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Dergisi*, 1(1), 13-19.

- KARAER, F., ve GÜRLÜK, S. (2003). Gelişmekte Olan Ülkelerde Tarım Çevre Ekonomi Etkileşimi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4(2), 197- 206.
- KARAKAYA, E., ve ÖZÇAĞ, A. G. M. (2001). Sürdürülebilir Kalkınma ve İklim Değişikliği: Uygulanabilecek İktisadi Araçların Analizi. *First Conference in Fiscal Policy and Transition Economies University of Manas*.
- KAVANOZ, S. E. (2020). Karmaşık Sorunlar ve Kentler Arası İş Birlikleri. C. Babaoğlu, L. Memiş ve O. Erdoğan (Ed.), *Yerel Yönetimlerde Teknoloji ve Katılım* (s. 337-364). Orion Kitabevi.
- KAYA, E., ŞENTÜRK, H., DANIŞ, O., ve ŞİMŞEK, S. (2007). *Kent, Kentleşme ve Kent Yönetimi, Modern Kent Yönetimi*. İstanbul: Milsan Basım.
- KELEŞ, R., ve HAMAMCI, C. (2005). Çevre Politikası. Ankara: İmge Yayınları.
- KELEŞ, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İmge Yayınları.
- KELEŞ, İ. (2009). Belediyeler ve Çevre Sorunları. V. K. Bilgiç (Ed.), *Değişik Yönleriyle Yerelleşme*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- KELEŞ, R. (2009). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- KELEŞ, R. (2015). *Kent, Kentsel Siyaset ve Çevre Yazıları*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- KIZILBOĞA, R., ve BATAL, S. (2012). Türkiye’de Çevre Sorunlarının Çözümünde Yerel Yönetimlerin Rolü ve Önemi. *Mustafa Kemal Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 192-199.
- KOCABİYİK, H. (2019). Değişen Diplomasi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye. *Avrasya Etüdleri*, (55), 163-196.
- KODAMAN, T., ve AKÇAY, E. Y. (2010). Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye’ye Bıraktığı Miras. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (22), 75-92.

- KÖSEOĞLU, Ö. (2019). *Metropolitan Kentlerin Geleceği Yeni Yaklaşım, Model ve Uygulamalar*. İstanbul: Seta Yayınları.
- LERNER, B. W., and LERNER, K. L. (2003). Ozone Layer Depletion World of Earth Science, Gale, Detroit. (2), 420-421.
- LERNER, B. W., and LERNER, K. L. (2006). Low Ozone Level Found Above Antarctica”, *Environmental Issues: Essential Primary Sources*, Gale, Detroit. 98-100.
- MEADOWS, D. H., MEADOWS, D. L., and RANDERS, J. (1993). Beyond the limits: an executive summary. *Bulletin of Science Technology and Society*, 13(1), 3-14.
- MEMİŞ, L. (2020). İklim Değişikliği ve Kentler Arası İş Birliği: Türkiye’deki Kentlerin Durumu Üzerine Bir İnceleme. C. Kaymaz, M. Demirel, H. K. Altunsoy Coşkun, D. Demirel Duyar ve S. Keçeli Erciyas (Ed.), *Kent ve Çevre Çalışmaları*. İstanbul: Efe Akademi Yayınevi.
- MITCHELL, R. B. (2003). International Environmental Agreements: A Survey of Their Features, Formation, and Effects. *Annual Review of Environment and Resources*, 28(1), 429-461.
- MUHASILOVIC, J. (2020). Local Communities and City Diplomacy with Bosnia and Herzegovina. *Journal of Balkan and Black Sea Studies*, (4), 139-168.
- OGAWA, A. (2012). Sister City as A Preservation Strategy (Master Thesis). Columbia University, New York.
- OKTAY, T. (2014). Türkiye’deki Belediyelerin Türk Cumhuriyetleri ile Kardeş Şehir İlişkileri. D. İşçioğlu (Ed.), *Türk Dünyasında Yerel Yönetimlerin Sorunları* (s.11-28). KKTC.
- OLSON, W. C., ve SONDERMANN, F. A. (1966). *The Theory and Practice of International Relations*. New Jersey.

- ORTAYLI, İ. (1985). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Yerel Yönetim Geleneği (1840-1878)*. İstanbul: Hil Yayınevi.
- ORTAYLI, İ. (2000). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ORTAYLI, İ. (2006). *Osmanlı'yı Yeniden Keşfetmek* (9. baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- OVERBEEK, F. Van. (2007). *City Diplomacy: The Roles and Challenges of The Peace Building Equivalent of Decentralised Cooperation*. Utrecht: University of Utrecht.
- ÖKMEN, M., ve ÖZER, B. (2015). Yerelleşme- Küreselleşme Sarmalında Türkiye'de Yerel-Bölgesel Kalkınma Süreçleri ve Yerel Yönetimler. M. Ökmen (Ed.), *Yerel Yönetimlerde Güncel Gelişmeler*, (s. 163-184) Bursa: Ekin Yayınevi.
- ÖKTEM, M. K., GÖÇOĞLU, V., ve KOÇ, Ş. (2016). Kardeş Şehir Uygulamalarının Yerel Politika Transferine Etkisi: Alanya Gladbeck Araştırması. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, (4), 49-86.
- ÖZCAN, Ü. (2006). *Yerel Yönetimler Arasında Ortaklıklar ve Kardeş Şehir İlişkileri El Kitabı*. Ankara.
- ÖZER, İ. (2017). Türkiye'de Kent, Kentleşme ve Kentsel Değişme. M. Zencirkıran (Ed.), *Dünden Bugüne Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- ÖZER, U., AYDIN, R., ve AKÇAY, H. (1997). Air Pollution Profile of Turkey. *Chemistry International*, 6(19), 190-191.
- ÖZMEHMET, D. E. (2008). Dünyada ve Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. *Journal of Yaşar University*. 3(12), 1853-1876.
- ÖZTÜRK, K. (2002). Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye'ye Olası Etkileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 47-65.

- PAPISCA, A. (2008). International Law and Human Rights as A Legal Basis for The International Involvement of Local Governments. A. M (Ed.) *City Diplomacy: The Role of Local Governments in Conflict Prevention, Peace Building, Postconflict Reconstruction* (pp. 27-46). The Hague: VNG International.
- PLUIJM, V. D. R., and MELISSEN, J. (2007). *City Diplomacy: The Expanding Role of Cities in International Politics*, Clingendael, Netherlands Institute of International Relations. Netherlands.
- SADIOĞLU, U., ÖZACİT, İ., ve ÖMÜRGÖNÜLŞEN, U. (2014) Yeni Büyükşehir Belediyesi Modeli: Türkiye’de Değişen/Değişmeyen Merkezileşme ve Ademi-i Merkezileşme Politikaları. *Ankara Yasama Dergisi*, (30), 75-76.
- SAĞLAM, N. E., DÜZGÜNEŞ, E., ve BALIK, İ. (2008). Küresel Isınma ve İklim Değişikliği. *Ege Universty Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, (25), 89-94.
- SARGIN, A. H. (2010). Yeraltı Suları. Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü Jeoteknik Hizmetler ve Yeraltı suları Dairesi Başkanlığı: Ankara.
- SATOW, E. (1979). *Satow’s Guide to Diplomatic Practice*. London: New York.
- SEYİTDANLIOĞLU, M. (1999). Yerel Yönetim Metinleri XIX: Dersaadet Belediye Kanunu ve Getirdikleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 8(4), 157-171.
- SEZER, Ö., ve BAYRAM, T. (2014). *Yerel Yönetimler Arası İş Birliğini Geliştirmede Yerel Ağların Önemi: Balkan Ülkeleri Yerel Yönetimleri ile İş Birliğini Geliştirme Potansiyeli, 1. Karadeniz ve Balkan Ekonomik ve Politik Araştırmalar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Zonguldak: Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı Yayını.
- SIZOO, A., and MUSCH, A. (2008). City Diplomacy: The Role of Local Governments in Conflict Prevention, Peace Building and Post-Conflict Reconstruction. A. M (Ed.) *City Diplomacy: The Role of Local Governments*

in Conflict Prevention, Peace Building, Postconflict Reconstruction (pp. 7-26). The Hague: VNG International.

TALU, N. (2019). Yerel iklim eylem planlaması ve Türkiye pratikleri, http://www.iklimin.org/wpcontent/uploads/egitimler/seri_10.pdf adresinden 5 Temmuz 2021’de alınmıştır.

TAŞKAYA, B. (2004). <http://docplayer.biz.tr/9720239-T-e-a-e-bakis-tarim-ve-cevre-tarimsal-ekonomi-arastirma-enstitusu-berrin-taskaya-teae.html> adresinden 2 Temmuz 2021’de alınmıştır.

TAYTAK, M., ve MEÇİK, O. (2009). Küresel Çevre Sorunlarına Karşı Uluslararası Diyalog. Süleyman Demirel Üniversitesi Uluslararası Davraz Kongresi.

TBB. (2017). Kardeş Şehir İlişkileri ve TBB. *İller ve Belediyeler Dergisi*, (825- 826), 62-67.

TOPRAK, D. (2006). Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Çevre Politikaları ve Mali Araçlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 146-169.

TOPRAK, Z. (2006). *Yerel Yönetimler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

TOPRAK, D. (2017). Türkiye’nin Çevre Politikasında Yerel Yönetimlerin Rolü: Yerel Yönetim Bütçesinin İncelenmesi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(2).

TORTOP, N., AYKAÇ, B., ÖZER, H., ve ÖZER, A. (2006). *Mahalli İdareler*. Ankara: Nobel Yayınevi.

TORTOP, N., AYKAÇ, B., YAYMAN, H., ve ÖZER, M. A. (2014). *Mahalli İdareler*. Ankara: Nobel Yayınevi.

TUNCER, H. (2009). *Diplomasinin Evrimi: Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

TUZCUOĞLU, F., AKMAN, Ç., ve AKMAN, E. (2020). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Uluslararası Faaliyetleri: Uluslararası Kuruluşlara Üyelikler

Üzerinden Bir Değerlendirme. *Mehmet Akif Ersoy İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7, 1211-1238.

TÜNAY, O., ve ALP, K. (1996). *Hava Kirlenmesi Kontrolü*. İstanbul: İTO.

TÜRK, B., ve ERCİŞ, A. (2017). Türkiye’de Çevre Politikası ve Uluslararası Çevre Sözleşmeleri. *International Journal of Social Science*, 54(1), 351-362.

TÜRKEŞ, M., SÜMER, U. M., ve ÇETİNER, G. (2000). Küresel İklim Değişikliği ve Olası Etkileri. Çevre Bakanlığı, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Seminer Notları.

TÜRKEŞ, M. (2012). Türkiye’de Gözlenen ve Öngörülen İklim Değişikliği, Kuraklık ve Çölleşme. *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, 4(2), 1-32.

UÇAROL, R. (2000). *Siyasi Tarih (1789-1999)*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

ULUGÖL, S. (2018). Belediye Hizmetlerinde Vatandaş Odaklı Yönetim Anlayışı Çerçevesinde Katılımcı Bütçe: Nilüfer Belediyesi Örneği. *Yüksek lisans tezi*, Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

ULUSOY, A., ve AKDEMİR, T. (2009). Yerel Yönetimler ve Mali Özerklik: Türkiye ve OECD Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 259-287.

ULUSOY, A., ve VURAL, T. (2001). Kentleşmenin Sosyo-Ekonomik Etkileri. *Belediye Dergisi*, 7(12), 8-14.

YAŞAMIŞ, F. D. (1993). Yerel ve Bölgesel Çevre Araştırmaları İçin Bir Yaklaşım. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 2(5), 27-35.

YAYLI, H., ve GÖNÜLTAŞ, Y. C. (2018). Uluslararasılaşan Yerel Yönetimler: Yerel Dış Politika (Paradiplomasi) Kavramına Teorik Bir Bakış. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 271-288.

YAYLI, H. (2020). İlerleme Raporları Çerçevesinde Türkiye'nin AB Çevre Politikalarına Uyumu. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(3), 664-684.

YILDIZ, K. ve KARALAR, H. İ. (2019). *Türkiye'de Kentleşme ve Kentleşmenin Getirdiği Sorunlar. Seventh International Mediterranean Social Sciences Congress (MECAS VII) (ss. 219-232)*. Budapest: Hungary.

YILMAZ, E., ve ÇİTÇİ, S. (2011). Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açidan Türkiye'de Kentleşme Dönemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 252-267.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI. (1982).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> adresinden 5 Kasım 2020'de alınmıştır.

2872 SAYILI ÇEVRE KANUNU. (1983).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.pdf> adresinden 5 Kasım 2020'de alınmıştır.

5216 SAYILI BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE KANUNU. (2004).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> adresinden 13 Aralık 2020'de alınmıştır.

5393 SAYILI BELEDİYE KANUNU. (2005).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> adresinden 13 Aralık 2020'de alınmıştır.

5355 SAYILI MAHALLÎ İDARE BİRLİKLERİ KANUNU. (2005).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5355.pdf> adresinden 5 Mart 2021'de alınmıştır.

2873 SAYILI MİLLÎ PARKLAR KANUNU. (1983).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2873.pdf> adresinden 2 Temmuz 2020'de alınmıştır.

2863 SAYILI KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KANUNU.
(1983).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2863&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> adresinden 2 Temmuz 2020’de alınmıştır.

6831 SAYILI ORMAN KANUNU. (1956).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6831.pdf> adresinden 2 Temmuz 2020’de alınmıştır.

3621 SAYILI KIYI KANUNU. (1990).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3621.pdf> adresinden 2 Temmuz 2020’de alınmıştır.

<http://www.tdbb.org.tr/tdbb/wp-content/uploads/2016/01/kardessehirelkitabi.pdf> adresinden 20 Nisan 2019’da alınmıştır.

<https://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa> adresinden 5 Kasım 2020’de alınmıştır.

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-disisleri-bakanligi-tarihcesi.tr.mfa> adresinden 5 Kasım 2020’de alınmıştır.

<http://www.yereldiplomasi.gov.tr> adresinden 5 Aralık 2020’de alınmıştır.

<https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx> adresinden 13 Kasım 2020’de alınmıştır.

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-fransa-siyasi-iliskileri.tr.mfa> adresinden 5 Aralık 2020’de alınmıştır.

<http://www.yereldiplomasi.gov.tr/category/projeler/uygulanmis-projeler/> adresinden 13 Aralık 2020’de alınmıştır.

<http://www.yereldiplomasi.gov.tr/category/isbirlikleri/> adresinden 13 Aralık 2020’de alınmıştır.

<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/birlesmis-kentler-ve-yerel-yonetimler-dunya-teskilati-uclg> adresinden 20 Aralık 2020’de alınmıştır.

<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/orta-dogu-ve-bati-asya-bolge-teskilati-mewa> adresinden 20 Aralık 2020’de alınmıştır.

<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/avrupa-belediyeler-ve-bolgeler-konseyi-cemr> adresinden 20 Aralık 2020’de alınmıştır.

<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/avrupa-konseyi-yerel-ve-bolgesel-yonetimler-kongresi-kongre> adresinden 20 Aralık 2020’de alınmıştır.

<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/avrupa-birligi-bolgeler-komitesi-cor> adresinden 20 Aralık 2020’de alınmıştır.

<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/avrupa-bolgeleri-meclisi-aer> adresinden 20 Aralık 2020’de alınmıştır.

<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/avrupa-akdeniz-bolgesel-ve-yerel-meclisi-arlem> adresinden 20 Aralık 2020’de alınmıştır.

<https://www.tbb.gov.tr/online/faaliyetraporu/2019/> adresinden 27 Aralık 2020’de alınmıştır.

<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/kardes-sehirler/istatistiki-veriler/> adresinden 27 Aralık 2020’de alınmıştır.

<http://uclg-mewa.org/uclg-mewa-cevre-komitesi/> adresinden 15 Mart 2021’de alınmıştır.

<https://yerelyonetimler.csb.gov.tr> adresinden 15 Mart 2021’de alınmıştır.

<https://www.ankara.bel.tr> adresinden 3 Nisan 2021’de alınmıştır.

http://www.dapaturk.com/docs/siyasi/Kardes_Sehir_El_Kitabi_Son_Hali.pdf adresinden 20 Nisan 2021’de alınmıştır.

<https://rm.coe.int/168071b2d2> adresinden 1 Mayıs 2021’de alınmıştır.

https://www.yereldeab.org.tr/Portals/8/yayinlar/vb_ve_se_kitapcik_tr.pdf adresinden 1 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<https://eurocities.eu/> adresinden 2 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<http://www.yereldiplomasi.gov.tr/aglar/> adresinden 2 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<http://www.tdbb.org.tr/> adresinden 2 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<https://www.c40.org/> adresinden 2 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<http://www.metropolis.org/> adresinden 2 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<https://www.globalcovenantofmayors.org/> adresinden 2 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararası-iliskiler/eurocities> adresinden 2 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<https://www.iclei.org/en/Home.html> adresinden 2 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<http://www.yereldiplomasi.gov.tr/aglar/adapte-belediye-baskanlari-mayors-adapt/> adresinden 2 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<http://www.yereldiplomasi.gov.tr/aglar/bolgeler-20/> adresinden 2 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<https://regions20.org/> adresinden 2 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<https://www.covenantofmayors.eu> adresinden 2 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<https://energy-cities.eu/> adresinden 3 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<http://www.yereldiplomasi.gov.tr/aglar/avrupa-enerji-kentleri/> adresinden 3 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<http://www.yereldiplomasi.gov.tr/aglar/bolgeler-20> adresinden 3 Mayıs 2021’de alınmıştır.

<https://cevreonline.com/gol-kirliligi/> adresinden 1 Temmuz 2021’de alınmıştır.

<https://cevreonline.com/deniz-kirliligi-ve-kaynaklari/> adresinden 1 Temmuz 2021’de alınmıştır.

<https://cevreonline.com/asit-yagmurlari/> adresinden 1 Temmuz 2021’de alınmıştır.

https://www.ab.gov.tr/fasil-27-cevre_92.html adresinden 2 Temmuz 2021’de alınmıştır.

https://www.ab.gov.tr/siteimages/trkiye_raporustrateji_belgesi_2020/turkey_report_30.10.2020.pdf adresinden 6 Temmuz 2021’de alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Abdullah ÖZTÜRK İlkokul ve ortaokul eğitimini Samsun Feza İlköğretim Okulu'nda, lise eğitimini ise Samsun Feza Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2007 yılında Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimine başladı ve 2012 yılı haziran ayında mezun oldu. 2018 yılında Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi yüksek lisans programına başladı ve halen devam etmektedir.

